

СЛУЦКІЯ ПАЯСЫ

СЛУЦКІЕ ПОЯСА • SLUTSK SASHES • СЛУЦКІЕ ПОЯСА • SLUTSK SASHES • СЛУЦКІЕ ПОЯСА

УДК 745.52(476)(083.8)

ББК 85.125(4Бе и) я2

С49

Укладальнік: Ірына Зварыка

Навуковы дарадца:

Ірына Скварцова, кандыдат мастацтвазнаўства

Рэцэнзенты:

Яўген Сахута, доктар мастацтвазнаўства, прафесар;

Юрый Піскун, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт кафедры касцюма і тэкстылю Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў

Рэдакцыйная калегія:

Ніна Калымага, Алег Ладзісаў

Пераклад на англійскую мову:

Вікторыя Шабан, Людміла Скакун, Ніна Квасавец, Вольга Мірончык

Пераклад каталога на рускую мову: Ірына Зварыка

Удзельнікі выставы

Музей:

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей, Дзяржаўны Гістарычны музей (г. Москва, Расійская Федэрэцыя), Літаратурны музей Максіма Багдановіча, Мінскі абласны краязнаўчы музей (г. Маладзечна), Музей старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклору імя К. Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (Музей старажытнабеларускай культуры), Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі

Прыватныя асобы:

мастакі Алена Байрачная, Мікалай Байрачны, Галіна Кліменка, Юрый Піскун

Складальнікі артыкулаў да экспанатаў:

Вольга Гардзеева, Таццяна Іванова, Ніна Суэтава (**Дзяржаўны Гістарычны музей, г. Москва**); Аляксандр Бычэнка, Ірына Зварыка, Любоў Зорына, Алена Казаноўская, Алена Касімава (**музей Беларусі**)

Аўтар апісання кампазіцыйна-графічнага ладу паясоў Ірына Скварцова

*Друкуеца па рашэнні Навукова-метадычнай рады
Нацыянальнага музея гісторы і культуры Беларусі
на сродкі Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь
па падтрымцы культуры і мастацтва*

*Печатается по решению Научно-методического совета
Национального музея истории и культуры Беларуси
на средства Специального фонда Президента Республики
Беларусь по поддержке культуры и искусства*

*Recommended by the Methodological Board
of the National History and Culture Museum of Belarus.
Published by means of the Special Fund of the President
of the Republic of Belarus for the Culture and Art Support*

Составитель: Ирина Зварыка

Научный консультант: Ирина Скворцова,
кандидат искусствоведения

Редакционная коллегия:
Нина Колымаго, Олег Ладисов

Рецензенты:

Евгений Сахута, доктор искусствоведения, профессор
Юрий Пискун, кандидат искусствоведения, доцент кафедры костюма и текстиля Белорусской государственной академии искусств

Перевод на английский язык:

Виктория Шабан, Людмила Скаакун, Ольга Мирончик,
Нина Квасовец

Перевод каталога на русский язык:

Ирина Зварыка

Участники выставки

Музеи:

Витебский областной краеведческий музей, Государственный Исторический музей (г. Москва, Российская Федерация), Гродненский государственный историко-археологический музей, Литературный музей Максима Богдановича, Минский областной краеведческий музей (г. Молодечно), Музей древнебелорусской культуры Института искусствоведения, этнографии и фольклора им. К. Крапивы Национальной академии наук Беларусь (Музей древнебелорусской культуры), Национальный музей истории и культуры Беларусь, Национальный художественный музей Республики Беларусь

Частные лица:

художники Елена Байрачная
Николай Байрачный
Галина Клименко
Юрий Пискун

Составители статей к экспонатам:

Государственный Исторический музей, г. Москва

Ольга Гордеева
Татьяна Иванова
Нина Сuetova

музеи Беларусь

Александр Быченко
Ирина Зварыка
Любовь Зорина
Елена Казановская
Елена Касимова

**Автор описания композиционно-графического
решения поясов:** Ирина Скворцова

Compiler: Iryna Zvaryka

Scientific adviser: Iryna Skvertsova,
Candidate of Arts

Editorial board:
N. Kalymaha, A. Ladzisai

Reviewers:

Ya. Sahuta, Doctor of Art, Professor
Yu. Piskun, Candidate of Art, associate professor of costume and textile chair of the Belarusian State Academy of Arts

Translation into English:

Victoria Shaban, Lyudmila Skakun, Nina Kvasovets,
Volha Mironchyk

Translation of the Catalogue into Russian:

Iryna Zvaryka

The exhibition parties

Museums:

The State Historical Museum (Moscow, Russian Federation)
The Vitebsk Regional Museum
The Hrodna State History and Archeology Museum
The Literary Museum of Maxim Bahdanovich
The Minsk Regional Museum (in the town of Maladzechna)
The Museum of Old Belarusian Culture of the K.Krapiva Institute of Art, Ethnography and Folklore of the National Academy of Sciences of Belarus
The National Art Museum of the Republic of Belarus
The National History and Culture Museum of Belarus

Private persons:

Alena Bayrachnaya, artist
Mikalay Bayrachny, artist
Galina Klimenka, artist
Yury Piskun, artist

Authors of the displays articles

The State Historical Museum (Moscow):

Olga Gordeyeva
Tatiana Ivanova
Nina Suetova

Belarusian Museums:

Alyaksander Bychenka
Iryna Zvaryka
L. Zoryna
Alena Kazanoǔskaya
Alena Kasimava
Iryna Skvarzova

З м е с т

Уводзіны. Ірына Зварыка	6
Шлях да выставы. Лёс слуцкіх паясоў з беларускіх музейных збораў у першай палове XX стагоддзя. Ірына Зварыка.	7
Збор слуцкіх паясоў у Дзяржаўным Гісторычным музеі (г. Масква). З гісторыі стварэння. Таццяна Іванова	9
Тыпы дэкаратыўных кампазіцый канцоў слуцкага пояса. Ірина Скварцова	10
Каталог	12
Кароткі тлумачальны слоўнік тэрмінаў і рэдка ўжывальных слоў.....	23
Імянны паказальнік.....	24
Спіс скарачэнняў	24
Бібліографія. Біблиография. Bibliography	25

С о д е р ж а н и е

Введение. Ирина Зварыка	28
На пути к выставке. Судьба слуцких поясов из белорусских музейных собраний в первой половине XX в. Ирина Зварыка	29
Собрание слуцких поясов в Государственном Историческом музее (г. Москва). Из истории создания. Татьяна Иванова	31
Типы декоративных композиций концов слуцкого пояса. Ирина Скворцова.....	33
Каталог	35
Краткий толковый словарь терминов и малоупотребительных слов	47
Именной указатель.....	48
Список сокращений.....	48

Contents

Introduction. The background. Iryna Zvaryka	50
A way to the exhibition. Fate of the Slutsk sashes from the Belarusian museum collections in the 1 st half of 20 th century. Iryna Zvaryka.	51
Collection of the Slutsk sashes of the State Historical Museum (Moscow). The background. Tatstsyana Ivanova	53
Design patterns of the Slutsk sashes end panels. Iryna Skvartsova.....	55
Catalogue	57
Short glossary of terms and obsolete words used in the Catalogue.....	60
Name index.....	70
Abbreviations	71

Уводзіны

Альбом-каталог «Слуцкія паясы» прадстаўляе матэрыялы аднайменнай выставы, якая праходзіла ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі ў 2005–2006 гг. На ёй экспанаваліся паясы са збораў беларускіх музеяў і Дзяржаўнага Гістарычнага музея ў Маскве (ДГМ). У выданні ўпершыню пазначана, сістэматызавана, падрабязна апісана з указаннем месцазнаходжання пераважная большасць слуцкіх паясоў і паясоў слуцкага тыпу, якія належаць музейным зборам Беларусі. Альбом-каталог дае яснае ўяўленне пра колькасны і якасны стан гэтых твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. У артыкулах, якія папярэднічаюць каталогу, чытач знойдзе інфармацыю не толькі аб гісторыі стварэння слуцкіх паясоў, традыцыйную для падобных выданняў, але таксама звесткі пра лёс і гісторыю іх экспанавання ў ХХ ст. У артыкуле Т. Івановай (ДГМ, Масква) беларускаму чытачу будзе цікава пазнаёміца з біяграфіяй П. І. Шчукіна, знанага рускага калекцыянера. Менавіта з яго збораў, якія цяпер захоўваюцца ў ДГМ, на выставу ў Мінск было прывезена некалькі выдатных паясоў, вырабленых на Слуцкай мануфактуры. У артыкуле выкарыстаны неапублікованыя матэрыялы, якія знаходзяцца ў аздзеле пісьмовых крыніц ДГМ. У альбоме-каталогу таксама змешчаны артыкул мастацтвазнаўцы I. Скварцовай, прысвечаны праблеме сістэматызацыі дэкаратыўных кампазіцый канцу слуцкага пояса.

Каталожныя каментарыі да паясоў утрымліваюць ад 12 да 18 пазіцый (у залежнасці ад складанасці пояса – адна-баковага, двухбаковага, чатырохвонкавага), у тым ліку звесткі пра іх бытаванне, крыніцы паступлення, рух па іншых зборах, падрабязнае апісанне іх кампазіцыйна-графічнага ладу. У структуру каталога ўключаны пералік тых экспанатаў, якія адыгрывалі на выставе ролю кантэкста, – прадметаў зброі, адзення і г. д.

У навуковым апараце змешчаны спіс літаратуры, выкарыстаныя укладальнікамі пры падрыхтоўцы выдання, кароткі тлумачальны слоўнік тэрмінаў і рэдка ўжывальных слоў, імянны паказальнік і спіс скарачэнняў.

Мы не будзем адступаць ад даўніх традыцый асвятляць праблему стварэння слуцкага пояса, але абмяжуемся некаторымі здзяягамі.

Застаецца спрэчным пытанне аб аўтарстве мастацкай канцэпцыі слуцкага пояса і стваральніках эскізаў і малюнкаў для яго. Большасць даследчыкаў упэўнена, што ў асобе Яна Маджарскага¹ спалучаўся і мастак, і выканануцца. Больш за тое, у перыяд росквіту фабрыкі ён нават не рабіў адмысловых эскізаў, але адразу імправізаваў, маючи перад вачыма арыгінальныя паясы – персідскія, індыйскія альбо стамбульскія (*бібліяграфія*, паз. 6. С. 10).

Аднак існуе іншы пункт гледжання на праблему, згодна з якім прыдворныя мастакі Радзівілаў (Тамаш Хаецкі, Ян Гадоўскі і інш.) распрацоўвалі дэкор, а Маджарскі віртуозна ўласабляў малюнкі ў тэхніцы ткацтва (*бібліяграфія*, паз. 19. С. 5). Можна дапусціць, што ў распрацоўцы малюнкаў бралі ўдзел і мастакі. Але бяспрэчны той факт, што слуцкі пояс зрабіўся мастацкай з'явай дзякуючы Яну Маджарскаму. Майстар, творца, выдатны арганізатар, ён сабраў кола аднадумцаў, стаўшы душою справы. Толькі са з'яўленнем Маджарскага пояса стаў пазнавальным – уласна слуцкім поясам.

Архітэкtonіка пояса², паводле канцэпцыі яе стваральніка, – вельмі простая і выразная. Доўгая вузкая тканіна падзелена ўпоперак на трох часткі – найбольшую сярэднюю (сярэднік) і дзве роўнавалікія канцавыя часткі (канцы, галовы). Важны элемент – махры, якія прышываюцца да канцу. Эта схема напаўняеца малюнкам. Сярэднік – гэта, у пераважнай большасці выпадкаў, папярочныя палосы (гладкія ці з дробным малюнкам – раслінным, геаметрычным ці накшталт таго); галовы ж – абавязкова два буйныя раслінныя матывы. Уся кампазіцыя па перыметры закампанавана, як у рамку, палосамі – шлячкамі. Такі дызайн з акцэнтаванымі канцавымі часткамі выкліканы манерай нашэння паясоў у Рэчы Паспалітай. Кунтушовы пояс, як правіла, не завязваўся вузлом. Ён абвіваўся вакол таліі, канцы ж яго перакладваліся праз сярэднік і, старанна распраўленыя, звісалі спераду на некаторай адлегласці ад аднаго, прыцягваючы да сябе здзяягам.

Паясы Слуцкай радзівілаўскай персіярні³ вельмі хутка і трывала заваявалі рынак на тэрыторыі ўсёй Рэчы Паспалітай. Сведчанне гэтаму – выраб паясоў на ўзор слуцкіх на іншых вядомых фабрыках, напрыклад, у Гродне, Ліпкове, Кабылках, нават у Ліёне... Але паясы Слуцкай фабрыкі па мастацкіх вартасцях і тэхнічных якасцях пераўзыходзілі аналагічныя вырабы іншых ткацкіх цэнтраў. Найбольшую славу слуцкім ткачам стварылі двухбаковыя чатырохвонкавыя (так званыя літвы і паўлітвы) паясы, якія найчасцей ткаліся з дадаткам срэбраных, залатых і залотных⁴ нітак. Эстэтычныя вартасці, высокое майстэрства выканання прываблівалі пакупнікоў. Не меншую ролю ў небывалым попыце на вырабы Слуцкай персіярні адыгрываў і эканамічны чыннік: высокамастацкія модныя аксесуары айчыннай вытворчасці каштавалі значна танныней за тыя, што прывозіліся з-за мяжы. Даследчыкі прыводзяць даныя 1796 г.: Слуцкая персіярня выпускала да 200 шаўковых з золатам паясоў у год коштам ад 5 да 50 дукатаў кожны; на ёй дзейнічалі 24 ручныя станкі і працавала каля 48 ткачоў⁵.

Сучасныя даследчыкі, у прыватнасці, I. Скварцова (*бібліяграфія*, паз. 16. С. 25–26), вылучаюць шэсць перыядоў дзейнасці радзівілаўскай мануфактуры:

1. 1743–1760 (1762) гг.: нясвіжскі, першая стадыя працы.
2. 1760 (1762)–1776 гг.: пачатковы слуцкі перыяд. Дзейнасць узнікае Ян Маджарскі. З'яўляюцца меткі «SLUCK», «MEFECIT / SŁUCIĘ» («Слуцк», «Мяне зрабілі ў Слуцку»).
3. 1776–1780 гг.: мануфактура ў арэндзе Яна Маджарскага. Работнікі – выключна мясцовыя жыхары. Меткі змяняюцца на «MEFECIT / SŁUCIĘ // IOANNES MADZARSKI» («Мяне зрабілі ў Слуцку Ян Маджарскі») альбо толькі «IOANNES MADZARSKI» («Ян Маджарскі»).
4. 1780–1807 гг.: арэнда пераходзіць да Лявона Маджарскага (Мажарскага) (каля 1740–1811 гг.), сына Яна. Змена метак, якія з гэтага часу пішуцца кірыліцай: «СЛУЦКЪ», «ВЪГР'ДЬ** / СЛУЦКЪ», «ЛЕО МАЖАРСКИИ ВЪГР'ДЬ / СЛУЦКЪ».
5. 1807–1818 гг.: Лявон Маджарскі адмаўляеца ад арэнды; мануфактура пад наглядам радзівілаўскай адміністрацыі. Меткі: «СЛУЦКЪ» альбо «Ф.К.С.Р. / СЛУЦКЪ».

* Сустракаецца таксама варыянт з L – «SLUCK».

** Апостраф у тэксле замяняе адмысловы знак, выткани на палатне.

6. 1818–1846 гг.: апошні перыяд дзейнасці мануфактуры, яе поўны заняпад: частая змена арандатараў, якасць працдукцыі заўважна пагаршаецца. Меткай хутчэй за ўсё была назва горада «СЛУЦКЪ».

У канцы XVIII – пачатку XIX стст. нашэнне шляхтай традыцыйных кунтушовых строяў на тэрыторыі, якая пасля распаду Рэчы Паспалітай увайшла ў склад Расійскай імперыі, успрымалася як дэманстрацыя нелаяльнасці да царской улады. Паступова традыцыйны строй шляхты быў выцеснены ёўрапейскім адзеннем. Паясы захоўваліся ў дамах разам з сямейнымі рэліквіямі, перадаваліся ў касцёлы (рэдка – у цэрквы), дзе перарабляліся для аздобы літургічнага адзення. Яны маглі стацца і плацёжным сродкам з прычыны таго, што ўтрымлівалі золата, срэбра: у такім выпадку паясы спальваліся і ад іх заставаўся выплаўлены каштоўны метал.

Усведамленне таго, што слуцкія паясы ўяўляюць самастойную мастацкую каштоўнасць, што іх можна збіраць як творы мастацтва, склалася ў грамадстве толькі ў другой палове XIX ст. Сабраныя спачатку ў прыватных калекцыях, яны з цягам часу перайшлі ў зборы многіх музеяў Еўропы. Сёння найбольш значныя калекцыі, апрач ДГМ, знаходзяцца ў Нацыянальным музеі ў Львове (калекцыя А. Шаптыцкага, Украіна), Нацыянальным музеі ў Варшаве (Польшча), Музеі Чартарыскіх у Кракаве (Польшча), Нацыянальным музеем Літвы (г. Вільнюс).

Выказываем шчырую падзяку нашым калегам з Масквы, а таксама з музеяў Беларусі за іх добрую волю і працу, дзяякуючыя якім стала магчымым з'яўленне выставы і гэтага выдання. Мы таксама ўдзячныя спадарыні Надзеі Усавай, віцэ-дырэктару Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, і спадарыні Алене Карпенка, загадчыцы аддзела старажытнабеларускага мастацтва гэтага ж музея, за карысную інфармацыю, якая ўзбагаціла змест альбома-каталога.

Ірина Зварыка,
вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага музея
гісторыі і культуры Беларусі, куратар выставы

Каментарыі

¹ Ян Маджарскі (Аванес Маджаранц, Стамбул або Семіграддзе, (?) – 1800 ці 1801 гг.) у 1740-я гг. вырабляў паясы на мануфактуры князёў Патоцкіх у г. Станіславе (сучасны Івана-Франкоўск, Украіна). У 1758 г. быў запрошаны ваяводам віленскім М. К. Радзівілам (Рыбанькам) у Нясвіж, потым у Слуцк кіраваць мануфактурай шаўковых паясоў (персіярні); у 1776–1777 гг. – арандатар мануфактуры (бібліографія, паз. 7. С. 33). У чацвёртым пакаленні яго прарапрапраўнукам па лініі маці быў вядомы беларускі і польскі кампазітар Станіслаў Манюшка (1819–1872) (бібліографія, паз. 9. С. 79).

² Агульная кампазіцыйная структура слуцкага пояса можа быць зведзена да наступнай схемы: два канцы («галовы»), «сярэднік» і «шлячок».

³ Персіярні называлі мануфактуры па вытворчасці кунтушовых паясоў, вытканых на ўзор усходніх – персідскіх.

⁴ Слова «залотны» (бібліографія, паз. 21. С. 138) выкарыстана як тэхнічны тэрмін, які характарызуе якасць ніткі. Яна срэбраная, пакрытая золатам. Срэбранныя, залатыя і залотныя ніткі абкручваліся вакол шаўковай і ў такім стане ўплюталіся ў шаўковую аснову пояса, літога альбо паўлітога, у залежнасці ад колькасці металічных нітак. Н. І. Пятровіч, абаліроўчыся на архіўнай крыніцы, прыводзіц прыклады выдаткаў срэбра і золата для «фабрыкі перскіх пасаў у Нясвіжы» (бібліографія, паз. 14. С. 161–162): для вырабу аднаго з паясоў было выкарыстана больш за 150 г золата, для іншага – 200 г золата і каля 60 г срэбра.

⁵ Такія даныя прыводзяць, напрыклад, Л. Якуніна (бібліографія, паз. 5. С. 32, 74) і А. Паноў (бібліографія, паз. 24. С. 7).

Шлях да выставы.

Лёс слуцкіх паясоў з беларускіх музейных збораў у першай палове XX стагоддзя

Выставка «Слуцкія паясы», якая праходзіла ў Мінску з 29 верасня 2005 г. да 31 студзеня 2006 г. – сумесны праект Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі (НМГІКБ) і Дзяржаўнага Гістарычнага музея (г. Москва, Расія), рэалізаваны ў рамках акцыі «Год культуры Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь». Абмяркоўваючы тэматыку сумеснай выставы, якая мелася адбыцца ў сталіцы Беларусі, кіраўнікі абодвух музеяў бездакорна абрали аўкты экспанавання – слуцкія паясы. З аднаго боку, гэтая шыкоўныя творы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва шчыльна звязаны з гісторыяй нашай краіны, з другога – у ДГМ захоўваецца цудоўная калекцыя гэтых паясоў, сабраная мецэнатам П. І. Шчукіным.

Паняцце «слуцкі пояс» займае годнае месца сярод таких з'яў дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, як валагодскія карункі, дамаскі клінок, утрэхцкі аксаміт, майсенскі фарфор, багемскі крыштал, з'яўляючыся сіонімам адметнасці і найвышэйшага майстэрства выканання. Сказаць, што слуцкі пояс – «візітная картка» дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва Беларусі другой паловы XVIII ст., не будзе перабольшаннем.

Той, хто вырас у Беларусі, з дзяцінства ведае пра слуцкія паясы з храстаматынага верша «Слуцкія ткачыхі» (1912 г.) класіка беларускай паэзіі Максіма Багдановіча (1891–1917), але мала хто бачыў іх на ўласныя очы¹. Адна з першых у Беларусі выставка, на якой дэманстраваліся паясы слуцкага тыпу, праходзіла ў 1916 г. у Мінскім гарадскім музеі. Сярод 250 яе экспанатаў пад каталожнымі нумарамі 190–199 пазначаны «польскія паясы» (бібліографія, паз. 22. С. 28–29). Хутчэй за ўсё, гэта былі кунтушовыя паясы, зробленыя на ўзор слуцкіх на розных мануфактурах былога Рэчы Паспалітай. Пад нумарам 202 пазначаны арнат, пашыты са слуцкага пояса (бібліографія, паз. 22. С. 30–31). У Мінску ж у 1918 г. на выставе пад назваю «Менская краёвая выстаўка. Старасічечына. Мастацтво», арганізаванай нямецкімі гісторыкамі, доктарам Альбертам Іпэлем (Albert Ippel, 1885–1960) і беларускім калекцыянерам, археолагам Іванам Луцкевічам (1881–1919), сярод іншых экспанатаў можна было бачыць пяць узоруў літых паясоў. На чатырох з іх былі меткі Слуцкай персіярні (у тэксце каталога да гэтай выставы пазначана: «Знак: Слуцк») (бібліографія, паз. 23. С. 36–37). Адзін з іх належаў княгіні Магдалене з Завішай Радзівіл (1861–1945), слыннай дзяячыць беларускага нацыянальнага адраджэння (бібліографія, паз. 23. С. 36–37). На пятym знаходзілася метка майстра Пасхаліса Якубовіча (Якуба Пасхаліса, другая чвэрць XVIII ст. – 1816 г. альбо 1817 г.), які працаўваў на фабрыцы ў Ліпкове пад Варшавай. Гэты экзэмпляр перадаў вядомыя мастак Зянон Ленскі (1864–1927). Усе паясы краёвой выставы былі, хутчэй за ўсё, у добрым стане².

Выставка, прысвечаная слуцкім паясам, у Беларусі праводзілася ў красавіку 1927 г. Яна прадстаўляла збор Беларускага Дзяржаўнага Музея (БДМ – сучасны Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі). Выставка была арганізавана «у сувязі з папяўненьнем колекцыі Слуцкіх паясоў... з мэтаю азнаёміць шырокія масы насельніцтва з гісторыяй вытвор-

часы і паясоў і іх орнамэнты»* (тут і далей мова арыгіналу захавана. – I. Зварыка) (бібліографія, паз. 24. С. 3). У прадмове да каталога тагачасны дырэктар музея Павел Харламповіч з жалем пісаў, што ў сваіх зборах БДМ «ня мае выдатных узораў слуцкай ткацкай вытворчасці, ці цэлых паясоў. Амаль уся коллекцыя складаецца з частак паясоў, парэзаных <...> на часткі». Далей ён называў крэйніцы камплектавання гэтага збору: «Часткова гэтыя экспонаты паступілі з быушага ў Менску Царкоўна-Гісторычнага Камітэту, часткаю з Менскай Мітынцы, з Гісторычнага Музэю ў Маскве і з Дзяржаўнага Музэйнага Фонду» (бібліографія, паз. 24. С. 3–4). На жаль, названыя ў каталогу крэйніцы не маюць указанняў на канкрэтныя паясы, хоць ёсць іх дастаткова падрабязныя апісанні. Усяго на гэтай выставе быў прадстаўлены 21 пояс (у пераважнай большасці фрагменты) розных мануфактур. Паводле каталогнага апісання і прыведзеных памераў, цэлых паясоў было 5, з меткаю Слуцкай мануфактуры «SLUCK» – 3 экзэмпляры (бібліографія, паз. 24. С. 15–18).

Мы не валодаем звесткамі пра колькасць паясоў, якія захоўваліся ў музеях Беларусі ў даваенны перыяд, і пра даступнасць іх для агляду. Але вядома, што велізарная іх колькасць у розны час была вывезена з тэрыторыі краіны: напрэдадні і на пачатку Першай сусветнай вайны, у перыяд 1922–1929 гг. згодна з Рыжскай дамовою, у першай палове 1930-х гг. для продажу на міжнародных аукцыёнах. Лёс паясоў у час Другой сусветнай вайны застаецца да канца не высьветленым.

Дырэктар Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь В. Селяменеў і супрацоўніца гэтага архіва Л. Сяліцкая ў артыкуле «Плач па слуцкіх паясах», апублікованым у «Народнай газеце» ў 2000 г., указаюць на спіс прадметаў са збору БДМ, адабраных для продажу за мяжой. Спіс датаваны 2 лістапада 1932 г. (бібліографія, паз. 17. С. 13). Сярод мастацкіх каштоўнасцяў у ім фігуруюць 17 слуцкіх паясоў. Невядома, у якія зборы яны трапілі.

У чэрвені 1940 г. два паясы слуцкага тыпу (цэлы і фрагмент) са збору БДМ былі паказаны на дэкладнай выставе выяўленчага мастацства БССР, якая праходзіла ў Маскве. У каталогу, падрыхтаваным да гэтай выставы (бібліографія, паз. 25. С. 105), яны пазначаныя як «маёмыслівіцкія мінскага Гісторычнага музея» (БДМ на той час змяніў сваю назыву). Затым яны вярнуліся, хутчэй за ёсць, у родны збор. У перыяд нямецкай акупацыі 1941–1944 гг. музей працаваў, выконваючы збройніцкую і захавальніцкую функцыі (бібліографія, паз. 18. С. 14). Вясною 1944 г. паясы, якія захоўваліся, і іншыя прадметы са збору былога БДМ былі вывезены ў Германію (бібліографія, паз. 18. С. 14). Пасля іх рээвакуацыі ў 1948 г. яны паступілі ў распараджэнне Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. У 1958 г. адбылася перадача рээвакуіраваных прадметаў, у тым ліку паясоў, з гэтага музея ў збор Дзяржаўнага музея БССР (сучасны НМГ і КБ). Былі перададзены пяць кунтушовых паясоў (два – слуцкіх, тры – слуцкага тыпу). Чатыры з іх уключаны ў дадзены каталог. Пяты ў каталоге не ўвайшоў, бо на выставе не экспанаваўся з прычыны яго кепскай захаванасці.

Пра паясы з даваеннага збору Карціннай галерэі (сучасны Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь) ноўвая звестка прыводзіць даследчыца Алена Карпенка (бібліографія, паз. 12. С. 16–18). На працягу студзеня – красавіка 1940 г. з Нясвіжскага замка Радзівілаў у Карцінную галерэю былі перададзены 32 паясы (слуцкі і слуцкага тыпу) выдатнай якасці і ў добрым стане. У чэрвені гэтага ж года яны экспанаваліся на загаданай вышэй выставе выяўленчага мастацства Беларускай ССР у Маскве ў рамках дэкады беларускага мастацства. Затым яны вярнуліся ў Мінск. У час Другой сусветнай вайны гэтыя паясы зніклі. Згодна са сведчаннем Антона Шукелойца, супрацоўніка Мінскага гісторычнага музея ў ваенны перыяд, у чэрвені 1941 г. калекцыя паясоў была вывезена ў Кёнігсберг (бібліографія, паз. 18. С. 14). Далейшы іх лёс невядомы. Калегі з Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь працягваюць пошук гэтых паясоў праз Міжнародны Цэнтр захавання культурнай спадчыны (Інфармацыйнае падраздзяленне імя Нікаласа Вітсэна ў Санкт-Пецярбургу).

Практычна ніякай інфармацыі пра рух фрагментаў кунтушовых паясоў са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея. Фактам ёсць тое, што ў 1945 г. яны вярнуліся ў Віцебск з г. Саратава. Хто і калі адправіў іх у глыб Расіі? Ці былі сярод іх цэлые паясы? Ці маюць яны дачыненне да збораў слаўянскага калекцыянеры А. Р. Брадоўскага (1859–1928)? Пытанні застаюцца адкрытымі.

У сучаснай Беларусі нешматлікія паясы работы Слуцкай персіярні альбо выкананыя на іх узор іншымі ткацкімі цэнтрамі другой паловы XVIII ст. знаходзяцца ў зборах сямі музеяў. Назавём іх: Віцебскі абласны краязнаўчы музей (19 рознафарматных фрагментаў слуцкіх і слуцкага тыпу паясоў – рэшткі выкраек), Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей (1 цэлы пояс слуцкага тыпу), Літаратурны музей Максіма Багдановіча (1 цэлы слуцкі пояс, 1 фрагмент), Мінскі абласны краязнаўчы музей (1 слуцкі пояс, сшыты з фрагментаў, 1 фрагмент слуцкага пояса), Музей старожытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К. Крапівы НАНБ (1 слуцкі пояс, складзены з двух частак, 1 цэлы пояс слуцкага тыпу; 4 арнаты з выкарыстаннем фрагментаў слуцкіх і слуцкага тыпу паясоў). Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі (2 цэлые слуцкія паясы, 1 цэлы слуцкі амафор-пояс, 4 паясы слуцкага тыпу, 8 фрагментаў паясоў слуцкіх і слуцкага тыпу; 1 арнат з выкарыстаннем фрагмента слуцкага пояса), Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь (2 фрагменты слуцкіх паясоў, 3 арнаты з выкарыстаннем фрагментаў слуцкіх паясоў). Такім чынам, у музеях Беларусі знаходзяцца 11 цэлых паясоў, з якіх 5 выраблены ў Слуцку, 6 – на ўзор слуцкіх – у іншых ткацкіх цэнтрах.

Выставка 2005–2006 гг. дала магчымасць зрабіць агляд слуцкіх паясоў з беларускіх музеяў, сабраць разам на адной прасторы калі не ўсе, дык пераважную большасць гэтых найпрыгажэйшых твораў мастацства, каб стала відавочна, што і ў якім стане маем. З музеяў нашай краіны на выставе прысутнічала 10 цэлых паясоў (5 – уласна слуцкіх, 5 – слуцкага тыпу) і 21 фрагмент. Шэраг матэрыялаў экспазіцыі ўпершыню дэманстраваўся з новай атрыбуцыяй³. Справа выглядае такім чынам, што ў Беларусі слуцкія паясы прадстаўляюцца накшталт копікі тканін – каштоўных фрагментаў, артэфактаў даўняй цывілізацыі, якія захоўваліся да нашага часу і даюць уяўленне пра высокія мастацкія вартасці цэлага палатна і тэхніку яго выканання.

Беларусі ўпершыню выпала шчаслівая магчымасць прымаць у сябе слуцкія паясы, прывезеныя з калекцыі Дзяржаўнага Гісторычнага музея – адной з найбуйнейшых у Еўропе. Значную частку збору шаўковых паясоў гэтага музея складае калекцыя Пятра Іванавіча Шчукіна (1853–1912), вядомага рускага мецэната і калекцыянеры. Чатыры шэдэўры гэтай калекцыі на трох тыдні занялі месца ў вітрынах экспазіцыі НМГ і КБ. Яны ўпершыню знаходзяцца ў Беларусі як музейныя экспанаты. Некаторыя пашкоджанні аніяк не паўплывалі на іх выдатныя экспазіцыйныя якасці. Слуцкія паясы Дзяржаўнага

нага Гістарычнага музея і музея нашай краіны, сабраныя разам, далі магчымасць убачыць высокі стандарт майстэрства, зададзены Янам Маджарскім, асаніць удасканаленні, зробленыя Ляронам (каля 1740–1811), яго сынам і пераемнікам, прасачыць мастацкую эвалюцыю паясоў, вытканых у Слуцку.

На выставе апроч паясоў у якасці кантэксту экспанаваліся прадметы высокай гістарычнай і мастацкай вартасці з калекцый збора, шкла, нумізматыкі, выяўленчага і дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, а таксама магнацкія строі ў аўтарскай рэканструкцыі.

Ірына Зварыка,
вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага музея
гісторы і культуры Беларусі, куратар выставы

Каментары

¹ Матывы малюнкаў слуцкіх паясоў шырока выкарыстоўваліся мастакамі ў беларускай кніжнай графіцы 1920-х гг. Тоё ж можна сказаць пра дэкор архітэктурных аб'ектаў цэнтра Мінска 1950-х гг. Да гэтага часу ўздоўж галоўнага праспекта сталіцы стаяць ліхтары, пастаменты якіх дэкараваны кветковымі матывамі накшталт канцоў слуцкага пояса; матыў ўонкоў прысутнічае на дамах № 91 і № 93 гэтага праспекта і г. д.

² У каталогу гэтай выставы няма заўгад пра страты ці якія-небудзь пашкоджанні паясоў (бібліяграфія, паз. 23. С. 36–37).

³ Да прыкладу, на выставе ўпершыню з атрыбуцыяй месца вырабу – Ліёнскай мануфактуры – быў паказаны пояс са збору МСБК (кат. паз. 12) (атрыбуцыя І. Скварцовай).

Збор слуцкіх паясоў у Дзяржаўным Гістарычным музеі. З гісторіі стварэння

Збор слуцкіх паясоў у Дзяржаўным Гістарычным музеі (ДГМ) значны як па аб'ёме, так і па каштоўнасці кожнага прадстаўленага ў ім асобнага ўзору. Вядомы даследчык гэтага матэрыялу Л. І. Якуніна ў кнізе «Слуцкая паясы» (бібліяграфія, паз. 5. С. 90) назвала калекцыю ДГМ буйнейшай на тэрыторыі СССР. Яе аб'ём і прадстаўнічасць даюць магчымасць асаніць важкі ўнёсак гэтай з'явы ў гісторыю сусветнай матэрыяльнай культуры. Сама калекцыя і многія іншыя рарытэты музея расійскіх старажытнасцяў сталі бліскучым вынікам збіральніцкай дзейнасці рускага мецэната П. І. Шчукіна і ўвайшлі ў склад фонду Імператарскага Гістарычнага музея (сучасны Дзяржаўны Гістарычны музей) у 1912 г. пасля смерці мецэната паводле яго тэстаменту, складзенага ў 1905 г.

Пётр Іванавіч Шчукін нарадзіўся 18 лютага 1853 г. у сям'і купца першай гільдыі І. В. Шчукіна – галавы фірмы, якая «была адной з самых паважаных у Москве» (бібліяграфія, паз. 2. С. 145). З маленства ён выхоўваўся ў коле пісьменнікаў, вучоных і калекцыянераў, паколькі яго маці Кацярына Пятроўна, дачка багатага гандляра чаем П. К. Боткіна, мела сярод родных шмат прадстаўніцтва рускай культуры і навукі (бібліяграфія, паз. 8. С. 119 – 120). З дзесяці гадоў Шчукін навучаўся ў нямецкай школе Бема² ў г. Выбаргу, а затым разам з братам Сяргеем скончыў пансіён Гірста ў Пецярбургу. Ужо ў той час выявілася настомннае імкненне Пятра да розных навук. Ён, у прыватнасці, слухаў лекцыі па рускай гісторыі, якія чытаў Н. І. Кастамараў у Артыстычным клубе. У 1872 г. бацька павёз сына за мяжу, дзе той пачаў працуваць у гандлёвых і тэкстыльных фірмах (два гады ў Берліне і чатыры – у Ліёне), набываючы такім чынам прафесійныя веды. Менавіта ў Ліёне Шчукін стаў захапляцца калекцыяніраваннем – пачаў збіраць кнігі і фатаграфіі. Ён не пакінуў свайго захаплення і пасля вяртання ў Расію.

Калі Шчукін уступіў у справу бацькі, пачаліся яго штогадовыя паездкі на Ніжагородскі кірмаш, дзе ў антыкварных крамах у ім нарадзілася захапленне Усходам, асабліва Персіяй. Пазней Шчукін будзе займацца ў асноўным зборам прадметаў старажытнарускага побыту і мастацтва, але жарсць да ўсходніх рэчак застанецца з ім да скону жыцця і знойдзе сваё адлюстраванне ў выбары многіх прадметаў для яго выдатнай калекцыі. Думаецца, што менавіта ў гэты перыяд у калекцыянера ўзнікла цікавасць да слуцкіх паясоў.

Пётр Іванавіч у сваіх «Успамінах» (бібліяграфія, паз. 4. С. 179) расповіёў, як зацікавіўся тканымі паясамі (пасамі), чытаючы кнігі пра стараадын польскі побыт: «Як наўмысна, да нас у краму на Шуйскі падворак прыйшоў рызнічы касцёла, што ў Мілюцинскім завулку, і прапанаваў мне купіць некалькі слуцкіх паясоў. Гэта паслужыла пачаткам майго збору паясоў, і некаторы час гэты рызнічы быў майм галоўным пастаўшчыком іх. Ён сам атрымліваў паясы і ксяндзоўскія рызы з іх ад свайго бацькі, ксяндза³ дзесяці ў Ковенскай губерні». Хоць сам калекцыянер гэтыя падзеі не датуе, іх з вялікай долей верагоднасці можна аднесці да 80-х гг. XIX ст.

Пазней ён стаў актыўна супрацоўнічаць з антыкварамі з Варшавы – Б. Бальцэвічам, А. Малінскім і В. Фрумкіным. Ажыўлене ліставанне з нагоды набыцця паясоў вялося з А. Турчыновіч.

Паколькі Пётр Іванавіч дзякуючы літаратуры (у асноўным польскамоўнай) меў грунтоўныя веды пра слуцкія паясы, добра арыентаваўся ў гісторыі пытання і персаналіях, якія непасрэдна спрычыніліся да гэтай з'явы, ён праводзіў сваю збіральніцкую палітыку актыўна і мэтанакіравана. У прыватнасці, у лістах да антыквараў даваў заданні шукаць канкрэтныя паясы з вызначанымі клеймамі альбо якасцямі. Да таго ж ён імкнуўся атрымліваць звесткі пра невядомыя яму датуль падзеі і пра гістарычных асоб, якія мелі дачыненне да паясоў, што ён набываў. Іншым разам яму ўдавалася пра штосьці даведацца ад антыквараў, з якіх ён супрацоўнічаў (бібліяграфія, паз. 13, адз. зах. 42, 67).

Лісты варшаўскіх антыквараў, у якіх гаворка вядзеца пра слуцкія паясы, захоўваюцца ў аддзеле пісьмовых крніц ДГМ і адносяцца да перыяду 1890–1906 гг., але з найбольшай актыўнасцю перапіска вялася ў 1890 г. Калекцыя ж у цэлым фарміравалася на працягу больш доўгага часу. Да 1912 г. «утварыўся вялікі збор паясоў – літоўскіх, польскіх і рускіх» (бібліяграфія, паз. 4. С. 179). За савецкі перыяд гісторыі (у асноўным у 20-я і 30-я гг.) частка паясоў з гэтага збору была перададзена ў Літву (музей Вільнюса), у розныя музеі Беларусі і ў адміністративную арганізацыю – Антыкварыят. На шчасце, у 1950-я гг. з Антыкварыяту многае вярнулася ў музей.

У сучасным аддзеле тканін і касцюмаў ДГМ знаходзіцца трохі болей за 80 цэлых паясоў і больш за 60 фрагментоў, запісаных у свой час у інвентарную кнігу з вызначэннем «слуцкі». 19 з іх маюць тканую метку, якая сведчыць, што яны

выраблены на мануфактуры ў горадзе Слуцку. Сярод іх ёсьць паясы з імяннымі меткамі Яна і Лявона Маджарскіх – знакамітых майстров Слуцкай мануфактуры. Аб адным з такіх у лісце да П. І. Шчукіна ад 1 (13) сакавіка 1890 г. Б. Бальцэвіч пісаў: «Пояс з маркай “Лео Мажарскій” хоць і растрапаны, але вельмі рэдкі і каштоўны, уласна таму, што на некалькі дзесяткаў слуцкіх паясоў цяжка знайсці адзін з маркай “Лео Мажарскій”» (*бібліографія*, паз. 13, адз. зах. 22, л. 13). Чатыры паясы з ДГМ, паказаныя на выставе ў 2005 г. у Мінску, – вырабы менавіта Слуцкай мануфактуры.

Хутчэй за ёсё, колькасць паясоў гэтай вытворчасці ў калекцыі Гістарычнага музея крыху большая за вышэйназваныя лічбы. Такое меркаванне, якое пацвярджаецца пры паразнальнічым аналізе ўзору, расфарбоўкі і матэрываляў, выказала яшчэ Л. І. Якуніна (*бібліографія*, паз. 5. С. 83). Астатнія паясы прадстаўляюць іншыя больш ці менш вядомыя майстэрні на тэрыторыі Беларусі і Польшчы. Блізкія да слуцкіх паясы слуцкага тыпу рускай і ўсходняй работы са збору П. І. Шчукіна ў пазначаную колькасць не ўключаны.

Кажучы пра калекцыю слуцкіх паясоў у зборы ДГМ, нельга не сказаць некалькіх слоў пра Лідзію Іванаўну Якуніну, захавальніцу і даследчыцу калекцыі на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў, аўтарку альбома (а лепей сказаць, фундаментальнай манаграфіі) «Слуцкія паясы», прысвяченага паясам Слуцкай мануфактуры, які быў выдадзены ў Беларусі (*бібліографія*, паз. 5). Без спасылак на гэтую працу не абыходзіцца ніводзін даследчык дадзенай тэмы, у якой бы краіне ён ні жыў.

Лідзія Іванаўна Якуніна (дзяявочае прозвішча Іванова) (1889–1967) атрымала гістарычную адукцыю, скончыўши Маскоўскія вышэйшыя жаночыя курсы (1914 г.), Маскоўскі ўніверсітэт (1915 г.), а затым – Маскоўскі археалагічны інстытут (1918 г.). У Дзяржаўным Гістарычным музеі Л. І. Якуніна працавала з 1918 г. да пачатку 1960-х гг. пераважна ў аддзеле тканін, дзе дагэтуль знаходзіцца калекцыя слуцкіх паясоў. Кандыдат гістарычных навук, спецыяліст у розных галінах гісторыі тэкстылю, даследчыца публікавала свае артыкулы ў зборніках «Працы ДГМ» (*«Труды ГИМ»*). Апроч выдання «Слуцкія паясы», Л. І. Якуніна была аўтаркай кніг «Рускія набівныя тканіны XVI–XVII стст.» (*«Русские набивные ткани XVI–XVII вв.»*), і «Рускае шыццё жэмчугам» (*«Русское шитье жемчугом.»*), выдадзеных у 1954 і 1955 гг. Дзяржаўным Гістарычным музеем.

Паясы майстру ў Слуцкай мануфактуре, якія захоўваюцца ў зборы ДГМ, застаюцца запатрабаванымі як даследчыкамі, так і аматарамі мастацтва, што засведчыла выставка ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі.

Таццяна Іванова,
загадчыца аддзела тканін і касцюма
Дзяржаўнага Гістарычнага музея (г. Масква)
Пераклад на беларускую мову Зварыка

Каментары¹

¹ Так называўся прыватны агульнадаступны музей П. І. Шчукіна, для якога ён пабудаваў адмысловы будынак і адкрыў яго для на- ведвальнікаў у 1895 г. (*бібліографія*, паз. 3. С. 438–439) (заўвагі аўтара. – Рэд.).

² У некаторых выданнях гэтую школу памылкова называюць школай Беля. У сапраўднасці імя заснавальніка прыватнай школы – Бем (*Behm*). П. І. Шчукін называў яе Бемскай школай (*Behmsche Schule*).

³ Так у тэксце, які цытуеца. Яго аўтар памыліўся адносна сацыяльнага становішча бацькі паставшчыка паясоў: каталіцкія святары давалі зарок цэлібату (бясшлюбнасці).

Тыпы дэкаратыўных кампазіцый канцоў слуцкага паяса

У пачатку XVIII ст. на беларускіх землях склаліся спрыяльныя ўмовы для ўзнікнення мануфактурнай вытворчасці разнастайных прадметаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, у тым ліку і мастацкіх тканін. Унікальны дзяржаўны лад Рэчы Паспалітай – сапраўднай шляхецкай рэспублікі, дзе манарх ператварыўся ў пажыццёва абраңага чыноўніка, а прадстаўнікі арыстакратыі, валодаючы рэальнай уладай у краіне, былі фармальна роўнімі каралю, спарадзіў своеасабліве процістаннне каралеўскай і магнацкай улад, якое падтрымлівалася ідэалогіяй сарматызму і мела розныя праявы. Адной з іх была фундацыя арыстакратамі мануфактурнай вытворчасці прадметаў дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, абвешчаных, згодна шляхецкаму гонару, абавязковымі атрыбутамі сармацкага іміджу, сярод якіх быў і кунтушовы паяс.

Вырабы беларускіх персіярняў павінны былі замяніць на ўнутраным рынке прыватныя ўсходнія і заходнебургейскія тканіны, якія ўжо ад канца XVII ст. трывала ўвайшлі ў штодзённае, святочнае і культавае жыццё заможнага жыхара беларускіх земляў, паказываючы на высоке сацыяльнае і маёмыснае становішча свайго гаспадара, стараадуйненне падхджанне і годнасць яго роду.

У ліку найвядомых мануфактур Рэчы Паспалітай, дзе выраблялі кунтушовыя паясы, былі радзівілаўскія персіярні ў Нясвіжы і Слуцку. Ужо з 1750-х гг. у іх вытворчасці пачаўся актыўны працэс трансфармацыі кампазіцыйных, каларыстычных і арнаментальна-сюжэтных асаблівасцей тканін.

Калі 1770-х гг. у Слуцкай радзівілаўскай персіярні на аснове вывучэння заходнебургейскіх і блізкаўсходніх ткацкіх традыцый, прыёмаў арнаментацыі і каларыстыкі быў выпрацаваны самабытны мастацкі стыль, адаптаваны да густай мясцовай шляхты. Для яго характэрны, у прыватнасці, тыпалагічна новыя дэкаратыўныя кампазіцыі канцоў паяса, створаныя Янам і Лявонам Маджарскімі, а таксама самабытныя варыянты дэкаравання сярэднікаў паясоў. Можна вылучыць 7 тыпаў дэкору канцоў паяса: «карумфіль», «сухарык», «кітайская воблачка» (два варыянты), «валошка», «букет», «вянкова-медальённы» і «ўквечаныя пні» (два варыянты), а таксама самабытныя варыянты дэкарыроўкі сярэднікаў паясоў. Кожны з гэтых тыпаў мае свае ключавыя адметнасці, якія і далі падставу для іх сучасных асацыятыўных назваў.

«Карумфіль». У перакладзе з турэцкай мовы – «гваздзік». Двухразовы пайтор выявыў гэтай расліны стварае асноўны матыў кампазіцыі канца паяса. Тып мае стылізаваную графічную пабудову: кветкі, лісце, бутоны нібыта складаюцца з геаметрычных форм – прамавугольнікаў, трапецыі і паўколоў. Усе выявы падкрэслена выразна аддзяляюцца ад фону цёмным контурам. «Карумфілю» ўласцівы колеравая лакальнасць, насычанасць і контрастнасць.

«Сухарык», або «сукарык». Слова таксама турэцкага паходжання, азначае «расада». Цэнтральнае месца ў кампазіцыі займае двайная выява сіметрычнай вытанчанай цёмна-зялёной расліны (часам з невялікім карэннем) з дойгім вузкім зубчастым, злёгку выгнутым лісцем і кветкамі, звычайна белымі ці чырвонымі.

«Кітайскія воблачкі». Назва ўзнікла з асацытых ўнага падабенства: хвалістая стужка, якая атачае раслінны матыў, падобная да выцягнутага ланцужка кучавых воблачкаў. Кветкі бакавых галінак па складанасці і памерах дамінуюць: яны амаль у два разы большыя за кветкі галоўнай сцябліны. Кветкі з гронкі хаця і стылізаваныя, але дастаткова лёгка пазнаюцца: гэта ружы, рамонкі, гваздзікі, валошкі.

У гэтым тыпе дэкору яскрава вылучаюцца два варыянты:

1) арнаментальная кампазіцыя ствараецца двухразовым паўторам расліны з чатырма пышнымі кветкамі на бакавых сцяблінах, акантаванай хвалістай стужкай;

2) на гронцы дамінуюць тры кветкі: цэнтральная і крыху меншыя за яе бакавыя, якія кампануюцца на вяршынях умоўнага раўнабедранага трохвугольніка. Зверху і знізу расліну ахінаюць «воблачкавыя» стужкі-рукавы, блізкія па абрысе да квадратных дужак.

У шэрагу тканін гэтых дзвюх груп кветкавыя матывы суправаджаюцца невялічкімі выявамі жанчыны, жывёл і птушак, якія могуць успрымацца і паасобку, і як цэласная побытавая сцэнка: жанчына з дубцом у руках пасвіць казу, а ў вышыні над імі ляціць птушка.

«Валошка». Арнаментальная кампазіцыя дэкору тыпалагічна блізкая да «карумфілю», толькі замест гваздзіка на асноўнай сцябліне адлюстроўваецца вялікая кветка, якая візуальна нагадвае валошку, а на бакавых галінках – такія ж маленькія. У гэтым тыпе дэкору паясоў цэнтральная валошка можа выяўляцца ў пышнай квецені або як сціплы бутон.

«Букет». Кампазіцыя складаецца з двухразовага паўтору матыву кветак, сабраных у букет. Апошні перавязаны стужкай або паставлены ў вазу ці на падстаўку. Кветкі букета падкрэслена стылізаваныя. Дэкаратыўная трактоўка ператварае іх у схемы, ідэаграмы кветак увогуле, вызначыць якія немагчыма. Цэнтральная – самая вялікая, астатнія меншыя за яе ў трох – пяць разоў. Менавіта гэта асаблівасць у значнай ступені набліжае «букетавы» тып арнаменты да «валошкавага». «Букетавая» дэкаратыўная кампазіцыя вельмі цікавая яшчэ і тым, што Ян Маджарскі ўвёў у яе элементы з заходніх арабскіх мастацтваў: вазу ці падстаўку, якія нагадваюць формы антычнай керамікі і ўпрыгожаны меандравым арнаментам (бяспрэчна даніна класіцызму) або хвалістай стужкай – адным з улюблёных матываваў ракако.

«Вянкова-медальённы» тып. Дэкаратыўная кампазіцыя вырашаецца як два пышныя, выцягнутыя па вертыкалі вянкі, сплещеныя з дробных гваздзічкоў, валошак, маргарытак на дойгіх ножках і з вузкім зубчастым лісцем. У адрозненіі ад іншых тыпаў дэкору, дзе выявы двух раслінных матываў падзяляюцца толькі ўмоўнай восьцю сіметрыі, тут паміж вянкамі з'яўляюцца дзве паралельныя травяныя сцябліны з мяцёлочкамі на канцах; яны плаўна загінаюцца па сілуэце бліжэйшага вянка. Прастора між сцяблінамі запоўнена крыжкова-рамбічным арнаментам – гэта несумненнае запазычанне з беларускага народнага ткацтва. Сцябліна з мяцёлочкамі на канцах, павернутымі ў адваротны бок адносна бліжэйшай цэнтральнай, і геаметрычны арнамент адлюстроўваюцца і з другога боку вянкоў. Разам з цэнтральнай сцяблінай і арнаментам яны ўтвараюць своеасаблівые медальёны, якія акантуюваюць вянкі. У кампазіцыі гарманічна спалучаюцца раслінны і геаметрычны арнаментальны матывы (звычайна не вельмі сугучныя паміж сабой). Іх адпаведнасць вырашаецца праз аднолькавыя рубленыя контуры. Вытокі гэтага тыпу дэкору ўсходнія: «медальёны» – адзін з самых папулярных і частых матываў аздобы ў мусульманскім мастацтві тэкстылі. Аднак абстрагаванне ад першакрыніцы і навацыйная трактоўка робяць «вянкова-медальённы» тып стылёва незалежным і самабытным.

Тып «уквечаныя пні». Гэта дэкаратыўная кампазіцыя не мае аналогіі ні ва ўсходнім, ні у заходніх мануфактурах. Адно з дамінуючых месцаў у ёй належыць выяве сухіх выкарчаваных пнёў, з якіх выбіўся паразтак і расквітнёў дзвюма вялікімі пышнымі кветкамі. У гэтым тыпе вылучаюцца два варыянты:

1) матыв будзеца на двухразовым паўторы пня, паразтак і кветак, якія кампануюцца ланцужком па вертыкальной восі: пень – паразтак – кветкі;

2) пабудова кампазіцыі вырашаецца ў некалькі ўскладненым выглядзе. Двойчы паўтараеца наступны матыв: з двух пнёў выбіваюцца расквічаныя паразтакі, іх гнуткія тонкія сцябліны пераплятаюцца. Сілуэт гэтых перапляценнія разам з кветкамі і пнямі нагадвае выцягнуты ў даўжыню прамавугольнік з восьцю сіметрыі, якая праходзіць праз трох крапак перасячэння перапляценнія паразтакі.

З 1807 г. на Слуцкай персіярні шырока выкарыстоўваўся яшчэ адзін арнаментальны матыв для канцоў пояса, распрацаваны Лявонам Маджарскім за некалькі гадоў да гэтага. Вытанчаным малюнкам ён нагадвае «сухарык» пры знешнім падабенстве расліны да стылізаванай кветкі лёну.

У залежнасці ад тэхнагічных асаблівасцей ткацтва слуцкі пояс можа быць аднабаковым ці двухбаковым (у апошнім выпадку кожны ягоны бок з'яўляецца правым), у залежнасці ад каларыстычнага рашэння – двухвонкавым (каля прадольных паловы аднабаковага пояса ці кожны з бакоў двухбаковага пояса адрозніваюцца па колеры) або чатырохвонкавым (кожная з прадольных палоў двухбаковага пояса мае свой колер).

Дэкаратыўная кампазіцыя канцоў пояса, распрацаваны Янам і Лявонам Маджарскім, нязменна выкарыстоўваліся на ўсім працягу дзейнасці Слуцкай мануфактуры. Яны сведчаць пра з'яўленне самабытнай мастацкай мовы, уласцівой слуцкім паясам, якія ўжо ў 1780-х гг. набылі харacter фарматворчасці: стала ўзорам для многіх іншых ткацкіх мануфактур Рэчы Паспалітай і паўплывала на ўзімкненне паясоў так званага слуцкага тыпу, якія вырабляліся на персіярнях S. Filsjean (вядомага ў Беларусі як С. Фільсьен) у Кабылках, Пасхаліса Якубовіча ў Ліпкове, Францішка Маслоўскага, Антонія Пуцілouскага, Ёзафа Траяноўскага ў Кракаве і інш.

Каталог

Кунтушовыя паясы

Участцы кампазіцыйна-графічнага апісання паясоў захаваны дэве мадэлі апісання: тая, якой карыстаюца ў Дзяржаўным Гістарычным музеі (г. Масква), і тая, якую выкарыстоўваюць у Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі.
Кампазіцыйна-графічнае апісанне паясоў выканана з пункта гледжання вертыкальнай пазіцыі размешчэння тканіны.
Памеры дадзены ў сантиметрах.

Збор Дзяржаўнага Гістарычнага музея (г. Масква)

1. Пояс аднабаковы

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.
На адным канцы ў вуглах уздоўж бакоў метка «MEFECIT / SŁUCIAE».
Каляровы шоўк, срэбраная прадзеная нітка, срэбраныя махры; ткацтва.
318x28,5; махры 10.
Са збору П. І. Шчукіна.
ГИМ 20087Щ И-106.

Пояс залотны аднабаковы. **На канцах**¹ – па дэве белыя кветкі ў фігурных клеймах, вытканых срэбранымі ніткамі па крэмавым фоне (на вонкавым баку) і светлым шоўкам па карычневым фоне (на адваротным баку). **У сярэдніку** – папяроchnыя палосы: чаргуюцца палосы гладкія палевага колеру і са стылізаванымі кветкамі, вытканымі срэбранымі ніткамі; паміж кветак – ламаная з выгінам паласа зеленавата-жоўтага колеру. **Па краях** – палаца з кветкамі, вытканымі срэбранымі ніткамі па крэмавым фоне (на вонкавым баку), і карычневым шоўкам (на адваротным баку). Да канцоў прыштыты махры з срэбраных прадзеных нітак.

2. Пояс двухбаковы чатырохвонкавы

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.
На адным канцы ў вуглах метка «SŁUCK».
Каляровы шоўк, залотная прадзеная нітка, залотныя махры; ткацтва.
373x36; махры 12.
Са збору П. І. Шчукіна.
ГИМ 20931Щ И-74.

Пояс залотны. **На канцах**² – па дэве складаныя кветкі з чашачкамі блакітнага і палевага колеру з зеленавата-палевым лісцем. На светлым баку – фон з залотных нітак, на цёмным – з чорнага шоўку. **У сярэдніку** – гладкія папяроchnыя палосы (на баку са светлым фонам канцоў – цаглянага і крэмавага колераў; на баку з цёмным фонам канцоў – блакітнага і залацістага колераў), падзеленныя вузкай залотнай паласой, вытканай па чорным фоне. **Па краях** – палаца з хвалістай гірляндай кветак з чашачкамі блакітнага і цаглянага колераў, якія чаргуюцца. Да канцоў прыштыты махры з залотных прадзеных нітак.

3. Пояс аднабаковы двухвонкавы

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.
На адным канцы ў вуглах метка «ВЬГР'ДЬ / СЛУЦКЬ».
Каляровы шоўк, залотная і срэбраная прадзеная ніткі, залатыя і срэбраныя махры; ткацтва.
375x35; махры 12.
Са збору П. І. Шчукіна.
ГИМ 21396Щ И-50.

Пояс залотны аднабаковы. **На канцах**³ – па дэве фігурныя разеткі з ружовымі і блакітнымі кветкамі, заключаныя ў прамавугольна-авальную рамкі з лісцем. На вонкавым баку – фон з залотных альбо срэбраных нітак, на адваротным – з карычневага шоўку. **Сярэднік** – па палосах. Чаргуюцца палосы трох тыпau: 1) хвалістая галінка з трохплясткавыми бутонамі (блакітнага і палевага колераў); 2) стылізаваны ўзор у выглядзе хвалепадобнай лініі з элементаў зялёнага колеру, у грэбнях – стылізаваныя кветкі ў выглядзе фантастычных фігур цагляна-ружовага колеру (фон на вонкавым баку – залаты і срэбраны, на адваротным – зялёны); 3) фон паласы падзелены папалам па вертыкалі; у цэнтры кожнай паловы – восьмівугольная разетка, па баках якой змешчаны стылізаваныя кветкі. У адной палове – малюнак карычневага колеру на залатым фоне, у другой – малюнак белага колеру на срэбраным фоне. Палосы чаргуюцца ў наступным парадку: 1, 2, 3; чацвёртая паўтарае малюнак другой паласы. Далей палосы ідуць у тым жа парадку. **Па краях** – палаца з чаргаваннем хвалістых блакітных і цаглянапалевых кветак на чорных сцяблах. Да канцоў прыштыты махры: палова – з залотных прадзеных нітак, палова – з срэбраных.

4. Пояс двухбаковы чатырохвонкавы

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.
На адным канцы ў вуглах метка «ЖАРСКИИ / ЛЕО, МА»; у вуглах другога канца – «СЛУЦКЬ / ВЬГР'ДЬ».
Каляровы шоўк, шаўковыя махры; ткацтва.
372x35; махры 14.
Са збору П. І. Шчукіна.
ГИМ 21924Щ И-38.

Пояс шаўковы двухбаковы чатырохвонкавы. **На канцах**⁴ – выявы дзвюх складаных кветак з блакітнымі і ружовыми чашачкамі, якія растуць з зямлі. На светлым баку – фон палевага колеру, на цёмным – карычневага. **Сярэднік** – па палосах. Чаргуюцца палосы трох тыпau: 1) хвалістая галінка з трохплясткавыми бутонамі (на палевым фоне); 2) стылізаваны ўзор у выглядзе хвалепадобнай лініі з элементаў сіняга колеру; у грэбнях – стылізаваныя кветкі ў выглядзе)(-падобных фігур цаглянага колеру (фон з аднаго боку – палевага колеру, з другога – сіняга); 3) фон паласы колерам падзелены папалам па вертыкалі (цагляна-ружовы і сіні колеры – з аднаго боку, белы і бледна-жоўты – з другога), па фоне – фігуры ў выглядзе аблокаў белага і бледна-жоўтага колеру. Палосы чаргуюцца ў наступным парадку: 1, 2, 3; чацвёртая паўтарае малюнак другой паласы. Далей палосы ідуць у тым жа парадку. **Па краях** – палаца з выявай гірлянды кветак. Да канцоў прыштыты махры з жоўтых кручаных шаўковых нітак.

Каментары

¹ Тып дэкору канцоў – «кітайскія воблачкі» (І. Скварцова).

² Тып дэкору канцоў – «валошкі» (І. Скварцова).

³ Тып дэкору канцоў – «вянкова-медальённы» (І. Скварцова).

⁴ Тып дэкору канцоў – «карумфіль» (І. Скварцова).

Зборы музея ў Беларусі

Паясы

5. Пояс двухбаковы двухвонкавы

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.
На канцы, які захаваўся, у абодвух вуглах метка «SŁUCK».
Каляровы шоўк, залотная і срэбраная прадзеная ніткі; ткацтва.
244x29,5.

Сышты з дзевяці фрагментаў аднаго і таго ж пояса, калісьці разрэзанага. Адзін з канцоў і махры страчаны.

Паступіў з ДГМ (г. Масква, Расія) у 1968 г. У ДГМ паступіў у 1905 г. з музея П. І. Шчукіна.

Мінскі абласны краязнавчы музей, КП 3208.

Бок з залаціста-жоўтым дамінантным колерам

Колеры – залацісты-жоўты, ружовы, блакітны, светла-зялёны, алікавы, палевы, серабрыста-шэры, малінавы, сіні, карычневы. **Канец** – двухразовы паўтор расліннага матыву дэкаратыўнага тыпу «уквечаныя пні». **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантоўкай, з выявай кветкава-расліннага бегунка. Другая і чацвёртая – вузкія, з хвалепадобнай кампаноўкай вузлага выцягнутага лісця і дробнымі стылізаванымі чатырохпляўсткамі кветкамі. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантоўкай, запоўненая фігурамі з медальёнам у цэнтры. У кожнай першай паласе кожнага модуля – чаргаванне колераў кветак (ружовага, блакітнага, ружовага з блакітным, ружовым, блакітным). **Шлячок** ніжняго краю пояса паўтарае дэкор першай паласы сярэдніка, але яго акантоўка знізу мяняецца з рамбічнай на шашачную. Бакавыя шлячки – кветкава-раслінны юонок, акантаваны вузкімі палосамі з рыскавым арнаментам.

Бок з карычневым дамінантным колерам

Колеры – карычневы, залацісты, ружовы, пунсовы, блакітны, сіні, серабрыста-шэры, салатавы.

Кампазіцыйна-графічны лад канца, сярэдніка, шлячкоў – той самы, што і на адвароце, але з лістравым чаргаваннем колеру фону і фігураў арнаменту.

6. Пояс двухбаковы чатырохвонкавы

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

У вуглу канца аднаго з фрагментаў метка «SŁUCK».

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.

140x36.

Складзены з двух фрагментаў аднаго і таго ж пояса, калісці разрэзанага і ўшытага ў літургічнае адзенне (капу). Махры страчаны.

Паступіў з касцёла Святой Тройцы (г. Глыбокае Віцебскай вобл.) у 1984 г.

Музей старажытнабеларускай культуры, КП 5285.

Бок з чорна-малінавымі палосамі

Колеры – палевы, чорны, малінавы, сіні, ружовы, белы, карычневы. **Канцы** – двухразовы паўтор расліннага матыву дэкаратыўнага тыпу «уквечаныя пні». Зверху і знізу – палосы, дэкараваныя спрошчаным бегунком, акантаваныя вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам; палосы знізу выконваюць ролю шлячкоў. **Сярэднік** – шырокія гладкія двухколерныя палосы (палава паласы чорнага колера, палова – малінавага), падзеленыя між сабою вузкай хвалістай палевай паласой. Адрознасць колераў левай і правай частак палос надае боку двухвонкавасцу. **Шлячок**: бакавыя шлячки – кветкава-раслінны юонок, акантаваны вузкімі палосамі з рыскавым арнаментам; ніжнія шлячки – ніжнія палосы арнаментаты канцоў.

Бок з бела-аранжавымі палосамі

Колеры – чорны, аранжавы, белы, палевы, блакітны.

Кампазіцыйна-графічны лад канца, сярэдніка, шлячкоў – той самы, што і на адвароце. Адрознасць колераў (белага і аранжавага) левай і правай частак палос надае боку двухвонкавасцу. **Змена колераў**: фон канца і шлячкоў мяняецца з палевага на чорны; блакітны колер кветак у арнаментах мяняецца на палевы, белы – на аранжавы.

7. Пояс двухбаковы чатырохвонкавы літы

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

У вуглу на захаваным канцы метка «SŁUCK».

Каляровы шоўк, залотная і срэбраная ніткі; ткацтва.

360x29,6; махры 11.

Бок з залотнай ніткай у арнаменце здубліраваны на тканину – таніраваны газ.

Рэстаўраваны ў 1993 г. ва Усерасійскім мастацкім наўкукова-рэстаўрацыйным цэнтры імя І. Э. Грабара (г. Масква). Рэстаўратары: Е. В. Семечкіна, А. Ф. Чартарыйская, Т. М. Вентцэль.

Набыты ў прыватнай асобы (г. Мінск) у 1986 г. Месца бытавання не высветлена.

Літаратурны музей Максіма Багдановіча, КП 4829.

Колеры: захаванасць пояса не дае магчымасці вызначыць першапачатковыя колеры, але відавочна, што дзве падоўжныя паловы тканіны з абодвух бакоў мелі адрознія колеры.

Бок з залотнай ніткай у фоне

Канцы – двухразовы паўтор расліннага матыву з выявай вытанчанай кветкавай галінкі. Зверху і знізу – вузкія палосы ў абводцы арнаменту ў выглядзе фігураў прамавугольнай формы, затканыя кветкавым бегунком; палосы знізу выконваюць ролю шлячкоў. **Сярэднік** – поле з арнаментам «карпавая луска», падзеленое ўздоўж на дзве паловы. «Лускавінкі» адной з палаваў – у светлай абводцы, другой – у цёмнай, што надае боку двухвонкавасцу. **Шлячок**: бакавыя шлячки – геаметрызаваны кветкава-раслінны юонок, акантаваны вузкімі палосамі з арнаментам у выглядзе фігураў прамавугольнай формы; шлячки калі махроў – ніжнія палосы кампазіцыі канцоў.

Бок з залотнай ніткай у арнаменце

Кампазіцыйна-графічны лад канца, сярэдніка і шлячкоў той самы, што і на адвароце.

8. Пояс аднабаковы

Слуцкая мануфактура, 1776–1780 гг.

У вуглах аднаго з канцоў метка «IOANNES / MADZARSKI», у вуглах другога – «MEFECIT / SŁUCIAE».

Каляровы шоўк, залотная нітка, залотныя махры; ткацтва. 296x29; махры 10.

Па ўсёй даўжыні пояса – два паралельныя заломы, сляды ад трохразовага складвання тканины па даўжыні пры выкарыстанні.

Перададзены са збору Чарнігавскага дзяржаўнага гісторычнага музея (інв. № 11 / 479) у 1961 г. Да 1888 г. належалі Васілю Тарноўскаму, аматару старажытнасцяў, памешчыку, уладальніку маёнтка Качанаўка на Чарнігайшчыне. Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 5746.

Вонкавы бок (з ружовымі палосамі)

Колеры – светлая вохра, зялёны, карычневы (у контурах пляўсткаў кветак).

На адным з участкаў сярэдніка захавалася першапачатковая ружовая адценне гладкіх палос і пляўсткаў кветак. Залотная нітка прысутнічае ў шлячку, бегунковых палосах сярэдніка, кампазіцыях канцаў пояса, не выходзячы на выявы кветак і меткі. **Канцы** – двухразовы паўтор кампазіцыі з расліннага матыву ў выглядзе сцябліны з дзвюма кветкамі на асноўнай восі, чатырох папарна сіметрычных кветак і шасці бутонаў па баках. Падножжа матыву – папарна сіметрычнае зубчастае лісце. **Сярэднік** – чаргаванне гладкіх і запоўненых раслінным арнаментам (бегунком) палос, аднолькавых па колерах па ўсёй шырыні сярэдніка. **Шлячок** – паўтор паласы з бегунком сярэдніка.

Адваротны бок (з малочна-белымі палосамі)

Колеры – малочна-белы (гладкія палосы сярэдніка); астатнія – такія самыя, што на вонкавым баку. Залотная нітка прысутнічае ў выявах кветак і метках. **Кампазіцыйна-графічны лад канцаў, сярэдніка, шлячка** – той жа, што і на адвароце.

9. Пояс аднабаковы двухвонкавы літы

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

Каляровы шоўк, залотная і срэбраная ніткі, залотныя махры; ткацтва.

415,4x34,6; махры 14,5.

У вуглу аднаго канца метка «ЛЕО МА / ЖАРСКИ», у вуглу другога – «ВЪГРДЬ / СЛУЦКЪ».

Перададзены з Мазырскага раённага краязнаўчага музея ў 1966 г. Знойдзены ў г. Мазыры падчас земляных работ. Належалі шляхцічу Лінкевічу (?–1837), мазырскаму старасце (?).

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, н/д 10503.

Колеры – захаванасць пояса не дае магчымасці дакладна вызначыць першапачатковыя колеры. Асобныя фрагменты дазваляюць меркаваць пра наяўнасць блакітнага колера ў выявах кветак сярэдніка. **Канцы** – двухразовы паўтор расліннага матыву з дамінуючай выявай кветкі гваздзіка – (тып дэкору «карумфіль»).

Сярэднік – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантоўкай, з выявай кветкава-расліннага бегунка. Другая і чацвёртая – вузкія, з хвалепадобнай кампаноўкай вузлага выцягнутага лісця і)-падобнымі фігурамі. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантоўкай,

з чаргаваннем чатырохляйсткавых кветак і дробных парных гарызантальна размешчаных кветак цюльпана. Колеры дзвюх паловаў гэтай паласы адрозныя. У кожнай першай паласе кожнага модуля назіраецца чаргаванне колераў кветак.
Шлячок калі махроў аналагічны першай паласе модуля сярэдніка. Бакавыя шлячкі – кветкава-раслінны ўюноч, акантаваны вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам.

10. Пояс слуцкага тыпу двухбаковы чатырохвонкавы

Мануфактура ў Кабылках (г. Варшава, Польшча), другая палова XVIII ст.

У адным вуглу кожнага з канцоў метка «КОВ / YŁKI».

Каляровы шоўк, срэбраная нітка, шайковыя маҳры; ткацтва.

342x31; маҳры 8,5.

Колеры часткова згублі аўтэнтычную выразнасць, пра іх можна меркаваць па захаванасці на асобных участках палатна.

Дар Польскай Народнай Рэспублікі Беларускай ССР, 1956 г. Перададзены са збору Беларускага дзяржайна-га музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (інв. № 5590) у 1961 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 6133.

Бок з серабрыстым (з адценнем жоўтага) і палевым дамінантнымі колерамі

Колеры (сучасны стан) – серабрысты з адценнем жоўтага, палевы, светла-бірузовы, светла-ружовы, карычневы, серабрысты. Канцы – поле, заткане 12-цю арнаментальнымі матывамі (3 гарызантальныя рады з 4-ма матывамі ў кожным) у выглядзе стылізаванай веерападобнай галінкі, перавязанай стужкай з бантам. Канцы стужак злучаны ўквечанымі сцяблінамі. Зверху і знізу кампазіцыі – палосы з дэкорам у выглядзе кветак, злучаных хвалепадобнай стужкай. Палосы знізу выконваюць ролю шлячкі. Сярэднік – чаргаванне папярочных палос двух відаў. Першая – гладкая, падзеленая палалам колерамі (палевым і светла-ружовы়м). Другая – затканая арнаментам, ідэнтычным арнаменту верхній і ніжній палос кампазіцыі канцоў, але з адрознімі ад іх колерамі (светла-бірузовым колерам фону і светла-ружовы়м – сярэдзіны кветак).

Шлячок. Арнаменты бакавых шлячкоў адрозныя: правы – у выглядзе кветак, злучаных шырокай хвалепадобнай стужкай, левы – у выглядзе паслядоўнага чаргавання тонкіх галінак з ягадамі і абстрактных раслінных форм. Акантоўка шлячкоў – вузкія палосы з зубчастым арнаментам. Шлячкі калі махроў – ніжнія палосы арнаментациі канцоў.

Бок з жоўтым, светла-бірузовы়м і карычневым дамінантны-мі колерамі

Колеры – карычневы, светла-бірузовы, жоўты, светла-ружовы, серабрысты з адценнем жоўтага. Кампазіцыйна-графічны лад канцоў, сярэдніка і шлячкоў – я і на адвароце, але са зменай колераў гладкіх палос сярэдніка (жоўтага на светла-бірузовы) і з люстранным чаргаваннем колераў фону і фігураў арнаменту.

11. Пояс слуцкага тыпу аднабаковы двухвонкавы

Майстэрня Якуба Пасхаліса (Пасхаліса Якубовіча) у Ліпкаве (Польшча), канец XVIII ст.

У вуглах на канцах метка «Pascha / lis».

Каляровы шоўк, залотная нітка, залотныя маҳры; ткацтва. 401x43,5; маҳры 12.

Набыты ў прыватнай асобы (г. Гродна) у 1994 г.

Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей, КП 54044.

Колеры – цёмна-карычневы, белы, кармінавы, блакітны, салатавы, палевы, залацісты.

Канцы – трох кветкавыя матывы. На залацістым полі – трох сцябліны з буйнымі кветкамі гваздзіка ўверсе (цэнтральная кветка – палевага колеру, бакавыя – кармінавага). Ад кожнай сцябліны сіметрычна адыходзяць галінкі з дробнымі белымі і блакітнымі кветкамі і кармінавымі ягадамі. Сцябліны выходзяць з карэннію белага колеру. Сярэднік – чаргаванне палос двух тыпau. Адна з іх па колеры падзелена на дзве часткі (белую і кармінавую), што робіць пояс двухвонкавым. На ёй – арнамент зялёнага колеру з геаметрычных фігур і лісця. Другая паласа, залацістага колеру,

арнаментавана стужкай з лісця і кветак (блакітных і кармінавых). Паміж асноўнымі палосамі – вузкая паласа з залацістымі ромбамі на цёмна-карычневым фоне. **Шлячок** – арнамент з галінак, лісця і кветак з блакітнымі і кармінавымі пляйесткамі. На галінках – стылізаваныя выявы папугаяў з белымі грудкамі і кармінавымі крыламі і дзюбамі.

12. Пояс слуцкага тыпу аднабаковы двухвонкавы

Ліёнская мануфактура (г. Ліён, Францыя), другая палова XVIII ст.

У кожным з вуглоў абодвух канцоў метка «F S». Меткі «ляжаць» адносна краю канца літарай S да сярэдзіны.

Каляровы шоўк, залотная нітка, залотныя маҳры; ткацтва. 352x35; маҳры 14.

Перададзены ў дар Анджэем Цеханавецкім (г. Лондан, Вялікабрытанія) у 1989 г.

Музей старожыtnabelарускай культуры, КП 6915.

Колеры – залаціста-палевы, зялёны, ружовы, чырвоны, белы, блакітны, карычневы. **Канцы** – двухразовы пайтор матыву булета, паставленага ў вузу класічнай формы. Уся кампазіцыя атачона рамкай. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне дзвюх палос аднолькавай шырыні з шашачнай акантоўкай, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа – рад ромбай з кветкамі ўсярэдзіне. Колеры фону дзвюх паловоў паласы адрозныя, што надае поясу двухвонкавасць. На адвартоным баку залаціста-палевы колер ромбай і кветак мняеца на блакітны. Другая паласа – кветкава-раслінны арнамент. На адвартоным баку палева-залацісты колер фону мняеца на карычневы. Сярэднік, як і канцы, акантаваны асобнай рамкай. **Шлячок** – пайтор галінак з трыма кветкамі рознай величыні (дробная – вялікая – дробная).

Прастора паміж рамкамі сярэдніка і канцоў мае арнамент, ідэнтычны арнаменту шлячка.

13. Пояс аднабаковы двухвонкавы з дэкаратыўнымі матывамі ліпкійскіх паясоў Якуба Пасхаліса

Ліёнская мануфактура (г. Ліён, Францыя), другая палова XVIII ст.

У кожным з вуглоў абодвух канцоў метка «S F». Меткі «ляжаць» адносна краю канца літарай F да сярэдзіны.

Каляровы шоўк, залотныя маҳры; ткацтва.

390x35, маҳры 11.

З даваеннага музейнага збору БДМ (інв. № 1724). Рээвакуацыя з Германіі (№ 1280 па воліце). Перададзены са збору Беларускага дзяржайна-га музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (інв. № 2488) у 1958 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 5780.

Колеры – залаціста-вохрысты, блакітны, зялёны, малочна-белы, ружова-бежавы, карычневы. **Канцы** – двухразовы пайтор расліннага матыву ў выглядзе сцябліны, увенчанай суквеццем з мноствам дробных пяціпляйесткавых кветак. Знізу, папарна сіметрычна адносна сцябліны, – дзве вялікія кветкі з зубчастымі пляйесткамі; пасярэдзіне – дзве галінкі з чатырма гронкамі па трох кветкі ў кожнай, аналагічнымі па форме кветкамі верхній часткі сцябліны. Падножжа матыву – геаметрычна-раслінная форма. Малюнак включае выяву трох тыпau лісця: доўгага вузлага, дробнага сэрцападобнага і зубчастага.

Сярэднік – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з гарошкавай акантоўкай і выявамі кветак, злучаных стужкай. Другая і чацвертая – вузкія, з выявай дробных чатырохляйсткавых кветак, злучаных хвалепадобнай лініяй. Трэцяя – шырокая, з гарошкавай акантоўкай, запоўненай геаметрычным арнаментам з рамбічнымі формамі, уписанымі ў авал. Колеры фону дзвюх паловоў гэтай паласы адрозныя, што надае поясу двухвонкавасць. У кожнай першай паласе кожнага модуля – чаргаванне колераў кветак (блакітнага, ружова-бежавага, блакітнага з ружова-бежавым, блакітным, ружова-бежавым і г. д.).

Шлячок бакавы – пайтор галінак з чатырма дробнымі кветкамі. Прапорцыі галінак абавалі сярэдніка большыя адносна галінак абавалі канцоў. Шлячок калі махроў, акантаваны вузкімі палосамі з шашачным арнаментам, па дэкоры аналагічны першай паласе модуля сярэдніка, але замест стужкападобнай лініі – хвалістыя сцябліны з выявай трывліснікаў.

14. Пояс слуцкага тыпу аднабаковы двухвонкавы

Мануфактура не высветлена, канец XVIII ст.

Без метак.

Каляровы шоўк, шаўковыя махры; ткацтва.

422x32,5; махры 10.

Па ўсёй даўжыні пояса – залом, які перасякае цэнтральныя раслінныя матывы канцоў (след ад складвання тканины ўздоўж папалам пры выкарыстанні).

З даваеннага музейнага збору БДМ (інв. № 3419). Рэзэквакацыя з Германіі (№ 1275 па волісі). Перададзены са збору Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (інв. № 2486) у 1958 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі,
КП 5781.

Колеры – жоўты, карычневы, блакітны, малочна-белы, ружовавежавы, зялёны.

Канцы – дэкаратыўныя кампазіцыі, утвораныя трохразовым паўторам расліннага матыву ў выглядзе сцябліны з трох'ярусным размішчэннем буйных кветак (2-я, 3-я, 1-я кветка) і папарна сіметрычнымі кветкамі галінамі паміж другім і трэцім ярусамі.

Падножжа матыву – разгалістае зубчастае лісце і папарна сіметрычныя стылізаваныя выявы птушак. Колеры сярэдняга кветкавага матыву адрозніваюцца ад бакавых.

Сярэднік – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з выявай хвалістай галінкі з дробнымі кветкамі і лісцем, з акантоўкай у дробныя квадраты. Другая і чацвёртая – вузкая, з крыжова-рамбічным арнаментам. Трэцяя, шырэйшая за першую, – са стылізаваным раслінным арнаментам і акантоўкай у дробныя квадраты; адрознісць колераў гэтай паласы дзеліць яе упоперак на дзве роўныя часткі, што надае поясу двухвонкавасць. У кожнай першай паласе кожнага модуля – чаргаванне колераў кветак (ружовага, блакітнага, жоўтага, блакітнага, ружовага з белым, ружовым, жоўтым, ружовым, белым і г. д.).

Шлячок калі махроў аналагічны першай паласе модуля сярэдніка. Бакавыя шлячкі – шыльныя кветкава-раслінныя ўёнок, акантаваны вузкімі палосамі з шашачным арнаментам.

На адваротным баку колер фону канцоў, шлячка і першай паласы сярэдніка мяніеца з залаціста-вохрыстага на карычневы. У другой, чацвёртай і адной палове трэцяй паласы сярэдніка – люстральная змена колераў адносна праваага боку. У другой палове трэцяй паласы сярэдніка колер фону мяніеца з залаціста-вохрыстага на малочна-белы, колер арнаменту – з зялёнаага на жоўты.

Фрагменты кунтушовых паясоў

15. Фрагмент двухбаковага двухвонкавага пояса

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

У двух вуглах канца метка «SLUCK».

Каляровы шоўк; ткацтва.

131x28.

Фрагмент – частка сярэдніка са шлячкамі, з адным канцом без махроў.

Прывезены экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР (сучасны Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі) з касцёла Святога Яна Хрысціцеля (в. Камаі Пастаўскага р-на Віцебскай вобл.) у 1972 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі,
КП 31592/5 Т 38.

Бок з гладкімі малінавымі палосамі

Колеры – жоўты, малінавы, сіні. **Канец** – двухразовы паўтор расліннага матыву дэкаратыўнага тыпу «ўквечаныя пні». **Сярэднік** – чаргаванне гладкіх малінавых палос і палос, запоўненых раслінным арнаментам у выглядзе вытанчаных галінак, злучаных стужкай, абрысы якой нагадваюць арабскую вязь. Арнаментаваныя палосы акантаваны вузкімі палосамі ў дробныя квадраты.

Шлячок ніжняга краю паўтарае дэкор арнаментаванай паласы сярэдніка. На бакавых шлячках – кветкава-раслінныя ўёнок, акантаваны вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам.

Бок з гладкімі палевымі палосамі

Колеры – цёмна-блакітны, палевы, жоўты. **Кампазіцыйна-графічны лад канца, сярэдніка, шлячкоў** – той самы, але з адрозненнем колераў фону і фігур арнаменту канца, колеру гладкіх палос сярэдніка і з люстранай зменай колераў фону і фігур арнаментаванай паласы.

16. Фрагмент аднабаковага двухвонкавага пояса

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

У вуглу на захаваным канцы метка «SLUCK».

Каляровы шоўк, залотная і срэбаная ніткі; ткацтва.

98,2x28,6.

Фрагмент – частка сярэдніка са шлячкамі, з адным канцом без махроў. Адвартны бок здубліраваны на таніраваную газавую тканіну.

Рэстаўраваны ў 1993 г. ва Усерасійскім мастацкім наўкува-рэстаўрацыйным цэнтры імя І. Э. Грабара (г. Масква). Рэстаўратары: Е. В. Семечкіна, А. Ф. Чартарыйская, Т. М. Вентцэль. Аснова здубліравана на тканіну.

Набыты ў прыватнай асобы (г. Мінск) у 1990 г. Бытаваў у в. Вялікая Калпеніца Баранавіцкага р-на Брэсцкай вобл. Літаратурны музей Максіма Багдановіча, КП 6589.

Колеры – сіні, малінавы, зялёны, бежавы. Захаванасць пояса не дае магчымасці ідэнтыфікацыі усе колеры. Залотная нітка прысутніча ў фоне і ў фігурах арнаменту.

Канец – двухразовы паўтор расліннага матыву дэкаратыўнага тыпу «буket». Зверху і знізу – палосы з кветкава-раслінным бергунком, акантаваныя арнаментам у выглядзе прамавугольнікаў.

Сярэднік – поле з арнаментам буйная «карпавая луска». Унутры кожнай «лускавінкі» – чатырохпляўсткавая кветка. Колеры фону дзвюх падоўжаных паловаў поля адрозненія (сіні і малінавы), што надае ўсяму поясу двухвонкавасць. **Шлячок** – кветкава-раслінны ўёнок, акантаваны вузкімі палосамі з шашачным арнаментам.

17. Фрагмент двухбаковага, чатырохвонкавага пояса

Слуцкая мануфактура, 1767–1780 гг.

Меткі страчаны.

Каляровы шоўк, шаўковыя махры; ткацтва.

330x33; махры 16,3.

Фрагмент – сярэднік з прышытымі маҳрамі, без канцоў.

З даваеннага музейнага збору (?). Рэзэквакацыя з Германіі (па волісі № 1274). Перададзены са збору Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (інв. № 2485) у 1958 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі,
КП 5782.

Бок з лімонна-жоўтым і залаціста-вохрыстым дамінантнымі колерамі

Колеры – лімонна-жоўты, залаціста-вохрысты, малочна-белы, бежавы, аліўкава-бежавы, ружовы, блакітны, сіні. На адлегласці 57,5 см ад аднаго краю і 12,8 см ад другога асноўны лімонна-жоўты колер **фону** мяніеца на залаціста-вохрысты. **Сярэднік** – паслядоўны паўтор чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з раслінна-кветкавым бергунком, акантаваны вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам. Другая і чацвёртая – вузкая, з хвалепадобнай кампанійнай вузкага выцягнутага лісця і рамбічнымі фігурамі з чатырох дробных гарошын. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантоўкай, з геаметрычна-раслінным арнаментам. Колеры дзвюх паловаў гэтай паласы адрозненія. У кожнай першай паласе модуля – чаргаванне колераў кветак (блакітнага, малочна-белага, блакітнага з малочна-белым, блакітным, малочна-белым). Фігуры арнаменту маюць контурную лінію. **Шлячок** – кветкава-раслінны ўёнок; абапал вузкія палосы з рыскавым арнаментам.

Бок з сінім і залаціста-вохрыстым дамінантнымі колерамі

Колеры – лімонна-жоўты, залаціста-вохрысты, малочна-белы, бежавы, аліўкава-бежавы, ружовы, блакітны, сіні. На адлегласці 57,5 см ад аднаго краю і 12,8 см ад другога асноўны лімонна-жоўты колер **арнаментаў** мяніеца на залаціста-вохрысты.

Сярэднік – кампазіцыйна-графічны лад той самы. У першай

паласе модуля – змена лімонна-жоутага колеру фону на сіні. У другой, трэцяй і чацвёртай палосах – люстрная змена колеру адносна боку з жоутым і вонхрыстым дамінантнымі колерамі. Контураная лінія фігур арнаменту адсунтнічае.
Шлячок – змена сіняга колеру ўонкна на лімонна-жоуты.

18. Фрагмент аднабаковага літога пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

У вуглу метка «ВЬГР'ДЬ / СЛУЦКЬ».

Каляровы шоўк, залотная і срэбаная ніткі; ткацтва.
164x17.

Фрагмент – пояс, разрэзаны ўздоўж папалам (сярэднік са шлячкамі з канцамі без маҳроу). Частка таго ж пояса, з якога выкраены фрагмент пояса са збору Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, КП 31592/4 Т 36 (кат. паз. 19).

Рэстаўрацыя: 1974 г., рэстаўрацыйныя майстэрні Дзяржайнага музея БССР (сучасны НМГ і КБ).

Прывезены экспедыцыяй Дзяржайнага музея БССР з касцёла Святых Пяtra і Паўla (в. Дрысвяты Braslaўskага р-на Віцебскай вобл.) у 1972 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі,
КП 31592/3 Т 36.

Колеры – залаціста-палевы, блакітна-бірузовы, блакітны, ружовы, белы, сіні, аранжавы, зялёны, светла-зялёны, карычневы.
Канец – кветкавы матыв у выглядзе стылізаванага букета з дэкаратыўна трактаваных валошак, гваздзікоў і стылізаваных кветак. Размішчэнне букета папарна сіметрычнае адносна цэнтральнай восі. Падножжа матыву – невялікі вазон, які стаіць на пастаменце, пакрытым абрусам з кутасамі. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з шашачнай акантоўкай і выявай кветкава-расліннага бегунка. Другая і чацвёртая – вузкія, з выявай хвалістай галінкі з лісцем. Трэцяя – шырокая, з шашачнай акантоўкай і геаметрычна-раслінным арнаментам. У кожнай першай паласе кожнага модуля – чаргаванне колераў кветак (блакітнага, аранжавага, блакітнага з аранжавым, блакітным, аранжавым і г. д.).
Шлячок ніжняга краю канца пояса паўтарае ўзор першай паласы модуля сярэдніка; на бакавых шлячках, акантаваных вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам, – кветкава-раслінны ўонок.

19. Фрагмент аднабаковага літога пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

Метка стачана.

Каляровы шоўк, залотная і срэбаная ніткі; ткацтва.
168x17,5.

Фрагмент – пояс, разрэзаны ўздоўж папалам (сярэднік са шлячкамі, з канцамі без маҳроу). Частка таго ж пояса, з якога выкраены фрагмент пояса са збору Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, КП 31592/3 Т 36 (кат. паз. 18).

Рэстаўрацыя: 1974 г., рэстаўрацыйныя майстэрні Дзяржайнага музея БССР (сучасны НМГ і КБ).

Прывезены экспедыцыяй Дзяржайнага музея БССР з касцёла Святых Пяtra і Паўla (в. Дрысвяты Braslaўskага р-на Віцебскай вобл.) у 1972 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі,
КП 31592/4 Т 36.

Кампазіцыйна-графічны лад і колеры – тыя самыя, што ў фрагменце пояса са збору Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, КП 31592/3 Т 36 (кат. паз. 18).

20. Фрагмент аднабаковага двухвонкавага пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

У вуглах канца метка «ВЬГР'ДЬ / СЛУЦКЬ».

Каляровы шоўк, залотная нітка, маҳры; ткацтва.
42x36; маҳры 13.

Фрагмент – канец пояса са шлячкамі, прышытымі маҳрамі і нязначнай часткай сярэдніка.

Перададзены са збору Дзяржайнага Гістарычнага музея

(г. Масква, Расія, № 55639/И 167) у 1974 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі,
КП 31451 Т 14.

Колеры – залаціста-палевы, серабрыста-шэры, ружова-беҳавы, зялёны, сіні, блакітны, бірузовы, карычневы, лімонна-жоуты.

Канец – двухразовы паўтор расліннага матыву з дамінантнай выявай кветкі валошкі. Тып дэкору – «валошка». Колеры фігур кожнага з матывай і іх фоні адрозныя, што стварае двухвонкавасць.

Сярэднік – фрагмент у выглядзе адной паласы з выявай раслінна-кветкавага бегунка, акантаванага вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам. Колеры дзвюх паловаў паласы адрозныя.

Шлячок каля маҳроў ідэнтычны паласе сярэдніка. На бакавых шлячках, акантаваных вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам, – кветкава-раслінны ўонок. Колеры кветак шлячкоў процілеглых бакоў адрозныя.

21. Фрагмент двухбаковага, чатырохвонкавага літога пояса

Слуцкая мануфактура, пасля 1762 г.

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.
109,5x28x22,2.

Фрагмент сярэдніка са шлячком у выглядзе часткі крою арната. Частка таго ж пояса, з якога выкраены фрагмент са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, КП 1343/1 ТК 814 (кат. паз. 22). На абодвух баках – нумары нявысветленага паходжання: на светлым – 14854, на цёмным – 2849. Уздоўж тканіны, па цэнтры адносна кампазіцыі арнаментаў, – залом ад складвання пояса пры выкарыстанні.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1272 ТК 1503.

Бок з залацістым і серабрыста-шэрым дамінантнымі колерамі

Колеры – залацісты, серабрыста-шэры, ружовы, блакітны, сіні, малочна-белы, карычневы, лімонна-жоуты, малінавы, балотназялёны. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантоўкай, са стылізаваныміavalамі з медальёнам у цэнтры. Колеры арнаментаў дзвюх паловаў паласы адрозныя, што надае поясу двухвонкавасць. Другая і чацвёртая – вузкія, з хвалепадобнай кампаноўкай вузкага выцягнутага лісця і й-падобнымі фігурамі. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантоўкай, з выявай кветкава-расліннага бегунка. У кожнай трэцяй паласе кожнага модуля – чаргаванне колераў кветак (лімонна-жоутага, сіняга, ружовага, блакітнага з сінім, лімонна-жоутым, блакітным, ружовым). **Шлячок** – кветкава-раслінны ўонок, акантаваны палосамі з рамбічным арнаментам.

Бок з карычневым і балотна-шэрым дамінантнымі колерамі

Колеры – карычневы, балотна-шэры, малочна-белы, залацісты, ружовы, сіні, блакітны.

Кампазіцыйна-графічны лад сярэдніка і шлячка той самы, што на баку з залацістым і серабрыста-шэрым дамінантнымі колерамі. **Змена колераў фону і арнаменту сярэдніка**: у першай паласе залацісты колер фону адной з паловаў мяняецца на карычневы, серабрыста-шэры другой паловы – на малочна-белы. У другой і чацвёртай палосах серабрыста-шэры колер фону мяняецца на балотна-шэры. У трэцій залацісты – на карычневы. **Змена колера фону шлячка** – з залацістага на карычневы.

22. Фрагмент двухбаковага, чатырохвонкавага літога пояса

Слуцкая мануфактура, пасля 1762 г.

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.
19x12x9.

Фрагмент сярэдніка са шлячком неправільнай формы. Частка таго ж пояса, з якога выкраены фрагмент пояса са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, КП 1272 ТК 1503 (кат. паз. 21).

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1343/1 ТК 814.

Колеры і арнаментацыя – гл. кат. паз. 21 (Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1272), сярэднік, шлячок.

23. Фрагмент двухбаковага чатырохвонкавага літога пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

У вуглу канца, які захаваўся, метка «ЛЕО, МА / ЖАРСКИЙ». Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.

73,5x30x16,5.

Фрагмент сярэдніка са шлячком і часткай канца няправільнай формы з закругленай лініяй канца. Частка таго ж пояса, з якога выкраены фрагменты паясоў са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея: КП 1296 (кат. паз. 24), КП 1340 ТК 1505 (кат. паз. 25) і КП 1346 ТК 1502 (не экспанаваўся). На баку са светлым фонам кампазіцыі канца – нумары 2706 і 14862 нявысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1287.

Бок са светлым фонам кампазіцыі канца

Колеры – залацісты, серабрыста-шэры, блакітны, сіні, ружовы, карычневы, палевы, зялёны, малочна-белы. **Канцы** (адзін канец стражаны) – двухразовы паўтор расліннага матыву дэкаратыўнага тыпу «карумфіль». **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантоўкай і выявай кветкава-расліннага бегунка. Другая і чацвёртая – вузкія, з хвалепадобнай кампаноўкай вузлага лісця і (-подобнымі) фігурамі. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантоўкай і стылізаванымі выявамі квітнеючых раслін. Колеры фону дзвюх паловаў гэтай паласы адрозненія (залацісты і серабрыста-шэры), што і стварае двухвонкавасць. У кожнай першай паласе кожнага модуля – чаргаванне колераў кветак (ружовага з блакітным).

Шлячок. Бакавы шлячок – кветкава-раслінны ўёнок, акантаваны вузкім палосамі з рамбічным арнаментам. Ніжні шлячок ідэнтычны першай паласе модуля сярэдніка.

Бок з цёмным фонам кампазіцыі канца

Колеры – карычневы, ружовы, лімонна-жоўты, блакітна-зялёны, сіні, залацісты, серабрыста-шэры. **Кампазіцыйна-графічны лад канца, сярэдніка і шлячкоў** – той самы, што і на адвароце. **Змена колераў фону канца:** з залацістага і серабрыста-шэрага на карычневы. **Змена колераў сярэдніка:** у першай паласе модуля залацісты і серабрыста-шэры мяняюцца на карычневы, у другой і чацвёртай – на блакітна-зялёны, у трэцій паласе залацісты мяняеца на ружовы, серабрыста-шэры – на карычневы. **Змена колераў фону шлячка:** з залацістага на карычневы.

24. Фрагмент двухбаковага чатырохвонкавага літога пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.

63,3x28,8x13,3.

Фрагмент сярэдніка са шлячком у выглядзе часткі крою (паліца) адзення.

Частка таго ж пояса, з якога выкраены фрагменты паясоў са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея: КП 1287 (кат. паз. 23), КП 1340 ТК 1505 (кат. паз. 25), КП 1346 ТК 1502 (не экспанаваўся).

На баку з цёмным фонам расліннага матыву – нумар 213 (напісаны двойчы; чорная туш, пяро) нявысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1296.

Колеры і арнаментация – гл. кат. паз. 23 (Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1287), сярэднік, шлячок.

25. Фрагмент двухбаковага чатырохвонкавага літога пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.

36,5x16,5x6,5.

Фрагмент сярэдніка ў выглядзе часткі стулы, пашыты з 6 дробных фрагментаў. Частка таго ж пояса, з якога выкраены фрагменты паясоў са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея: КП 1287 (кат. паз. 23), КП 1296 (кат. паз. 24), КП 1346 ТК 1502 (не экспанаваўся).

На баку з цёмным фонам першай паласы модуля сярэдніка – нумары 214 (напісаны двойчы; туш, пяро) і 2760 нявысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928).

Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1340 ТК 1505.

Колеры і арнаментация – гл. кат. паз. 23 (Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1287), сярэднік.

26. Фрагмент аднабаковага паўлітога пояса

Слуцкая мануфактура, другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.

11x11.

Фрагмент канца з часткай кампазіцыі дэкаратыўнага тыпу «кітайскія воблачкі». З правага боку захаваўся нязначны фрагмент акантоўкі шлячка ў выглядзе вузкай паласы з рамбічным арнаментам. На правым баку – нумар 209 (чорная туш, пяро) нявысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928).

Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1344 ТК 1507.

Колеры – залацісты, малінавы, зялёны.

27. Фрагмент двухбаковага пояса

Слуцкая мануфактура (?), другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк; ткацтва.

Канцы і значная частка сярэдніка стражаны. Стан захаванасці пояса не дае магчымасці дакладна вызначыць першапачатковыя колеры.

114x10,1.

Паступіў са Слуцкага раённага краязнаўчага музея ў 1963 г.

Мінскі абласны краязнаўчы музей, КП 1474.

Бок са светлым фонам першай паласы модуля сярэдніка

Колеры (сучасны стан) – палевы, светла-жоўты, ружовы, блакітны, малочна-белы, зеленавата-шэры, карычневы.

Сярэднік – паслядоўны паўтор чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з раслінна-кветковым бегунком, акантаваная вузкім палосамі з рамбічным арнаментам. Другая і чацвёртая – вузкія, з хвалепадобнай кампаноўкай вузлага выцягнутага лісця і дробнымі стылізаванымі чатырохплясткавымі кветкамі. Трэцяя – шырокая, з рамбічным арнаментам у акантоўцы.

Бок з карычневым фонам першай паласы модуля сярэдніка

Колеры (сучасны стан) – карычневы, палевы, бежавы. **Кампазіцыйна-графічны лад сярэдніка** – той самы, што і на адвароце.

28. Фрагмент аднабаковага двухвонкавага літога пояса

Слуцкая мануфактура (?), другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.

287x20,5.

Фрагмент – сярэднік са шлячком, з няроўнымі бокамі, выкраены ўздоўж наўскос.

Выяўлены экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР (сучасны НМГ і КБ) у касцёле Святых Пятра і Паўла (в. Дрысвяты Браслаўскага р-на Віцебскай вобл.) у 1971 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, н/д 21110/1.

Колеры – залацісты, малінавы, аліўкавы, малочна-белы, блакітны, сіні, ружовы. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантоўкай і спрошчанай выявай раслінна-кветковага бегунка. Другая і чацвёртая – вузкія, з выявай дробных стылізаваных чатырохплясткавых кветак, злучаных хвалепадобнай лініяй.

Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантоўкай, запоўненая геаметрычным арнаментам з кръглападобнымі выцягнутымі ў вышыню формамі. Колеры фону дзвюх палаваў гэтай паласы адроздны, што надае поясу двухвонкавасць. У кожнай першай паласе кожнага модуля – чаргаванне колеру кветак (блакітнага, ружовага, блакітнага з ружовым, блакітным, ружовым). **Шлячок** – кветка-раслінны юнонок, акантаваны вузкімі палосамі з рыскавым арнаментам.

29. Фрагмент двухбаковага двухвонкавага пояса

Слуцкая мануфактура (?), другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк, залотная нітка; ткацтва.

37x31.

Фрагмент – сярэднік са шлячком, сшыты з дзвюх частак у форме прамавугольnika.

Выяўлены экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР (сучасны НМГ і КБ) у касцёле Святой Троіцы (в. Чарнаўчыцы Брэсцкага р-на Брэсцкай вобл.) у 1971 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, н/д 21107.

Бок з малочна-белым дамінантным колерам

Колеры – малочна-белы, малінавы, залаціста-аліўкавы, карычневы. **Сярэднік** – поле з арнаментам «карпавая луска». **Шлячок** – паўтор галінак з дробнымі кветкамі на затканым залотнымі ніткамі фоне; акантоўка – вузкія палосы з шашачным арнаментам.

Бок з малінавым дамінантным колерам

Колеры – тыя самыя, што і на адвароце. **Кампазіцыйна-графічны лад сярэдніка і шлячка** – такі ж, як і на адвароце. Залотная нітка прысутнічае толькі ў арнаментах шлячка.

30. Фрагмент аднабаковага пояса слуцкага тыпу

Ліёнская мануфактура (?), другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк; ткацтва.

26x17x10.

Фрагмент сярэдніка няправільнай формы, сшыты з дзвюх частак. Колеры супадаюць з тымі, што на поясе са збору Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі (КП 5780, кат. паз. 13), кампазіцыйна-графічны лад вельмі блізкі да таго, што на названым поясе, апроч першай паласы модуля сярэдніка.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1342.

Колеры – залаціста-вохрысты, блакітны, зялёны, малочна-белы, ружова-бежавы, карычневы. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з гарошкавай акантоўкай, з выявамі кветак, злучаных міх сабою хвалепадобнай галінкай з лісцем. Другая, трэцяя і чацвёртая – гл. кат. паз. 13 (Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 5780).

31. Фрагмент аднабаковага, аднавонкавага паўлітога пояса слуцкага тыпу

Мануфактура не высветлена, другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк, срэбраная нітка; ткацтва.

292x28.

Фрагмент – сярэднік са шлячком з аднаго боку, без канцоў; чвэрць тканіны страчана.

Па ўсёй даўжыні пояса – два паралельныя заломы ад складвання тканіны тройчы па даўжыні пры яе выкарыстанні.

З даваеннага музейнага збору БДМ (інв. № 1789). Рээвакуацыя з Германіі (№ 1276 па волісе). Перададзены са збору Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны (інв. № 2487) у 1958 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 5775.

Колеры – серабрыста-шэры, палевы, светла-зялёны, цёмна-зялёны, шэра-бежавы. Залотная нітка прысутнічае ў фоне. **Сярэднік** – поле з дробнымі пяціпляёсткамі кветкамі на невы-

сокай тонкай сцябліне з зубчастым лісцем. Кветкі, размешчаны ў рады, чаргуюцца ў шахматны парадку. Выявы кветак скіраваны ў адным напрамку ўздоўж тканіны. На адлегласці 122 см з аднаго боку і 170 см з другога ў абодвух кветак сярэдніка і шлячка замесі бежавага ўведзены сіні колер. **Шлячок** – кветка-раслінны юнонок, акантаваны вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам.

32. Фрагмент двухбаковага пояса слуцкага тыпу

Мануфактура не высветлена, другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк; ткацтва.

31x21.

Фрагмент сярэдніка правільнай прамавугольной формы. На баку з гладкімі блакітнымі палосамі – нумар 2785 нявысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г. Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1339.

Бок з гладкімі блакітнымі палосамі

Колеры – блакітны, бежавы, малочна-белы, карычневы. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне палос: гладкіх блакітных без арнаменту і бежавых з арнаментам (раслінным альбо геаметрычным). Палосы з раслінным арнаментам акантаваны вузкай паласой з арнаментам у выглядзе пункціранай лініі.

Бок з гладкімі бежавымі палосамі

Колеры – бежавы, малочна-белы, карычневы. **Кампазіцыйна-графічны лад** – той самы. **Змена колеру** гладкіх палос (блакітнага на бежавы). У арнаментаваных палосах – листраная змена колераў (бежавага на малочна-белы і наадварот).

33. Фрагмент аднабаковага пояса слуцкага тыпу

Мануфактура не высветлена, другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк; ткацтва.

16x16.

Канец пояса: фрагмент квадратной формы з нязначайнай часткай акантоўкі шлячка. Захаванасць тканіны не дае магчымасці вызначыць аўтэнтычныя колеры.

На пярэднім баку – нумары 2551 і 14879 нявысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1320 Т 1504.

Колеры (сучасны стан) – палевы, бежавы, блакітны, зялёны. **Канцы** (фрагмент канца) – выява верхняй часткі кветкавага матыву: сцябліна, увянчаная пышнай кветкай у атачэнні зубчастага лісця і драбнейшых кветак. **Шлячок** – фрагмент у выглядзе вузкай паласы акантоўкі з рамбічным арнаментам.

34. Фрагмент двухбаковага пояса слуцкага тыпу

Мануфактура не высветлена, другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк; ткацтва.

66,5x16,3x7.

Фрагмент сярэдніка няправільнай выцягнутай формы з нязначайнай часткай шлячка. Захаванасць тканіны не дае магчымасці вызначыць аўтэнтычныя колеры. На баку з палевым і аліўкавым дамінантнымі колерамі – нумары 215, 5212, 5312 (ружовы аловак), 2749 (чорная туш, пяро; листраная пазіцыя) нявысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928). Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1345 ТК 812.

Бок з палевым і бежавым дамінантнымі колерамі

Колеры (сучасны стан) – палевы, бежавы, аліўкава-зялёны, карычневы, блакітны. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне дзвюх палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа – з гарошкавай акантоўкай і кветкавым begunkom. Другая – геаметрычны арнамент з ромбападобных фігураў з медальёнам усярэдзіне. **Шлячок** – кветкавы юнонок, акантаваны вузкімі палосамі з шашачным арнаментам.

Бок з блакітным і карычневым дамінантнымі колерамі

Колеры (сучасны стан) – блакітны, карычневы, бежавы, палевы, аліўкава-зялёны. **Кампазіцыйна-графічны лад** – той самы

Змена колерау сярэдніка: у першай паласе – колерау фону (бежавага на карычневы) і бегунка (аліўкава-зялёнага на бежавы); у другой – колеру арнаментаў (палевага на блакітны). **Змена колеру фону шлячка** (бежавага на карычневы).

35. Фрагмент двухбаковага пояса слуцкага тыпу

Мануфактура не высветлена, другая палова XVIII ст.

Каляровы шоўк; ткацтва.

10x9.

Фрагмент сярэдніка ў форме, блізкай да квадрата.

На «малінавым баку» – нумары 219 (чорная туш, пяро), 4784 (альбо 2784) навысветленага паходжання.

Паходзіць з калекцыі А. Р. Брадоўскага (?) (1859–1928).

Рээвакуацыя з г. Саратава (Расія), 1945 г.

Віцебскі абласны краязнаўчы музей, КП 1350/15 ТК 1509.

Бок з малінавым дамінантным колерам

Колеры – малінавы, палевы, блакітна-шары, карычневы. **Сярэднік** – паслядоўны паўтор дзвюх палос. Першая паласа – кветкавы юонок. Другая – з акантоўкай у выглядзе пункцірнай лініі і арнаментам з ромбападобнымі выцягнутымі ў шырыню фігурамі, у цэнтры якіх – медальён з кветкай.

Бок з карычневым дамінантным колерам.

Кампазіцыйна-графічны лад – той самы. **Змена колерау фону і арнаментаў.** У першай паласе: палевага на карычневы (фон); малінавага, блакітна-шэрэга на палевы (арнаменты). У другой: малінавага на палевы (фон); палевага на блакітна-шары (арнаменты).

Адзенне і аксесуары

Памеры дадзены ў сантиметрах

36. Амафор літы

Слуцкая мануфактура, 70-я гг. XVIII ст.

У вуглах левага канца метка «SŁUCK».

Каляровы шоўк, срэбаная і залотная ніткі, залотныя маҳры; ткацтва, аплікацыя, шыццё.

206x23; маҳры 5.

Да верхняга kraю на адлегласці 42 см ад правага канца прышыты металічны шарападобны гузік, побач – «паветраная» пятля; на адлегласці 43 см ад левага канца – такі ж самы гузік і сляды пятлі побач.

Паступіў з Дзяржаўнага Яраслава-Растоўскага гісторыка-архітэктурнага і мастацкага музея-запаведніка (№ 5291-а) у 1961 г.

Нацыянальны музей гісторы і культуры Беларусі,

КП 4756.

Агульная кампазіція тканіны ўтрымлівае элементы структуры слуцкага пояса: відавочны падзел на сярэднік і канцы; прысутнічаюць шлячкі і палосы, маҳры, метка мануфактуры. **Колеры** – серабрысты-шары, блакітны, ружовы, светла-зялёны, цёмна-карыйчевые, малочна-белы, залацісты.

Сярэднік – гладкае поле, у цэнтры якога – круглы медальён з восьмікутным картушам, упрыгожаным кветкамі ліліі і валошкі. Інтэр'єр картуша ў акантоўцы ў выглядзе чатырохпляўсткавай кветкі – выява ягінцы. Злева і справа ад медальёна вытынаны крыжы з кветкавым арнаментам. Злева і справа ад крыжоў, на значнай адлегласці ад іх – вузкія палосы, запоўненныя кветкава-раслінным бегунком у рамбічнай акантоўцы. Сярэднік завяршаецца гладкім полем, па форме блізкім да квадрата.

Канцы – двухразовы паўтор трох палос (широкая – вузкая – широкая), паміж якімі – гладкае поле, па форме блізкое да квадрата. Широкія палосы з рамбічнай акантоўкай затканы кветкава-раслінным бегунком; вузкія палосы – гладкія. Колеры кветак на палосах чаргуюцца: ружовы, блакітны, ружовы з блакітным, ружовым, блакітным. Усярэдзіне гладкага поля – аплікацыя ў выглядзе крыжа з «пляўсткавымі» бакамі. Да канцу прышыты маҳры.

Шлячок – кветкава-раслінны юонок, акантаваны вузкімі палосамі з рыскавым арнаментам. **Адвартонны бок** падшыты гладкім светла-шэрым муаравым шоўкам.

37. Арнат з устаўкамі са слуцкага пояса

Месца вырабу арната не высветлена, магчыма, Слуцкая мануфактура, канец XVIII – пачатак XIX стст.

Шоўк, бавоўна, залотная нітка; ткацтва, шыццё.

Памеры пярэдній часткі арната 91x57.

Памеры адвартоннай часткі арната 102x62,5.

Устаўкі – фрагменты пояса Слуцкай мануфактуры, канец XVIII – пачатак XIX стст.

Устаўка пярэдній часткі 68x21.

Устаўка адвартоннай часткі 90x21.

Выяўлены экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР (сучасны Нацыянальны музей гісторы і культуры Беларусі)

у касцёле Святога Вацлава (г. Ваўкавыск Гродзенскай вobl.) у 1971 г.

Нацыянальны музей гісторы і культуры Беларусі, н/д 21108.

Устаўкі – фрагменты сярэдніка са шлячкамі аднаго і таго ж пояса; адзін з бакавых шлячкі прышыты. **Колеры** – залацісты, серабрысты-шары, карычневы, блакітны, ружовы, малочна-белы, аліўкава-зялёны, светла-зялёны.

Сярэднік – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос; якія ўтвараюць модуль. Першая – широкая, з рамбічнай акантоўкай, з выявай раслінна-кветкавага бегунка і залотнай ніткай у фоне. Другая і чацвёртая – вузкія, з срэбанай ніткай у фоне, з хвалепадобнай кампанійкай вузкага выцягнутага лісця і Υ -падобных фігураў. Трэцяя – широкая, з залотнай ніткай у фоне і рамбічнай акантоўкай, запоўненая геаметрычным арнаментам з ромбападобных фігураў, у цэнтры якіх – «манета».

Шлячок – кветкава-раслінны юонок з залотнай ніткай у фоне, акантаваны вузкімі палосамі з рамбічным арнаментам.

38. Стула

Месца вырабу не высветлена, XIX (?) ст.

Каляровы шоўк, бавоўна, залотная і срэбаная ніткі, тасьма; ткацтва, шыццё.

200x16x6,5.

Пашыта з сярэдніка паўлітога слуцкага пояса апошній трэці XVIII ст.

Канцы стулы маюць трапецыепадобную форму, абшыты залотнай тасьмой. У цэнтры канцу, як і ў цэнтры ўсёй тканіны, – аплікацыя з залотнай тасьмы ў выглядзе роўнаканцовага крыжа. Адвартонны бок падшыты баваўнянай тканінай.

Выяўлена экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР (сучасны НМІ і КБ) у касцёле Святых Пятра і Паўла (в. Дрысвяты Braslaўскага р-на Віцебскай вobl.) у 1971 г.

Нацыянальны музей гісторы і культуры Беларусі, н/д 21110/2.

Колеры – залацісты, малочна-белы, блакітны, сіні, светла-зялёны, малінавы.

Арнаментация – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа широкая, з рамбічнай акантоўкай, з выявай раслінна-кветкавага бегунка і срэбанай ніткай у фоне. Другая і чацвёртая – вузкія, з выявамі дробных стылізаваных чатырохпляўсткавых кветак, хвалепадобна злучаныя вузкім лісцем. Трэцяя паласа – широкая, з рамбічнай акантоўкай, запоўненая геаметрычным арнаментам у выглядзе ромбападобных выцягнутых па шырыні фігураў.

39. Стула

Пашыта з кунтушовага пояса.

Месца вырабу не высветлена, XIX (?) ст.

Каляровы шоўк, бавоўна, залотная і срэбаная ніткі; ткацтва, шыццё.

188x16x8.

Пашыта з сярэдніка паўлітога слуцкага пояса другой паловы XVIII ст. Канцы, абытыя залотнай тасьмой, маюць грушападобную форму. У цэнтры канцоў, як і ў цэнтры ўсёй тканіны, – аплікацыі з залотнай тасьмы ў выглядзе роўнаканцовага крыжа. Адваротны бок падшыты баваўнянай тканінай.

Паступіла з касцёла Святога Зачацця (в. Нача Воранаўскага р-на Гродзенскай вобл.) у 1983 г.

Музей старажытнабеларускай культуры, КП 4966 ТХ 452.

Колеры – залацісты, серабрыста-шэры, малінавы, светла-зялёны, блакітны, ружовы, карычневы. **Арнаментацыя** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантойкай і раслінна-кветкавым берунком. Другая і чацвёртая – вузкія, з хвалепадобнай кампаноўкай вузкага лісця і падобнымі фігурамі. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантойкай, запоўненая арнаментам у выглядзе ромбай з кветкай у цэнтры.

40. Стула

Месца вырабу не высьветлена, XIX (?) ст.

Каляровы шоўк, бавоўна, залотная і срэбраная ніткі; ткацтва, шыццё.

210x14,5x4,3.

Пашыта з сярэдніка паўлітога слуцкага пояса другой паловы XVIII ст. Канцы стулы маюць шарападобную форму. Традыцыйныя выявы крыжоў адсутнічаюць.

Перададзена са збору Дзяржаўнага Гістарычнага музея (г. Масква, Расія, № 19333 ід/рб 1847; атрыбуцыя «этоль») у 1974 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 31452 Т 15.

Колеры – серабрыста-шэры, залацісты, лімонна-жоўты, палевы, аранжавы, цёмна-зялёны, сіні, малінавы, карычневы.

Арнаментацыя – паслядоўнае чаргаванне палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантойкай, срэбранай ніткай у фоне і спрошчанай выявай раслінна-кветкавага берунка. Другая і чацвёртая – вузкія, з залотнай ніткай у фоне і выявамі дробных стылізаваных чатырохпляўстковых кветак, злучаных хвалепадобнай лініяй. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантойкай і срэбранай ніткай у фоне, запоўненая геометрычным арнаментам з ромбападобнымі выцягнутымі ў шырыню фігурамі, у цэнтры якіх – «манета».

41. Бурса

Месца вырабу не высьветлена, XIX (?) ст.

Каляровы шоўк, шоўк, залотная і срэбраная ніткі; ткацтва, шыццё.

20x23.

Пашыта з сярэдніка і шлячкоў літога слуцкага пояса другой паловы XVIII ст. Унутры падшыта тонкай шаўковай тканінай белага колеру. На вонкавым баку захаваўся гузік.

Паступіла з касцёла Ушэсця (п. Жалудок Шчучынскага р-на Гродзенскай вобл.) у 1981 г.

Музей старажытнабеларускай культуры, КП 2288 ТХ 41.

Колеры – залацісты, серабрыста-шэры, зялёны, блакітны, ружовы, карычневы. **Сярэднік** – паслядоўнае чаргаванне чатырох палос, якія ўтвараюць модуль. Першая паласа шырокая, з рамбічнай акантойкай, з выявамі кветкава-расліннага юнка. Другая і чацвёртая – вузкія, з выявай хвалепадобнай галінкі з лісцем. Трэцяя – шырокая, з рамбічнай акантойкай і размешчанымі гарызантальна ў два рады выявамі стылізаваных цюльпанавых бутонau на сцяблінах. **Шлячок** – кветкава-раслінны юнок.

Аўтарская рэканструкцыя адзення

Са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея.

Памеры дадзены ў сантymетрах.

Строй шляхціча другой паловы XVIII ст.

Аўтары: Юрый Піскун, Галіна Кліменка, 1999 г.

42. Жупан (памер 48)

Паўсукно сініе, галун, гузікі (7 адзінак).

н/д 10093/1.

43. Кунтуш (памер 48)

Атлас жоўтага колеру ў дробныя вертыкальныя палосы, гузікі (30 адзінак).

н/д 10093/2.

44. Пояс (імітацыя слуцкага)

Шоўк, махры, 150x60.

н/д 10093/3.

45. Шапка-рагатунка (памер 56)

Паўсукно сініе, футра норкі, галун.

н/д 10093/4.

Строй шляхціча XVII ст.

Аўтары: Юрый Піскун, Галіна Кліменка, 1999 г.

46. Жупан (памер 52)

Парча, гузікі, кант.

н/д 10124/3.

47. Дэлія (памер 52)

Сукно чорнае, футра, сутаж, галун.

н/д 10124/4.

48. Пояс (імітацыя персідскага)

Шоўк, тасьма, махры, 381x37.

н/д 10124/5.

49. Шапка (памер 52)

Футра пясца, парча.

н/д 10124/6.

Касцюмныя лялькі

Памеры дадзены ў сантymетрах.

Серыя «Еўрапейскі касцюм XVII–XVIII стст.»

Аўтарскія работы Алены і Мікалая Байрачных, 2002–2004 гг.
Аўтарская калекцыя мастакоў А. і М. Байрачных.

50. Шляхціч Рэчы Паспалітай у строі XVII ст.

Кунтуш, пояс персідскага тыпу з залотнай ніткай, нашынік, жупан, кашуля, нагавіцы, боты са шпорамі, шапка-двурагоўка з кітай (аграф з пёрамі), пояс для шаблі, шабля, похвы.

Фарфор, волас натуральны пастыжорны, аксаміт, шоўк, бавоўна, скрута, футра маладняка норкі, пёры птушак, галун, люрыкс, стрэзы, метал; вышыўка, шыццё, койка.

Вышыня (разам з галаўным уборам) 80.

51. Дама ў строі XVII ст.

Карсетны стан, кашуля з даўгімі рукавамі і манжэтамі з карункамі, спадніца, каўнер, галаўны ўбор, ніжняя кашуля, ніжняя спадніца, крынайлін, панчохі, туфлікі на абцасах, завушніцы.

Фарфор, волас натуральны пастыжорны, аксаміт, шоўк, бавоўна, батысты, футра маладняка норкі, стрэзы, паўкаштоўнія камяні, тасьма; вышыўка, шыццё.

Вышыня (разам з галаўным уборам) 80.

52. Венгерскі шляхціч у строі XVIII ст.

Кунтуш, пояс залотны з залотнымі кутасамі, жупан, кашуля, нагавіцы, боты са шпорамі, шапка венгерская з плюмажам, пояс для шаблі, шабля, похвы.

Фарфор, волас натуральны пастыжорны, аксаміт, шоўк, бавоўна, скруа, футра маладняка норкі, пёры птушак, галун, люръкс, стразы, метал; вышыўка, шыццё, коўка.

Вышыня (разам з галаўным уборам) 80.

53. Дама ў венгерскім строі XVIII ст.

Карсетны стан, кашуля з рукавамі да локця, аздобленымі карункамі, каўнер плоскі, спадніца, фартух, шапачка-двурагаўка з

кітай, футра тыпу менціка, ніжняя кашуля, ніжняя спадніца, крынілін, панчохі, туфлікі на абцасах, завушніцы, шайны ланцужок з кулонам.

Фарфор, волас натуральны паstryжорны, аксаміт, шоўк, бавоўна, батыст, футра маладняка норкі, пёры птушак, галун, стразы, паўкаштоўная камяні, метал, тасьма; вышыўка, шыццё.

Вышыня (разам з галаўным уборам) 80.

Рукапіс і друкаванае выданне

Памеры дадзены ў сантыметрах.

54. Альбом з фрагментамі ўзору тканін Слуцкай і іншых (?) мануфактур

Другая палова XVII ст.

Складзены ў першай трэці ХХ ст. Складальнік Вацлаў Ластоўскі (1883–1938), дырэктар Беларускага дзяржаўнага музея (сучасны НМГ і КБ) з мая 1927 г. па жнівень 1929 г. Кардон, папера, туш, тканіна, палатно; рукапіс, аплікацыя.

Выкарыстаны стандартны альбом фабрычнай вытворчасці.

22 аркушы. Фармат 19x24,5.

У верхнім левым вуглу другой старонкі аправы – наклейкі: надрукаваны знак вытворчай фірмы з датай «1871», марка гандлёвага дома Жукоўскага і Баркоўскага на Святаянаўскай (Іванаўскай) вуліцы, д. 19 у Вільні (друк на рускай дарэформеннай і польскай мовах).

Нумарацыя аркушаў 20. Змешчана 34 узоры тканіны: фрагменты ў выглядзе палосак, прымацаваных да вонкавых бакоў

аркушаў. На апошніяй старонцы надпіс, зроблены рукою В. Ластоўскага 4 сакавіка 1928 г.

Дар мастака Пятра Сергіевіча (1900–1984), беларускага і літоўскага жывапісца, графіка. Перададзены ў музей у 1968 г.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, н/д 16127/1–34.

55. Каталог выставы слуцкіх паясоў

«Каталёг выстаўкі слуцкіх паясоў Беларускага дзяржаўнага Музэю», красавік 1927 г., г. Менск. Беларускі дзяржаўны музей (сучасны НМГ і КБ).

Брашура. Папера; друк.

20 старонак. Фармат 17x13,5.

Уводны артыкул Паўла Харламповіча (1884–?), дзеяча культуры, нумізмата, дырэктора БДМ (снежань 1923 г.– май 1927 г.).

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 39435.

Агнястрэльная і халодная зброя

Са збору Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі

Памеры дадзены ў сантыметрах.

56. Пісталет ударна-крамянёвы

Другая палова XVIII ст., Заходняя Еўропа.

Даўжыня 42.

КП 1579.

57. Пісталет ударна-крамянёвы

Кавалерыйскі ўзор 1810 г., выпуск 1813 г., г. Тула, Расія.

Даўжыня 45.

КП 1619.

58. Пісталет ударна-крамянёвы

Кавалерыйскі ўзор 1810 г., выпуск 1813 г., г. Тула, Расія.

Даўжыня 45.

КП 8253.

59. Шабля гусарская

Пачатак XVIII ст., Венгрия.

Даўжыня 95.

КП 1659.

60. Ятаган

Канец XVIII – пачатак XIX (?) стст., Асманская імперыя.

Даўжыня 75.

КП 1505.

61. Шабля

XVII (?) ст., Венгрия (?).

Даўжыня 62.

КП 1466.

62. Шабля

XVII ст., Польшча.

Даўжыня 98.

На клінку надпіс: «Jan Kanimien* Krol. MDCLV.»
«Ян Казімір кароль. 1655».

КП 1481.

63. Шабля

XVII ст., Асманская імперыя.

Даўжыня 96.

КП 1497.

64. Шабля

XVIII ст., Асманская імперыя.

Даўжыня 103.

КП 1498.

Вырабы са шкла

Са збору Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі.

Памеры дадзены ў сантыметрах.

65. Келіх

1730-я гг., Налібоцкая шкляная мануфактура Радзівілаў (Стубцоўскі р-н Мінскай вобл.).

Шкло; гравіроўка, шліфоўка.

Вышыня 24.

КП 43765.

66. Флэт з ініцыяламі «AR»

XVIII ст., Налібоцкая шкляная мануфактура Радзівілаў (?) (Стубцоўскі р-н Мінскай вобл.).

Шкло; гравіроўка, шліфоўка.

Вышыня 20.

КП 1776.

67. Флэт з ініцыяламі «JWR»

XVIII ст., Налібоцкая шкляная мануфактура Радзівілаў (?) (Стуб-

цоўскі р-н Мінскай вобл.).

Шкло; гравіроўка, шліфоўка.

Вышыня 23.

КП 1771.

68. Кілішак з датай «1748» і літарай «M», спалучанай з каронаю

1748 г. (?) Мануфактура не высветлена.

Шкло; гравіроўка, шліфоўка.

Вышыня 8.

КП 23753.

* Так на клінку. – I. Зварыка.

Вырабы з металу

Са збору Нацыянальнага музея гісторы і культуры Беларусі.

Памеры дадзены ў сантиметрах.

69. Кумган

XIX ст.

Медзь; ліццё, чаканка, залачэнне, гравіроўка.

Вышыня 45.

КП 2357.

70. Кумган

XIX ст.

Медзь, волава; ліццё, чаканка, гравіроўка.

Вышыня 41.

КП 1842.

Нумізматыка

Са збору Нацыянальнага музея гісторы і культуры Беларусі.

71. Дукат

1733 г., Нідэрланды.

Золата 900. D 23 мм.

КП 41332 Н 1183.

72. Дукат

1754 г., Нідэрланды.

Золата 958. D 21 мм.

КП 27123.

73. Дукат

1802 г., Нідэрланды.

Золата 900. D 21 мм.

КП 33416.

Скарб заходнегуропейскіх манет

XVII – пачатку XVIII стст.

Колькасць 25 манет. Вага 627 г.

Знойдзены каля в. Слабада Чэрвеньскага р-на Мінскай вобл.

у верасні 1961 г.

74–76. Патагон

Без года; часоў Альберта і Ізабэлы (1598–1621).

Іспанскія Нідэрланды, Брабант.

Срэбра. D 41 мм.

КП 7828/1 а, б, в.

77. Патагон

Без года; часоў Альберта і Ізабэлы (1598–1621).

Іспанскія Нідэрланды, Фландрыйя.

Срэбра. D 42 мм.

КП 7828/2.

78–79. Патагон

1622 г., Іспанскія Нідэрланды, Брабант.

Срэбра. D 42 мм.

КП 7828/3 а, б.

80. Патагон

1627 г., Іспанскія Нідэрланды, Франш-Кантэ.

Срэбра. D 41 мм.

КП 7828/4.

81. Патагон

1635 г., Іспанскія Нідэрланды, Франш-Кантэ.

Срэбра. D 42 мм.

КП 7828/6.

82. Патагон

1650 г., Іспанскія Нідэрланды, Брабант.

Срэбра. D 45 мм.

КП 7828/7.

83. Патагон

1652 г., Іспанскія Нідэрланды, Турнэ.

Срэбра. D 41 мм.

КП 7828/8.

84. Патагон

1655 г., Іспанскія Нідэрланды, Брабант.

Срэбра. D 44 мм.

КП 7828/9.

85. Патагон

1678 г., Іспанскія Нідэрланды, Брабант.

Срэбра. D 44 мм.

КП 7828/10.

86. Патагон

1685 г., Іспанскія Нідэрланды, Брабант.

Срэбра. D 44 мм.

КП 7828/11.

87. Патагон

1706 г., Іспанскія Нідэрланды, Брабант.

Срэбра. D 39 мм.

КП 7828/12.

88. Левендаальдэр

1650 г., Аб'яднаныя Правінцыі Нідэрландаў, Гельдэрн.

Срэбра. D 42 мм.

КП 7828/13.

89. Левендаальдэр

1651 г., Аб'яднаныя Правінцыі Нідэрландаў, Гельдэрн.

Срэбра. D 43 мм.

КП 7828/14.

90. Левендаальдэр

1651 г., Аб'яднаныя Правінцыі Нідэрландаў, Заходняя Фрызія.

Срэбра. D 33 мм.

КП 7828/15.

91. Рыксдаальдэр

1663 г., Аб'яднаныя Правінцыі Нідэрландаў, Дэвентэр.

Срэбра. D 46 мм.

КП 7828/16.

92. Рыксдаальдэр

1694 г., Аб'яднаныя Правінцыі Нідэрландаў, Утрэхт.

Срэбра. D 43 мм.

КП 7828/17.

93. Рыксдаальдэр

1698 г., Аб'яднаныя Правінцыі Нідэрландаў, Дэвентэр.

Срэбра. D 43 мм.

КП 7828/18.

94. Марка

1617 г., Данія.

Срэбра. D 30 мм.

КП 7828/22.

95. Орт

1622 г., Прусія, Брандэнбург.

Срэбра. D 30 мм.

КП 7828/23.

96. Гульдэнталер

1626 г., Нюрнберг.

Срэбра. D 43 мм.

КП 7828/24.

97. Экю

1653 г., часоў Ганорыя II (1604–1662), Манака.

Срэбра. D 44 мм.

КП 7828/25.

98. Патагон

1623 г., Іспанскія Нідэрланды, Фландрыйя.

Срэбра. D 42 мм.

КП 7828/26.

Партрэтны жывапіс

Памеры дадзены ў сантыметрах.

99. Партрэт Ганны Кацярыны з Сангушкаў Радзівіл (1676–1746), маці Міхала Казіміра Радзівіла (Рыбанькі), заснавальніцы многіх сямейных мануфактур.

Невядомы мастак.

1722 (?) г.

Палатно, алей.

85x65.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 44256.

100. Сільвестр Аўгуст Мірыс (?) (1700–1790)

Партрэт Міхала Казіміра Радзівіла (Рыбанькі) (1702–1762), гетмана вялікага літоўскага, IX ардыната Нясвіжа, заснавальніка Слуцкай персіянрні, сына Ганны Кацярыны з Сангушкаў Радзівіл і Карала Станіслава Радзівіла.

Сярэдзіна XVIII ст.

Копія невядомага мастака XIX ст.

Палатно, алей.

71x54,2.

Нацыянальны музей Рэспублікі Беларусь, КП 2675.

101. Гаўрыла Віер (1890–1964)

Партрэт Карала Станіслава Радзівіла (Пане Каханку) (1734–1790), ваяводы віленскага, X ардыната Нясвіжа, сына Міхала Казіміра Радзівіла (Рыбанькі) і Францішкі Уршулі з Вішнявецкіх Радзівіл.

Копія партрэта другой паловы XVIII ст. пэндзля Канстанціна Александровіча (?–?), 1936 г.

Палатно, алей.

70,5x53.

Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі, КП 41228.

102. Вікенці Сляндзінскі (1837 – 1907)

Партрэт Тадэвуша Багдановіча, лоўчага Мінскага ваяводства, суддзі Галоўнага Трыбунала Літоўскага, сіндыка ордэна ксяндзоў бернардзінцаў, пасла на сойм падчас каралявання Станіслава Аўгуста Панятоўскага.

1891 г. (?)

Палатно, алей.

83,5x63,5.

Нацыянальны музей мастакі музей Рэспублікі Беларусь, КП 2673.

103. Партрэт Андрэя Укольскага, цівуна і падкаморыя ваяводства Троцкага, фундатара кляштара трынітарыяў у Крывічах.

Невядомы мастак.

Другая палова XVIII ст.

Палатно, алей.

104x76.

Музей старажытнабеларускай культуры, КП 592.

Кароткі тлумачальны слоўнік тэрмінаў і рэдкаўжывальных слоў

Амафор – прадмет літургічнага адзення праваслаўнага духавенства (епіскапа) у выглядзе шырокай доўгай паласы тканіны з маҳрамі, дзвюма папяроочнымі палосамі, а таксама выявамі крыжоў на канцах. Ахіне плечы святара, спускаючыся адным канцом з левага пляча спераду, другім – з таго ж пляча ззаду; у іншых выпадках абодва канцы могуць апускацца на грудзі. Сімвалізуе авечку, якая заблукала (грэшных людзей) і якую ратуе Хрыстос, усклаўшы яе на свае плечы.

Ардынат – уладальнік непадзельнай і неадчужальнай уласнасці пэўнага магнацкага роду ў Рэчы Паспалітай.

Арнат – верхнє літургічнае адзенне рымска-каталіцкага святара. Складаецца з двух палотнішчаў, закругленых унізе і замацаваных плечавымі швамі. Апранаецца праз галаву паверх іншага адзення.

Бегунок – арнамент у выглядзе хвалепадобнай, звычайна пышнай раслінна-кветкавай гірлянды, размяшчэнне кветак у якой адбываецца ў паслядоўнасці «кветка пялёсткамі ўверх – кветка пялёсткамі ўніз». Звычайна выкарыстоўваецца ў дэкоры палос сярэдніка.

Бурса – сумка для збору ахвяраванняў у касцёле падчас імши.

Модуль – кампазіцыйная адзінка, на падставе якой будуеца цэласная кампазіцыя.

Лоўчы – распарадчык вялікакняцкага палявання, ганаровы тытул саноўніка з канца XVII ст.

Падкаморы – службовая асoba ў Вялікім Княстве Літоўскім; прызначаецца вялікім князем, разглядае юр'емельныя спрэчкі шляхты ў судах.

Стула (грэч. *stola*) – прадмет літургічнага адзення рымска-каталіцкага святара ў выглядзе доўгай вузкай тканіны, якая пашыраецца каля канцоў, з выявамі крыжоў пасярэдзіне і на канцах, якую ўскладаюць на плечы паверх іншага адзення, спускаючы канцы на грудзі. Стула на плячах святара азначае, што ён гатовы здзяйсніць святыя таемніцы – спавядальніцтва і інш.

Цівун – службовая асoba ў ВКЛ, прадстаўнік уласніка маёнтка.

Трынітарыі – манахі каталіцкага ордэна Святой Тройцы.

Юонок – арнамент у выглядзе S-падобнай вытанчанай раслінна-кветкавай гірлянды або асобных S-падобных уквечаных галінак. Звычайна выкарыстоўваецца ў дэкоры шлячкі.

Шлячок – частка кампазіцыі пояса ў выглядзе вузкай арнаментаванай паласы, вытканай па перыметры тканіны.

Этолія (франц. *étoile*) – тое ж, што стула (гл. вышэй). Паводле прызначэння блізкая да епітрахілі правасласлаўнага святара.

Імянны паказальнік

1. Александровіч Канстанцін 23
 2. Альберт [I Ізабэла] 22
 3. Багдановіч Максім 7
 4. Багдановіч Тадэвуш 23
 5. Бальцэвіч Б. 9, 10
 6. Баркоўскі 21
 7. Бем (*Behm*) 9, 10
 8. Боткін П. К. 9
 9. Брадоўскі А. Р. 8, 16, 17, 18, 19
 10. Вентцэль Т. М. 13, 15
 11. Віер Гаўрыла 23
 12. Гадоўскі Ян 6
 13. Гірст 9
 14. Грабар I. Э. 13, 15
 15. Жукоўскі 21
 16. Інэль Альберт (*Albert Ippel*) 7
 17. Карпенка Алена 7, 8, 25
 18. Каставараў Н. І. 9
 19. Кліменка Галіна 2, 20
 20. Ластоўскі Вацлаў 21
 21. Ленскі Зянон 7
 22. Лінъкевіч (шляхціч) 13
 23. Луцкевіч Іван 7
 24. Маджарскі Лявон 6, 10, 11
 25. Маджарскі Ян 6, 7, 9, 10, 11
 26. Малінскі А. 9
 27. Манюшка Станіслаў 7
 28. Маслоўскі Францішак 11
 29. Мірый Сільвестр Аўгуст 23
 30. Паноў А. 7
 31. Панятоўскі Станіслаў Аўгуст 23
 32. Пасхаліс Якубовіч (Якуб Пасхаліс) 7, 11, 14
 33. Патоцкія [князі] 7
 34. Піскун Юрый 20
 35. Пущлоўскі Антоній 11
 36. Пятровіч Н. І. 7, 25
 37. Радзівіл Ганна Кацярына з Сангушкаў 23
 38. Радзівіл Караль Станіслаў (Пане Каханку) 23
 39. Радзівіл Магдалена з Завішаў 7
 40. Радзівіл Міхал Казімір (Рыбанька) 23
 41. Радзівіл Францішка Уршуля з Вішнявецкіх 23
 42. Селяменеў У. 8
 43. Семечкіна Е. В. 13, 15
 44. Сергіевіч Пётр 21
 45. Сляндзінскі Вікенці 23
 46. Сапіцкая Л. 8
 47. Тарноўскі Васіль 13
 48. Траяноўскі Ёзаф 11
 49. Турчыновіч А. 9
 50. Уколоўскі Андрэй 23
 51. Усава Надзея 7, 25
 52. Фрумкін В. 9
 53. Хаецкі Тамаш 6
 54. Харламповіч Павел 8, 21
 55. Цеханавецкі Анджэй 14
 56. Чартарыжская А. Ф. 13, 15
 57. Шукейць Антон 8, 25
 58. Шчукін І. В. 9
 59. Шчукін Пётр Іванавіч 6, 7, 8, 9, 10, 12
 60. Шчукін Сяргей 9
 61. Шчукіна Кацярына Пяцроўна 9
 62. Якуніна Лідзяя Іванаўна 7, 9, 10, 25
 63. Ян Казімір (Ян Казімір кароль) 21
 64. Filsjean S. (С. Фільсьен) 11

Спіс скарачэнняў

адз. зах. – адзінка захоўвання

інв. № – інвентарны нумар

Кат.(кат.) паз. – каталожная пазіцыя

КП – книга паступленняў

л. – ліст

н/д – навукова-дадаможны фонд

ОПІ ГІМ – аддзел пісьмовых крыніц Дзяржаўнага гістарычнага музея (отдел письменных источников ГИМ)

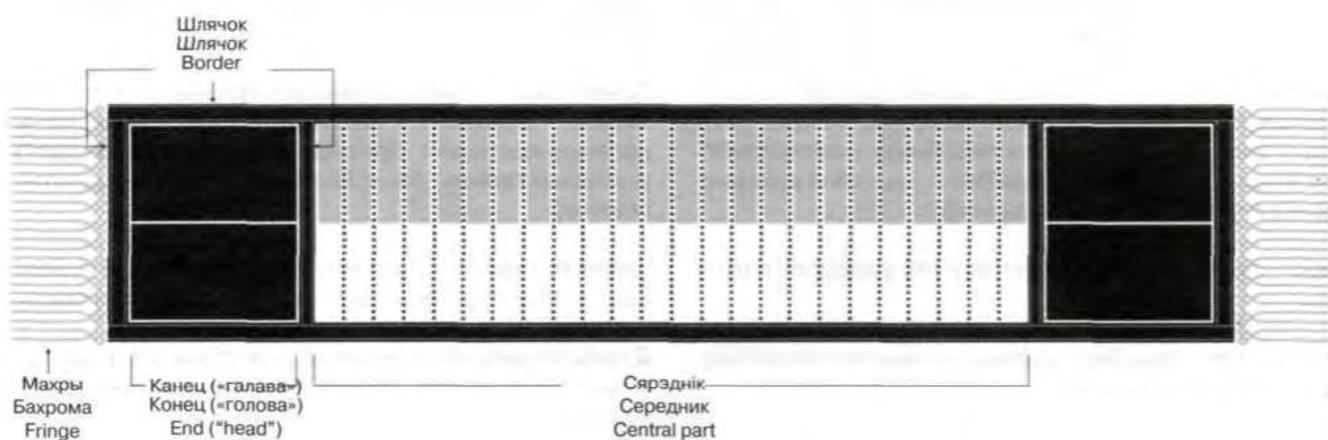
паз. – пазіцыя

С. (S) – старонка

Ф. – фонд

Ф.К.С.Р. – «фабрика княжая скарбу радзівілаўскага»

Кампазіцыйная структура слуцкага пояса Композиционная структура слуцкого пояса Compositional structure of the Slutsk sash

Бібліографія

Манаграфії

1. Высоцкая, Н. Ф. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII–XVIII стагоддзя / Н. Ф. Высоцкая. – Мінск : Беларусь, 1984. – 235 с.
2. Бурышкін, П. А. Москва купеческая / П. А. Бурышкін. – М. : Высшая школа, 1991.
3. Полуніна, Н. Коллекционеры старой Москвы : иллюстрированный биографический словарь / Н. Полуніна, А. Фролов. – М. : Независимая газета, 1997.
4. Щукин, П. И. Воспоминания : из истории меценатства России / П. И. Щукин. – М. : изд-во ГИМ, 1997.
5. Якуніна, Л. І. Слуцкія паясы / Л. І. Якуніна. – Мінск : выд-ва Акадэміі навук БССР, 1960. – 237 с.
6. Chruszczyńska, Jadwiga. Pasy kontuszowe z polskich manufaktur i pracowni w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. – Warszawa, 1995. – S. 346.

Артыкулы, аўтарэфераты, брашуры, фондавыя матэрыялы

7. Варатнікова, А. Маджарскія / А. Варатнікова // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 1999. – У 6 т. – Т. 5. – 590 с.
8. Горбушіна, Н. В. П. И. Щукин и его документальная коллекция / Н. В. Горбушіна // Письменные источники в собрании Государственного Исторического музея : материалы по истории культуры и науки в России, труды ГИМ. – М., 1993. – Выпуск 84.
9. Ельскі, А. Гістарычныя звесткі пра Радзівілаўскую ткальню паясоў у Слуцку // Аляксандр Ельскі : выбранае. – Мінск : Беларускі кнігаизбор, 2004.
10. Кирюхін, Г. А. Слуцкія пояса / Г. А. Кирюхін. – Мінск : Полымя, 1981. – 24 с.
11. Карапеўская, І. М. Аналіз кунтушовых паясоў слуцкай мануфактуры / І. М. Карапеўская // Весці НАНБ (Серыя гуманітарных навук). – Мінск, 2000 – № 1. – 160 с.
12. Карпенко, Е. Коллекция слуцких поясов в Государственной Картиноной Галерее : проблема изучения и поиска / Е. Карпенко // Мікалай Міхалап : першы дырэктар : матэрыялы навуковай канферэнцыі / уклад. Н. М. Усава. – Мінск : НММ РБ, 2003. – 36 с.
13. ОПІ ГІМ, фонд 265.
14. Пятровіч, Н. І. Новыя звесткі аб паясах Нясвіжскай фабрыкі / Н. І. Пятровіч // Помнікі мастацкай культуры Беларусі. – Мінск, 1989. – 202 с.
15. Скварцова, І. М. Да пытання аб несігнатурнай атрыбуцыі слуцкіх паясоў / І. М. Скварцова // Паведамленні Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. – Мінск : Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры, 2001. – Выпуск III. – 300 с.
16. Скварцова, І. М. Мастацтва мануфактурных тканін Беларусі XVIII – пачатку XIX стагоддзя : праблемы самабытнасці і мастацкай адметнасці / І. М. Скварцова // Аўтарэферат дысертациі на атрыманне навуковай ступені кандыдата мастацтвазнаўства. – Мінск : Інстытут мастацтвазн., этнагр. і фальклору імя К. Крапівы НАНБ, 2003. – 22 с.
17. Селеменев, В. Плач по Слуцким поясам / В. Селеменев, Л. Селицкая // Народная газета. – 17 сакавіка 2002 г.
18. Шукелойць, А. Мы гэтак шмат страцілі... / А. Шукелойць // ЛіМ. – 26 ліпеня 1991 г.
19. Яніцкая, М. М. В граде Слуцке : фотаальбом / уклад. і аўтар прадмовы М. М. Яніцкая; фота А. Р. Булвы, В. І. Ждановіча, Г. Л. Ліхтаровіча, М. П. Мельнікава. – Мінск : Асобны, 2006. – 136 с.
20. Taszycka, Maria. Przyczynek do historii pasów śląskich // Tkaniny artystyczne z wieków XVIII i XIX. – Kraków, 1997. – S. 146.
21. Гістарычны слоўнік беларускай мовы. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – У 28 т. – Т. 13. – 287 с.

Каталогі выставаў

22. Ретроспективная выставка искусства : на польск. и русск. языках. – Минск : отдел попечения над предметами археологии и культуры при Ц. К. О. в Минске, ноябрь 1916. – 36 с.
23. Павадыр па Менскай краёвай выстаўцы. Старасьвetchына. Мастацтво. – Менск : Газета 10-й Армii. – б. д. – 39 с.
24. Каталёг выстаўкі слуцкіх паясоў Беларускага Дзяржаўнага Музэю. – Менск : Беларускі Дзяржаўны Музей, красавік 1927. – 20 с.
25. Изобразительное искусство Белорусской ССР : каталог выставки. – М. ; Л. : Искусство, 1940.
26. Мастицкія тканіны з XVIII і XIX стагоддзяў. – Кракаў : Дзяржаўны збор мастацтва на Вавелі ў Кракаве; Мінск : Дзяржаўны музей БССР у Мінску, 1990. – 47 с.
27. Ceintures Polonaises : quand la Pologne s'habillait à Lyon... – Lyon : Musée des Tissus, 2001. – 71 с.
28. Шовкові пояси XVIII століття. Музей україн. народ. декоратив. мистецтва . – Київ : Родовід, , 2003. – 18 с.

Kam. naz. 102

Kam. nоз. 102

Cat. pos. 102

Kam. наз. 50
Kam. ноз. 50
Cat. pos. 50

Kam. наз. 51
Kam. ноз. 51
Cat. pos. 51

Kam. naz. I
Kam. naz. I
Cat. pos. 1

Kam. наз. 2
Kam. ноз. 2
Cat. pos. 2

Кат. наз. 3

Кат. поз. 3

Cat. pos. 3

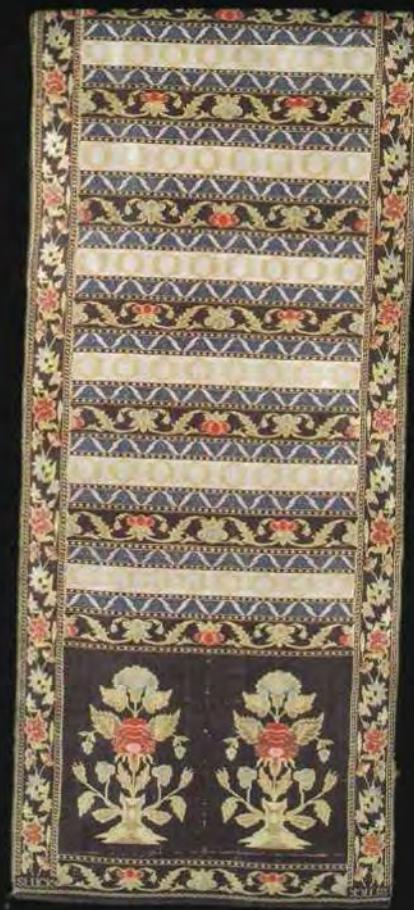
Kam. наз. 4
Kam. поз. 4
Cat. pos. 4

Kam. naz. 9
Kam. noz. 9
Cat. pos. 9

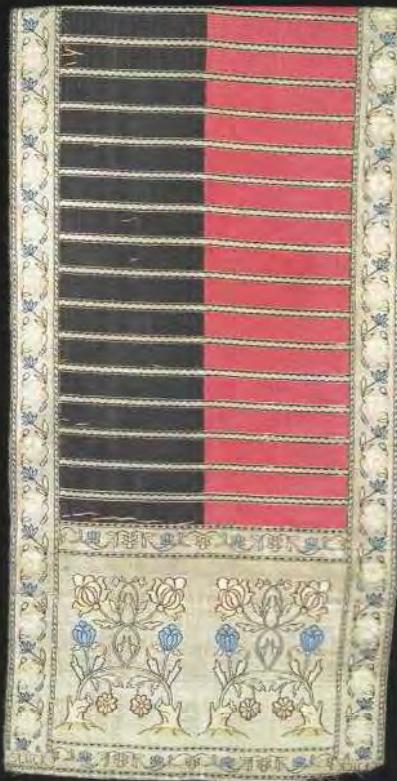
Kam. наз. 5
Kam. ноз. 5
Cat. pos. 5

Kam. naz. 6

Kam. poz. 6

Cat. pos. 6

Kam. наз. 8
Kam. ноз. 8
Cat. pos. 8

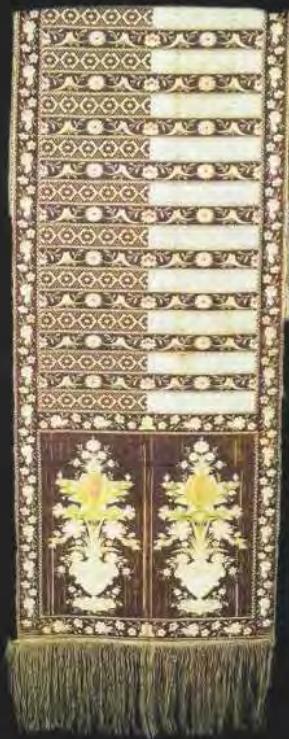
Kam. наз. 10
Кам. наз. 10
Cat. pos. 10

*Kam. наз. 11
Kam. поз. 11
Cat. pos. 11*

Kam. наз. 12
Kam. наз. 12
Cat. pos. 12

Kam. наз. 13

Kam. поз. 13

Cat. pos. 13

Kam. наз. 15
Kam. ноз. 15
Cat. pos. 15

Kam. наз. 16
Kam. ноз. 16
Cat. pos. 16

Kam. наз. 18

Kam. ноз. 18

Cat. pos. 18

Kam. наз. 20

Kam. ноз. 20

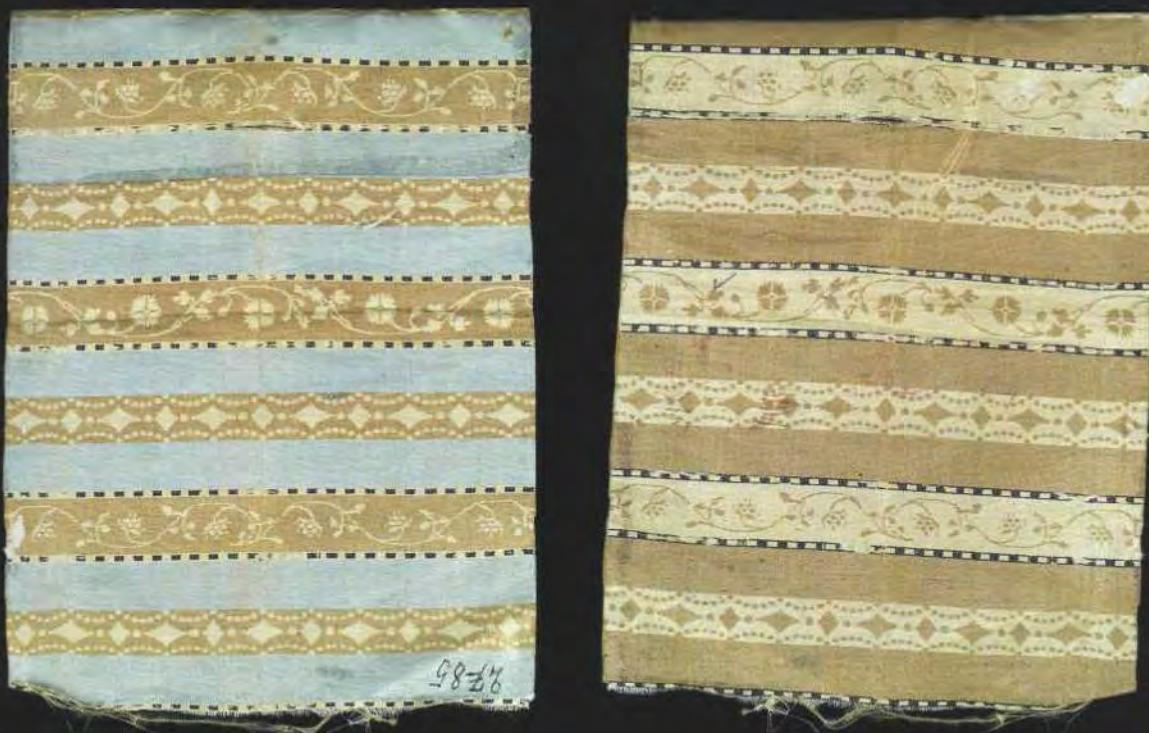
Cat. pos. 20

Kam. наз. 21
Kam. ноз. 21
Cat. pos. 21

Kam. наз. 32
Kam. ноз. 32
Cat. pos. 32

Kam. наз. 22

Kam. ноз. 22

Cat. pos. 22

Kam. наз. 23

Kam. ноз. 23

Cat. pos. 23

Kam. наз. 36
Kam. ноз. 36
Cat. pos. 36

Kam. наз. 28
Kam. ноз. 28
Cat. pos. 28

Kam. наз. 41
Kam. ноз. 41
Cat. pos. 41

Kam. наз. 25
Kam. наз. 25
Cat. pos. 25

Kam. наз. 26
Kam. наз. 26
Cat. pos. 26

Kam. наз. 30
Kam. наз. 30
Cat. pos. 30

Kam. наз. 33
Kam. наз. 33
Cat. pos. 33

Kam. наз. 35
Kam. наз. 35
Cat. pos. 35

Национальный музей истории и культуры Беларуси

Слуцкие пояса

Альбом-каталог выставки 29 сентября 2005 г.–31 января 2006 г.

Введение

Альбом-каталог «Слуцкие пояса» представляет материалы одноименной выставки, которая проходила в Национальном музее истории и культуры Беларуси в 2005–2006 гг. На ней экспонировались пояса из коллекций белорусских музеев и Государственного Исторического музея в г. Москве (ГИМ). В издании впервые обозначено, систематизировано, подробно описано с указанием места их нахождения преобладающее большинство поясов слуцких и слуцкого производства, которые принадлежат музейным собраниям Беларуси. Альбом-каталог дает ясное представление о количественном и качественном состоянии этих произведений декоративно-прикладного искусства. В статьях, предваряющих каталог, читатель найдет информацию не только об истории создания слуцких поясов, традиционную для подобных изданий, но также сведения об их судьбе и истории их экспонирования в ХХ в. В статье Т. Ивановой (ГИМ, г. Москва) белорусскому читателю будет интересно познакомиться с биографией П. И. Щукина, известного русского коллекционера. Именем его коллекции, которая в настоящее время хранится в ГИМ, на выставку в Минск было привезено несколько прекрасных поясов, изготовленных на Слуцкой мануфактуре. В указанной статье использованы неопубликованные материалы, которые хранятся в отделе письменных источников ГИМ. В представляющем издании также помещена статья исследователя И. Скворцовой, посвященная проблеме систематизации декоративных композиций концов слуцкого пояса.

Каталожные комментарии к поясам содержат от 12 до 18 позиций (в зависимости от сложности пояса – однорядного, двустороннего, четырехлицевого), в том числе известия об их бытовании, движении по другим собраниям, подробное описание их композиционно-графического решения. В структуру каталога включен перечень экспонатов, которые на выставке играли контекстную роль, – предметов оружия, одежды и т. д.

В научном аппарате помещены список литературы, использованной составителями при подготовке издания, краткий толковый словарь терминов и малоупотребительных слов, именной указатель, список сокращений.

Мы не будем отступать от давно существующей традиции освещать проблему создания слуцкого пояса, ограничившись только некоторыми замечаниями.

Остается спорным вопрос об авторстве художественной концепции слуцкого пояса и создателях эскизов и рисунков для него. Большинство исследователей уверено, что в лице Яна Маджарского¹ сочетался и художник, и исполнитель. Более того, в период расцвета фабрики он даже не делал специальных эскизов, но тотчас импровизировал, перед глазами оригинальные пояса – персидские, индийские или стамбульские (библиография, поз. 6. С. 10).

Существует и другая точка зрения на проблему, согласно которой придворные художники Радзивиллов (Тадеуш Хоецкий, Ян Годовский и др.) разрабатывали декор, а Маджарский виртуозно воплощал рисунки в технике ткачества (библиография, поз. 19. С. 5). Можно допустить, что в разработке рисунков принимали участие и художники, но спорен тот факт, что слуцкий пояс как художественное явление состоялся только благодаря Яну Маджарскому. Мастерская личность, выдающийся организатор, он собрал круг единомышленников, став душой предприятия. То есть с появлением Маджарского пояс стал узнаваемым – собственно слуцким поясом.

Архитектоника пояса², согласно концепции ее создателя, очень простая и выразительная. Длинная узкая ткань делена поперек на три части – самую большую среднюю (середник) и две концевые части одинаковой величины (цы, головы). Важный элемент – баухрома, которая пришивается к концам. Эта схема наполняется рисунком. Середина это, в большинстве случаев, поперечные полосы (гладкие или с мелким рисунком – растительным, геометрическим или наподобие того); головы же – это обязательно два крупных растительных мотива. Вся композиция по периметру закомпонована, как в рамку, полосами – шлячками. Такой дизайн с акцентированными концевыми частями вызвал интерес к ношению поясов в Речи Посполитой. Кунтушовый пояс, как правило, не завязывался на узел. Он обкручивался вокруг талии, концы его перекладывались через середник и, тщательно расправленные, свисали спереди на некотором расстоянии один от другого, привлекая к себе внимание.

Пояса Слуцкой радзивилловской персиярни³ очень быстро иочно завоевали рынок на территории всей Речи Посполитой. Свидетельство этому – изготовление поясов по образцу слуцких на других известных фабриках, например, в Гродно, Липкове, Кобылках, даже в Лионе... Однако пояса Слуцкой фабрики по художественным достоинствам и техническим качествам превосходили аналогичные изделия других ткацких центров. Слуцкие ткачи наилучше славились изготовлением двусторонних четырехлицевых (так называемых литых и полулитых) поясов, которые, в основном, ткались с добавлением серебряных, золотых и золотых⁴ нитей. Эстетические достоинства, высокое мастерство исполнения привлекали покупателей. Но не меньшую роль в необычном спросе на изделия Слуцкой персиярни сыграл и экономический фактор: высокохудожественные модные аксессуары отечественного производства стоили значительно дешевле тех, которые привозились из-за границы. Исследователи приводят данные, что в 1796 г. Слуцкая сиярня выпускала до 200 шелковых с золотом поясов в год стоимостью от 5 до 50 дукатов каждый; на ней действовало 24 ручных станка и работало около 48 ткачей⁵.

Современные исследователи, в частности, И. Скворцова (библиография, поз. 16. С. 25–26), выделяют шесть этапов деятельности радзивилловской мануфактуры.

1. 1743–1760 (1762) гг.: несвижский, первая стадия работы.
2. 1760 (1762)–1776 гг.: начальный слуцкий период. Деятельность возглавляет Ян Маджарский. Появляются «SLUCK», «MEFECIT / SŁUCIĘ» («Слуцк», «Меня сделали в Слуцке»).
3. 1776–1780 гг.: мануфактура в аренде Яна Маджарского. Работники – исключительно местные жители. Изменяются на «MEFECIT / SŁUCIĘ // IOANNES MADZARSKI» («Меня сделали в Слуцке Ян Маджарский») или «IOANNES MADZARSKI» («Ян Маджарский»).
4. 1780–1807 гг.: аренда переходит к Леону Маджарскому (Мажарскому) (около 1740–1811), сыну Яна. Изменение меток, которые с этого времени пишутся кириллицей, – «СЛУЦКЪ», «ВЪГРДѢ** / СЛУЦКЪ», «ЛЕО МА / ЖА ВЪГРДѢ / СЛУЦКЪ».

* Встречается также вариант с L – «SLUCK».

** Апостроф в тексте заменяет особый знак, вытканный на полотне.

6. 1807–1818 гг.: Леон Маджарский отказывается от аренды; мануфактура под надзором радзивилловской администрации. Метки: «СЛУЦКЪ» или «Ф.К.С.Р. / СЛУЦКЪ».

7. 1818–1846 гг.: последний период деятельности мануфактуры, ее полный упадок: частая смена арендаторов, качество продукции заметно ухудшается. Метка, скорее всего, – название города «СЛУЦКЪ».

В конце XVIII – начале XIX вв. ношение традиционных шляхетских кунтушовых уборов на территориях, которые после распада Речи Посполитой вошли в состав Российской империи, воспринималось как демонстрация нелояльности к русским властям. Постепенно традиционная одежда шляхты была вытеснена европейским костюмом. Пояса хранились в домах вместе с семейными реликвиями, а также передавались в костелы (редко – в церкви), где переделывались для украшения литургической одежды. Они могли использоваться и как платежное средство, поскольку содержали золото и серебро: в таком случае пояса сжигались, и от них оставался выплавленный драгоценный металл.

Осознание того, что слуцкие пояса представляют самостоятельную художественную ценность, что их можно соować как произведения искусства, сложилось в обществе только во второй половине XIX в. Собранные сначала частных коллекциях, они с течением времени перешли в собрания многих музеев Европы. Сегодня наиболее значительные коллекции, кроме ГИМ, находятся в Национальном музее во Львове (коллекция А. Шептыцкого, Украина), Национальном музее в Варшаве (Польша), Музее Чарторыйских в Кракове (Польша), Национальном музее Литвы (г. Вильнюс).

Выражаем искреннюю благодарность нашим коллегам из Москвы, а также из музеев Беларуси за их добрую волю и труд, благодаря которым стало возможным появление выставки и этого издания. Мы также признательны господине Надежде Усовой, вице-директору Национального художественного музея Республики Беларусь, и госпоже Елене Панченко, заведующей отделом древнебелорусского искусства этого же музея, за полезную информацию, которая помогла сформировать содержание каталога.

Ирина Зварыка,
ведущий научный сотрудник
Национального музея истории и культуры Беларуси

Литература

Маджарский (Ованнес Маджарянц, Стамбул или Семиградье, ? – 1800 или 1801), в 1740-е гг. изготавливал пояса на мануфактуре венгерских князей Потоцких в г. Станиславе (современный Ивано-Франковск, Украина). В 1758 г. был приглашен виленским воеводой М. К. Радзивиллом (Рыбонькой) в Несвиж, потом – в Слуцк руководить мануфактурой шелковых поясов (персиарней); в 1776–1777 гг. – арендатор мануфактуры (библиография, поз. 7. С. 33). В четвертом поколении его прараправнука по линии матери был известный белорусский и польский композитор Станислав Монюшко (1819–1872) (библиография, поз. 9. С. 79).

Общая композиционная структура слуцкого пояса может быть сведена к следующей схеме: два конца («головы»), «середник» («шлячик»).

Персиарнами называли мануфактуры, производившие кунтушовые пояса, сотканные по образцам восточных – «персидских». Термин «золотый» (библиография, поз. 21. С. 138) использован как технический термин, характеризующий качество нити. Скорее всего, она серебряная, покрыта золотом. Серебряные, золотые и золотистые нити закручивались вокруг шелковой и в таком состоянии вплетались в шелковую основу пояса, либо золотого или полулиного, в зависимости от количества металлических нитей. Н. И. Петрович, опираясь на архивные источники, приводит примеры расходов серебра и золота «фабрики перских пасов в Несвиже» (библиография, поз. 14. С. 161–162). На изготовление одного из поясов было истрачено более 150 г золота, другого – 200 г золота и около 60 г серебра.

Следующие данные приводят, например, Л. Якунина (библиография, поз. 5. С. 32, 74) и А. Панов (библиография, поз. 23. С. 7).

На пути к выставке

Судьба слуцких поясов из белорусских музеиных собраний в первой половине XX века

Выставка «Слуцкие пояса», которая проходила в г. Минске с 29 сентября 2005 г. по 31 января 2006 гг., – совместный проект Национального музея истории и культуры Беларуси (НМИ и КБ) и Государственного Исторического музея (г. Москва, Россия), реализованный в рамках акции «Год культуры Российской Федерации в Республике Беларусь». Обсуждая тематику совместной выставки, которая должна была состояться в столице Беларуси, руководители обоих музеев безупречно выбрали объекты экспонирования – слуцкие пояса. С одной стороны, эти великолепные произведения декоративно-прикладного искусства тесно связаны с историей нашей страны, с другой – в ГИМ хранится прекрасная коллекция этих поясов, собранная меценатом П. И. Щукиным.

Понятие «слуцкий пояс» занимает достойное место среди таких явлений декоративно-прикладного искусства, как ногодские кружева, дамасский клинок, уtrechtский бархат, майсенский фарфор, богемский хрусталь, являясь символом неповторимости и высочайшего мастерства исполнения. Сказать, что слуцкий пояс – «визитная карточка» декоративно-прикладного искусства Беларуси второй половины XVIII в., не будет преувеличением.

Тот, кто вырос в Беларуси, с детства знает о слуцких поясах из хрестоматийного стихотворения «Слуцкие ткачи» (1912г.) классика белорусской литературы Максима Богдановича (1891–1917), но мало кто видел их собственными глазами! Одна из первых в Беларуси выставка, на которой демонстрировались пояса слуцкого типа, проходила в 1916 г. в Минском городском музее. Среди 250 ее экспонатов под каталожными номерами 190–199 обозначены «польские

пояса» (библиография, поз. 22. С. 28–29). Скорее всего, это были кунтушовые пояса, сделанные по образцу слуцких на разных мануфактурах бывшей Речи Посполитой. Под № 202 каталога обозначен орнат, сшитый из слуцкого пояса (библиография, поз. 22. С. 30–31). В Минске же в 1918 г. на выставке под названием «Менская краевая выставка Старасьвячына. Мастацтва» («Минская краевая выставка. Старина. Искусство»), организованной немецким историком, доктором Альбертом Иппелем (Albert Ippel, 1885–1960) и белорусским коллекционером, археологом Иваном Лукевичем (1881–1919), среди других экспонатов можно было видеть пять образцов лятых поясов. На четырех из них были метки Слуцкой персиярни (в тексте каталога к этой выставке обозначено: «Знак: Слуцк») (библиография, поз. 23. С. 36–37). Один из них принадлежал княгине Магдалене из Завишей Радзивилл (1861–1945), известной деятельнице белорусского национального возрождения (библиография, поз. 23. С. 36–37). На пятом поясе находилась метка мастера Пасхалиса Якубовича (Якуба Пасхалиса, вторая четверть XVIII в. – 1816 или 1817 г.), который работал на фабрике в Липкове под Варшавой. Этот экземпляр передал известный художник Зенон Ленский (1864–1927). Все пояса краевой выставки были, скорее всего, в хорошем состоянии².

Выставка, посвященная слуцким поясам, проходила в Беларуси в апреле 1927 г. Она представляла собрание Белорусского Государственного музея (БГМ – современный Национальный музей истории и культуры Беларуси). Выставка была организована «в связи с пополнением коллекции слуцких поясов... с целью познакомить широкие массы населения с историей производства поясов и их орнаментики»³ (библиография, поз. 24. С. 3). В предисловии к каталогу директор музея того времени Павел Харлампович с горечью писал о том, что БГМ в своем собрании «не имеет замечательных образцов слуцкого ткачества или целых поясов. Почти вся коллекция состоит из частей поясов, разрезанных <...> на части». Далее он называл источники комплектования этого собрания: «Частично эти экспонаты поступили из бывшего в Минске Церковно-исторического Комитета, частично из Минской таможни, Исторического музея в Москве и из Государственного музейного фонда» (библиография, поз. 24. С. 3–4). К сожалению, названные в каталоге источники не имеют указаний на конкретные пояса, хотя описаны они достаточно подробно. Всего на этой выставке был представлен 21 пояс (в преобладающем большинстве – фрагменты) разных мануфактур. Согласно каталожному описанию и приведенным размерам, целых поясов было 5, среди них с меткой Слуцкой мануфактуры «SLUCK» – 3 экземпляра (библиография, поз. 24. С. 15–18).

Мы не располагаем сведениями о количестве поясов, находившихся в музеях Беларуси в довоенный период и о доступности их для обозрения. Но известно, что огромное их количество в разное время было вывезено с территории страны: накануне и в начале Первой мировой войны, в период 1922–1929 гг. согласно Рижскому договору в первой половине 1930-х гг. для продажи на международных аукционах. Судьба поясов во время Второй мировой войны остается до конца не выясненной.

Директор Национального архива Республики Беларусь В. Селеменев и сотрудница этого архива Л. Селицкая в статье «Плач по слуцким поясам», опубликованной в «Народной газете» в 2000 г., указывают на список предметов из собрания БГМ, отобранных для продажи за границей. Список датирован 2 ноября 1932 г. (библиография, поз. 17. С. 13). Среди художественных ценностей в нем фигурируют 17 слуцких поясов. В какие собрания они попали, неизвестно.

В июне 1940 г. два пояса слуцкого типа (целый и фрагмент) из собрания БГМ были показаны на декадной выставке изобразительного искусства БССР, которая проходила в Москве. В каталоге, подготовленном к этой выставке (библиография, поз. 25. С. 105), они обозначены как «собственность минского Исторического музея» (БГМ в то время изменило свое название). Затем они вернулись, скорее всего, в родное собрание. В период немецкой оккупации 1941–1944 гг. музей работал, выполняя собирательскую и сохранительную функции (библиография, поз. 18. С. 14). Весной 1944 г. уцелевшие пояса и другие предметы из собрания бывшего БГМ были вывезены в Германию (библиография, поз. 18. С. 14). После их реэвакуации в 1948 г. они поступили в распоряжение Белорусского государственного музея истории Великой Отечественной войны. В 1958 г. состоялась передача реэвакуированных предметов, в том числе поясов, из этого музея в собрание Государственного музея БССР (современный Национальный музей истории и культуры Беларуси). Было передано пять кунтушовых поясов (два – слуцких, три – слуцкого типа). Четыре из них включены в данный каталог. Пятый в каталог не вошел, так как не экспонировался из-за его плохой сохранности.

О поясах из довоенного собрания Картичной галереи (современный Национальный художественный музей Республики Беларусь) новые сведения приводит исследовательница Елена Карпенко (библиография, поз. 12. С. 16–18). В течение января – апреля 1940 г. из Несвижского замка Радзивиллов в Картичную галерею было передано 32 пояса (слуцких и слуцкого типа) прекрасного качества. В июне этого же года они экспонировались на упоминавшейся выше выставке изобразительного искусства Белорусской ССР в Москве в рамках декады белорусского искусства. Затем они вернулись в Минск. Во время Второй мировой войны эти пояса исчезли. Согласно свидетельству Антона Шуклейта, сотрудника Минского исторического музея во время войны, в июне 1941 г. коллекция поясов была вывезена в Кенигсберг (библиография, поз. 18. С. 14). О дальнейшей их судьбе ничего не известно. Коллеги из Национального художественного музея Республики Беларусь продолжают поиск этих поясов через Международный Центр сохранения культурного наследия (Информационное подразделение имени Николаса Витсена в Санкт-Петербурге).

Мы не имеем практически никакой информации о движении фрагментов кунтушовых поясов из собрания Витебского областного краеведческого музея. Известен факт, что в 1945 г. они вернулись в Витебск из г. Саратова. Кто и когда отправил их в глубь России? Были ли среди них целые пояса? Имеют ли они отношение к собраниям известного коллекционера А. Р. Бродовского (1859–1928)? Вопросы остаются открытыми.

В современной Беларуси немногочисленные пояса работы Слуцкой персиярни или выполненные по их образцу другими ткацкими центрами второй половины XVIII в. находятся в собраниях семи музеев. Назовем их: Витебский областной краеведческий музей (19 разноформатных фрагментов слуцких и слуцкого типа поясов – остатки выкроек), Гродненский государственный историко-археологический музей (1 целый пояс слуцкого типа), Литературный музей Максима Богдановича (1 целый слуцкий пояс и 1 фрагмент), Минский областной краеведческий музей (1 слуцкий пояс, сшитый из фрагментов, 1 фрагмент слуцкого пояса), Музей древнебелорусской культуры Института искусствоведения, этнографии и фольклора им. К. Крапивы Национальной академии наук Беларусь (1 слуцкий пояс, составленный

из двух частей, 1 целый пояс слуцкого типа; 4 орната с использованием фрагментов слуцких и слуцкого типа поясов), Национальный музей истории и культуры Беларуси (2 целых слуцких пояса, 1 целый слуцкий омофор-пояс, 4 пояса слуцкого типа, 8 фрагментов поясов слуцких и слуцкого типа; 1 орнат с использованием фрагментов слуцкого пояса), Национальный художественный музей Республики Беларусь (2 фрагмента слуцких поясов, 3 орната с использованием фрагментов слуцких поясов). Таким образом, в музеях Беларуси находятся 11 целых поясов, из которых 5 произведены в Слуцке и 6, слуцкого типа, – на других ткацких мануфактурах.

Выставка 2005–2006 гг. дала возможность сделать обзор слуцких поясов из белорусских музеев, собрать вместе на одном пространстве если не все, то преобладающее большинство этих замечательных произведений искусства, чтобы стало очевидно, что и в каком состоянии имеем. Из музеев нашей страны на выставке присутствовало 10 целых поясов (5 – собственно слуцких, 5 – слуцкого типа) и 21 фрагмент. Ряд материалов экспозиции впервые демонстрировался новой атрибуцией⁴. Дело выглядит так, что в Беларуси слуцкие пояса, образно говоря, предстают подобием коптских тканей – драгоценных фрагментов, артефактов давней цивилизации, которые сохранились до нашего времени и дают представление о высоких художественных достоинствах целого полотна и технике его исполнения.

Беларуси впервые представилась счастливая возможность принимать у себя слуцкие пояса, привезенные из коллекции Государственного Исторического музея – одной из крупнейших в Европе. Значительную часть собрания шелковых поясов этого музея составляет коллекция Петра Ивановича Щукина (1853–1912), известного русского мецената и коллекционера. Четыре шедевра этой коллекции на три недели заняли место в витринах экспозиции НМИ и КБ. Они впервые находились в Беларуси как музейные экспонаты. Некоторые повреждения никак не повлияли на их превосходные экспозиционные качества. Слуцкие пояса из коллекции ГИМ вместе с образцами из белорусских музеев дали возможность продемонстрировать высокий стандарт мастерства, заданный Яном Маджарским, оценить усовершенствования, сделанные Леоном, его сыном и преемником, проследить художественную эволюцию поясов, вытканных в Слуцке.

На выставке кроме поясов экспонировались в качестве контекстных предметы высокой исторической и художественной значимости из коллекций оружия, стекла, нумизматики, изобразительного и декоративно-прикладного искусства, а также магнатские костюмы в авторской реконструкции.

Ирина Зварыка,
ведущий научный сотрудник
Национального музея истории и культуры Беларуси

Комментарии

¹Мотивы рисунков слуцких поясов широко использовались художниками в белорусской книжной графике 1920-х гг. То же можно сказать и о декоре архитектурных объектов центра Минска 1950-х гг. До настоящего времени вдоль главного проспекта столицы стоят фонари, постаменты которых декорированы цветочными мотивами наподобие узора на концах слуцкого пояса. На домах № 91 и № 93 этого же проспекта присутствует мотив вьюнков и т. д.

²В каталоге этой выставки замечаний о повреждениях поясов нет (библиография, поз. 23. С. 36–37).

³Здесь и далее перевод наш – И. З.

⁴К примеру, на выставке впервые с атрибуцией места изготовления – «Лионская мануфактура» – был показан пояс из собрания МДБК (кат. поз. 12) (атрибуция И. Скворцовской).

Собрание слуцких поясов в Государственном Историческом музее (г. Москва). Из истории создания

Собрание слуцких поясов в Государственном Историческом музее значимо как по объему, так и по ценности каждого представленного в нем отдельного образца. Известный исследователь этого материала Л. И. Якунина в книге «Слуцкие пояса» (библиография, поз. 5. С. 90) назвала коллекцию ГИМ крупнейшей на территории СССР. Ее объем и представительность дают возможность оценить весомый вклад этого явления в историю мировой материальной культуры. Коллекция, как и многие другие раритеты музея российских древностей¹, явилась блестящим результатом собирательской деятельности русского мецената П. И. Щукина и вошла в состав фонда Императорского Исторического музея (современный Государственный Исторический музей) в 1912 г. после смерти мецената по его завещанию, составленному в 1905 г.

Петр Иванович Щукин родился 18 февраля 1853 г. в семье купца первой гильдии И. В. Щукина – главы фирмы, которая «была одной из самых уважаемых в Москве» (библиография, поз. 2. С. 145). С детских лет он воспитывался в кругу писателей, ученых и коллекционеров, поскольку его мать Екатерина Петровна, дочь богатого торговца чаем П. К. Боткина, имела в роду много представителей русской культуры и науки (библиография, поз. 8. С. 119–120). С десяти лет Щукин обучался в немецкой школе Бема² в г. Выборге, а затем вместе с братом Сергеем окончил пансион Гирста в Петербурге. Уже в то время проявилось непрестанное стремление Петра к различным наукам. Он, в частности, слушал лекции по русской истории, которые читал Н. И. Костомаров в Артистическом клубе. В 1872 г. отец увез сына за границу, где тот начал работать в торговых и текстильных фирмах (два года в Берлине и четыре – в Лионе), приобретая таким образом профессиональные знания. Именно в Лионе Щукин стал увлекаться коллекционированием: начал собирать книги и фотографии.

Вернувшись в Россию, он не оставил своего увлечения. Со вступлением Щукина в дело отца начались его ежегодные поездки на Нижегородскую ярмарку, где в антикварных лавках у него зародилось увлечение Востоком, особенно Персией. Позднее Щукин будет заниматься в основном сбором предметов древнерусского быта и искусства, но страсть к восточным вещам останется с ним до конца жизни и найдет свое отражение в выборе многих предметов для его выдающейся коллекции. Думается, что именно в этот период у него возник интерес к слуцким поясам.

Сам Петр Иванович в своих «Воспоминаниях» (библиография, поз. 4. С. 179) рассказывает о том, как заинтересовался ткаными кушаками (пасами), читая книги о старинном польском быте: «Как нарочно, к нам в лавку на Шуйской подворье пришел ризничий костела, что в Милутинском переулке, и предложил мне купить несколько слуцких кушаков. Это послужило началом моему собранию пасов, и некоторое время этот ризничий был моим главным поставщиком их. Он сам получал кушаки и ксендзовские ризы из них от своего отца, ксендза³ где-то в Ковенской губернии». Хотя сам коллекционер эти события не датирует, их с большой долей вероятности можно отнести к 80-м гг. XIX в.

Позднее он стал активно сотрудничать с антикварами из Варшавы – Б. Больцевичем, А. Малиньским и В. Фрумкным. Оживленная переписка по поводу приобретения поясов велась с А. Турчинович.

Поскольку Петр Иванович благодаря литературе (в основном польскоязычной) обладал серьезными знаниями о слуцких поясах, был хорошо осведомлен об истории вопроса и о персонах, имевших непосредственное отношение к этому явлению, он проводил свою собирательскую политику активно и целенаправленно. В частности, в письмах как антикварам давал задания искать конкретные пояса с определенными клеймами или качествами. К тому же он стремился получить сведения о неизвестных дотоле событиях и исторических личностях, имевших отношение к тем поясам, которые он приобретал. Иногда ему удавалось кое-что узнать от сотрудничавших с ним антикваров (библиография, поз. 13, ед. хр. 42, 67).

Письма варшавских антикваров, в которых речь идет о слуцких поясах, хранятся в отделе письменных источников ГИМ (ОПИ ГИМ) и относятся к периоду с 1890 по 1906 гг., но с наибольшей активностью переписка велась в 1890 г. Коллекция в целом складывалась в течение еще более длительного времени. К 1912 г. «образовалось большое собрание кушаков – литовских, польских и русских» (библиография, поз. 4. С. 179). За советский период истории (в основном в 20-е и 30-е гг.) часть поясов из этого собрания была передана в Литву (музеи Вильнюса), в разные музеи Беларуси и в специальную организацию – Антиквариат. К счастью, в 1950-х гг. из Антиквариата многое вернулось в музей.

В настоящее время в отделе тканей и костюма ГИМ находится чуть более 80 целых поясов и более 60 фрагментов, записанных в свое время в инвентарную книгу с определением «слуцкий». 19 из них имеют тканое клеймо, свидетельствующее о том, что они изготовлены на мануфактуре в городе Слуцке. Среди них есть пояса с именными метками Яна и Леона Маджарских – знаменитых мастеров Слуцкой мануфактуры. Об одном из таких поясов в письме к П. И. Щукину от 1 (13) марта 1890 г. Б. Больцевич писал: «Кушак с маркой «Лео Мажарский» хотя и растрепан, но весьма редкий и ценный, собственно потому, что на несколько десятков слуцких кушаков трудно найти один с маркой «Лео Мажарский» (библиография, поз. 13, ед. хр. 22, л. 13). Четыре пояса из ГИМ, представленные на выставке в Минске в 2005 г., – изделия именно Слуцкой мануфактуры.

Вероятнее всего, число поясов данного производства в коллекции Исторического музея несколько больше названных выше цифр. Это предположение, которое подтверждается при сравнительном анализе узоров, расцветки и материалов, высказала еще Л. И. Якунина (библиография, поз. 5. С. 83). Прочие пояса представляют другие более или менее известные мастерские на территории Беларуси и Польши. Близкие к слуцким пояса слуцкого типа русской и восточной работы из собрания П. И. Щукина в указанное число не включены.

Говоря о коллекции слуцких поясов в собрании ГИМ, нельзя не сказать несколько слов о Л. И. Якуниной, хранительнице и исследовательнице коллекции в течение нескольких десятилетий, авторе альбома (а лучше сказать, фундаментальной монографии) «Слуцкие пояса», посвященного поясам Слуцкой мануфактуры, который был издан в Белоруссии (библиография, поз. 5). Без ссылок на эту работу не обходится ни один исследователь данной темы, в какой бы стране он ни жил.

Лидия Ивановна Якунина (девичья фамилия – Иванова) (1889–1967) получила историческое образование, закончив Московские высшие женские курсы (1914 г.), Московский университет (1915 г.), а затем – Московский археологический институт (1918 г.). В Государственном Историческом музее Л. И. Якунина работала с 1918 г. до начала 1960-х гг. преимущественно в отделе тканей, где до настоящего времени находится коллекция слуцких поясов. Кандидат исторических наук, специалист в различных областях истории текстиля, исследовательница публиковала свои статьи в сборниках «Труды ГИМ». Кроме издания «Слуцкие пояса», Л. И. Якунина была автором книг «Русские набивные ткани XVI–XVII вв.» (1954 г.) и «Русское шитье жемчугом» (1955 г.), изданных Государственным Историческим музеем.

Пояса мастеров Слуцкой мануфактуры, хранящиеся в собрании ГИМ, остаются востребованными как исследователями, так и любителями искусства, о чем свидетельствовала выставка в Национальном музее истории и культуры Беларуси.

Татьяна Иванова,
заведующая отделом тканей и костюма
Государственного Исторического музея (г. Москва)

Комментарии

¹ Так назывался частный общедоступный музей П. И. Щукина, для которого он построил специальное здание и открыл его для посетителей в 1895 г. (библиография, поз. 3. С. 438–439) (замечания автора. – Ред.)

² В некоторых изданиях эту школу ошибочно называют школой Белля. В действительности имя основателя частной школы – Бем (*Behm*). П. И. Щукин называл ее Бемской школой (*Behmsche Schule*).

³ Так в цитируемом тексте. Его автор ошибся относительно социального положения отца поставщика поясов: ксендзы (католические священники) давали обет целибата (безбрачия).

Типы декоративных композиций концов слуцкого пояса

К началу XVIII в. на белорусских землях сложились благоприятные условия для возникновения мануфактурного производства разнообразных предметов декоративно-прикладного искусства, в числе которых были и художественные ткани. Уникальный государственный строй Речи Посполитой – настоящей шляхетской республики, где монарх превратился в пожизненно избранного чиновника, а представители аристократии, обладая реальной властью в стране, были формально равны королю, породил своеобразное противостояние королевской и магнатской властей, которое поддерживалось идеологией сарматизма и имело разнообразные проявления. Одним из них была фундация аристократами мануфактурного производства произведений декоративно-прикладного искусства, объявленных, согласно шляхетской чести, обязательными атрибутами сарматского имиджа. Среди них были и кунтушевые пояса.

Изделия белорусских персиярен должны были заменить на внутреннем рынке привозные восточные и западно-европейские ткани, которые уже с конца XVII в. прочно вошли в каждодневный, праздничный и культовый обиход состоятельного жителя белорусских земель, демонстрируя его высокое социальное и имущественное положение, древнее и благородное происхождение его рода.

В числе самых известных мануфактур Речи Посполитой, где производили кунтушевые пояса, были радзивилловские персиярии в Несвиже и Слуцке. Уже с 1750-х гг. в их производстве начался активный процесс трансформации композиционных, колористических и орнаментально-сюжетных особенностей тканей.

Примерно в 1770-е гг. в изделиях Слуцкой радзивилловской персиярии на основе изучения западноевропейских и близневосточных ткацких традиций, приемов орнаментации и колористики был выработан самобытный художественный стиль, адаптированный ко вкусам местной шляхты. Для него характерны, в частности, типологически новые декоративные композиции концов пояса², созданные Яном и Леоном Маджарскими, а также самобытные варианты декорирования середника. Можно выделить 7 типов декоративных композиций концов пояса: «карумфиль», «сухарик», «китайские облачка» (два варианта), «vasilek», «букет», «венково-медальонный» и «цветущие пни» (два варианта). Каждый из них имеет ключевые особенности, которые и обусловили современные ассоциативные названия типов.

«Карумфиль». Название образовалось от турецкого слова, которое переводится как «гвоздика». Двукратное повторение изображения этого растения является основным мотивом композиции конца пояса. Изображение имеет стилизованное графическое построение: цветы, бутоны, листья словно составлены из геометрических форм – прямоугольников, трапеций и полукругов. Все изображения подчеркнуто выразительно отделены от фона темным контуром. Типу свойственна цветовая локальность, насыщенность и контрастность.

«Сухарик», или «сукарик». Название также имеет турецкое происхождение, переводится как «рассада». Центральное место в композиции занимает двойное изображение симметричного изящного темно-зеленого растения (иногда с небольшими корнями) с длинными узкими зубчатыми, слегка выгнутыми листьями и мелкими цветами, обычно белого или красного цвета.

«Китайские облачка». Название образовалось от ассоциативного подобия: волнистая лента, окружающая растительный мотив, подобна вытянутой цепочке кучевых облаков. Цветы боковых веток по сложности и размерам доминируют: они почти в два раза больше, чем цветы главного стебля. Цветы из кисти стилизованы, но достаточно легко узнаются: это розы, ромашки, гвоздики, васильки.

В этом типе декора ярко выделяются два варианта:

1) орнаментальная композиция создается двукратным повтором растения с четырьмя пышными цветами на боковых стеблях, окантованного волнистой лентой;

2) на цветочной кисти доминируют три цветка: большой центральный и боковые поменьше, которые компонуются на вершинах условного равнобедренного треугольника. Сверху и снизу растение обрамляется «облачковыми» лентами-рукавами, по силуэту близкими к квадратным скобкам.

В ряде тканей этого декоративного типа цветочные мотивы сопровождаются небольшими изображениями женщины, животных и птиц, которые могут восприниматься и по отдельности, и как цельная бытовая зарисовка: женщина с прутком в руках пасет козу, а в вышине над ними летит птица.

«Василек». Орнаментальная композиция декора типологически близка к «карумфилю», только вместо гвоздики на основном стебле изображается большой цветок, который визуально напоминает василек, а на боковых веточкиах – такие же маленькие. В этом типе декора поясов центральный василек может изображаться пышно цветущим или как скромный бутон.

«Букет». Композиция состоит из двукратного повтора мотива цветов, собранных в букет. Последний перевязан лентой или поставлен в вазу либо на подставку. Цветы букета подчеркнуто стилизованы. Декоративная трактовка пре-вращает их в схемы, идеограммы цветов вообще, определить которые невозможно. Центральная – самая большая, остальные меньше ее в три – пять раз. Именно эта особенность в значительной степени сближает «букетный» тип орнаментации с «васильковым». «Букетная» композиция очень интересна и тем, что Ян Маджарский ввел в нее элементы из западноевропейского стилевого искусства: вазу или подставку, которые напоминают формы античной керамики и украшены меандровым орнаментом (бесспорная дань классицизму) или волнистой лентой – одним из любимых мотивов рококо.

«Венково-медальонный» тип. Декоративная композиция решается как два пышных, вытянутых по вертикали венка, сплетенных из мелких цветков гвоздики, васильков, маргариток на длинных ножках и с узкими зубчатыми листьями. Вотличие от других типов декора, где изображения двух растительных мотивов разделяются только условной осью симметрии, здесь между венками появляются два параллельных травяных стебля с метелочками на концах; они плавно загибаются по силуэту ближайшего венка. Промежуток между стеблями заполнен крестово-ромбическим орнаментом – это несомненное заимствование из белорусского народного ткачества. Стебель с метелочками на концах, повернутыми в обратную сторону относительно ближайшего центрального, и геометрический орнамент изображаются и с дру-

гой стороны венков. Вместе с центральным стеблем и орнаментом они образуют своеобразные медальоны, которые окантовывают венки. В композиции гармонично соединяются растительные и геометрические орнаментальные мотивы (обычно не оченьозвучные между собой). Их соответствие образуется с помощью одинаковых рубленых контуров. Истоки этого типа декора восточные: «медальоны» – один из самых популярных и частых мотивов декора в мусульманском художественном текстиле. Вместе с тем абстрагирование от первоисточника и новаторская трактовка делают «венково-медальонный» тип полностью самобытным в стилистическом отношении.

Тип «**цветущие пни**». Данная декоративная композиция не имеет аналогов ни в восточном, ни в западноевропейском текстиле. Она никогда не повторялась в изделиях других персиян. Одно из главных мест в ней занимает изображение сухих выкорчеванных пней, из которых выбился молодой росток, расцвевший двумя большими пышными цветами. В этом типе выделяются два варианта:

1) мотив строится на двукратном повторе изображений пня, ростка и цветов, которые в виде цепочки компонуются по вертикальной оси: пень – росток – цветы;

2) строение композиции решается в несколько усложненном виде. Дважды повторяется следующий мотив: из двух пней выбираются расцвевшие ростки, их тонкие гибкие стебли переплетаются. Силуэт этих переплетений вместе с цветами и пнями напоминает вытянутый в длину прямоугольник с осью симметрии, проходящей через три точки пересечения переплетений ростков.

С 1807 г. в Слуцкой персиярне широко использовался еще один орнаментальный мотив для концов пояса, несколькими годами ранее разработанный Леоном Маджарским. Своим изящным рисунком он напоминает «сухарики» при внешнем сходстве изображенного растения с цветущим льном.

В зависимости от технологических особенностей ткачества слуцкий пояс может быть односторонним или двусторонним (в последнем случае каждая его сторона является лицевой). В зависимости от колористического решения – двухлицевым (если отличны по цвету продольные половины одностороннего пояса или стороны двустороннего пояса) или четырехлицевым (если отличны по цвету каждая из продольных половин двустороннего пояса).

Разработанные Яном и Леоном Маджарскими декоративные композиции концов пояса неизменно использовались на всем протяжении деятельности Слуцкой мануфактуры. Они свидетельствуют о появлении самобытного художественного языка, свойственного слуцким поясам, который уже в 1780-х гг. приобрел характер формотворчества: стал образцом для изделий многих других текстильных мануфактур Речи Посполитой и повлиял на возникновение поясов так называемого «слуцкого типа», которые выпускали персиянки S. Filsjean (известного в Беларуси как С. Фильсьен) в Кобылках, Пасхалиса Якубовича в Липкове, Франтишка Масловского, Антония Путиловского, Иосифа Троицкого в Кракове и др.

Ирина Скворцова,
кандидат искусствоведения,
заведующая отделом научно-просветительской работы
Национального художественного музея Республики Беларусь

Каталог

Кунтушовые пояса

В части композиционно-графического описания поясов сохранены обе модели описания: та, которую используют в Государственном Историческом музее, и та, которой пользуются в Национальном музее истории и культуры Беларусь.
Композиционно-графическое описание поясов выполнено с точки зрения вертикальной позиции размещения ткани.

Размеры даны в сантиметрах

Собрание Государственного Исторического музея (г. Москва)

1. Пояс односторонний

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

На одном конце в углах вдоль боков метка «MEFECIT / SŁUCIAE».

Цветной шелк, серебряная пряденая нить, серебряная бахрома; ткачество.

318x28,5; бахрома 10.

Из собрания П. И. Щукина.

ГИМ 20087щ И-106.

Пояс золотный односторонний. **На концах**¹ – по два белых цветка в фигурных клеймах, вытканых серебряными нитями по кремовому фону (на лицевой стороне) и светлым шелком по коричневому фону (на изнаночной стороне). **В серединке** – поперечные полосы: чередуются гладкие полосы палевого цвета и полосы со стилизованными цветами, выткаными серебряными нитями; между цветами – изгибающаяся ломаная полоса зеленовато-желтого цвета. **По краям** – полоса с цветами, выткаными серебряными нитями по кремовому фону (на лицевой стороне) и коричневым шелком (на изнаночной стороне). К концам пришита бахрома из серебряных пряденных нитей.

2. Пояс двусторонний четырехлицевой

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

В углах одного конца метка «SŁUCK».

Цветной шелк, золотная пряденая нить, золотная бахрома; ткачество.

373x36; бахрома 12.

Из собрания П. И. Щукина.

ГИМ 20931щ И-74.

Пояс золотый. **На концах**² – по два сложных цветка с чашечками голубого и палевого цветов, с зеленовато-палевыми листьями. На светлой стороне фон из золотых нитей, на темной – из черного шелка. **В серединке** – гладкие поперечные полосы (на стороне со светлым фоном концов – кирпичного и кремового цветов; на стороне с темным фоном концов – голубого и золотистого цветов), разделенные узкой золотной полосой, вытканной по черному фону. **По краям** – полоса с изгибающейся гирляндой чередующихся цветков с чашечками голубого и кирпичного цветов. К концам пришита бахрома из золотных пряденных нитей.

3. Пояс односторонний двухлицевой

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

В углах одного конца метка «ВЬГРДЬ / СЛУЦКЬ».

Цветной шелк, золотная и серебряная пряденые нити, золотая и серебряная бахрома; ткачество.

375x35; бахрома 12.

Из собрания П. И. Щукина.

ГИМ 21396щ И-50.

Пояс золотный односторонний. **На концах**³ – по две фигурные розетки с розовыми и голубыми цветами, заключенными

в прямоугольно-овальные рамки из листьев. На лицевой стороне – фон из золотых или серебряных нитей, на изнаночной – из коричневого шелка. **Серединник** полосатый. Чередуются полосы трех типов:

- 1) изгибающаяся ветка с трехлепестковыми бутонами (голубого и палевого цветов);
- 2) стилизованный узор в виде волнообразной линии из элементов зеленого цвета, в гребнях – стилизованные цветы в виде образных фигур кирпично-розового цвета (фон на лицевой стороне – золотый и серебряный, на изнаночной – зеленый);
- 3) фон полосы делится пополам по вертикали; в центре каждой половины – восьмиугольная розетка, по бокам которой расположены стилизованные цветы. В одной половине – рисунок коричневого цвета по золотому фону, в другой – рисунок белого цвета по серебряному фону. Полосы чередуются в следующем порядке: 1, 2, 3; четвертая полоса повторяет рисунок второй. Далее полосы следуют в том же порядке. **По краям** – полоса чередующихся изгибающихся голубых и кирпично-палевых цветов на черных стеблях. К концам пришита бахрома: половина из золотых пряденных нитей, половина – из серебряных.

4. Пояс двусторонний четырехлицевой

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

В углах одного из концов метка «ЖАРСКИИ / ЛЕО, МА»; в углах второго конца метка «СЛУЦКЬ / ВЬГРДЬ».

Цветной шелк, шелковая бахрома; ткачество.

372x35; бахрома 14.

Из собрания П. И. Щукина.

ГИМ 21924щ И-38.

Пояс шелковый двусторонний четырехлицевой. **На концах**⁴ – изображения двух сложных цветков с голубыми и розовыми чашечками, растущих из земли. На светлой стороне – фон палевого цвета, на темной – коричневого. **Серединник** полосатый. Чередуются полосы трех типов:

- 1) изгибающаяся ветка с трехлепестковыми бутонами на палевом фоне;
- 2) стилизованный узор в виде волнообразной линии из элементов синего цвета; в гребнях – стилизованные цветы в виде образных фигур кирпичного цвета (фон с одной стороны – палевого цвета, с другой – синего);
- 3) фон полосы цветом делится пополам по вертикали (кирпично-розовый и синий цвета с одной стороны, белый и бледно-желтый – с другой), по фону – фигуры в виде облаков белого и бледно-желтого цветов. Полосы чередуются в следующем порядке: 1, 2, 3; четвертая полоса повторяет рисунок второй. Далее полосы следуют в том же порядке. **По краям** – полоса с изображением гирлянды цветов. К концам пришита бахрома из желтых кручек шелковых нитей.

¹ Тип декора концов – «китайские облачка» (И. Скворцова).

² Тип декора концов – «vasilek» (И. Скворцова).

³ Тип декора концов – «венково-медальонный» (И. Скворцова).

⁴ Тип декора концов – «карумфиль» (И. Скворцова).

Собрания музеев Беларуси

Пояса

5. Пояс двусторонний двухлицевой

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

В двух углах сохранившегося конца метка «SŁUCK».

Цветной шелк, золотная и серебряная нити; ткачество.
244x29,5.

Сшит из девяти фрагментов одного и того же пояса, когда-то разрезанного. Один из концов и бахрома утрачены. Поступил из ГИМ (г. Москва, Россия) в 1968 г. В ГИМ поступил в 1905 г. из музея П. И. Щукина. Минский областной краеведческий музей, КП 3208.

Страна с золотисто-желтым доминантным цветом

Цвета: желто-золотистый, розовый, голубой, светло-зеленый, оливковый, палевый, серо-серебристый, малиновый, синий, коричневый. **Конец** – двукратное повторение растительного мотива декоративного типа «цветущие пни».

Серединник – последовательное чередование четырех полос, об разующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической каймой и изображением цветочно-растительного бегунка. Вторая и четвертая – узкие, с волнообразной компоновкой узких вытянутых листьев и мелкими стилизованными четырехлепестковыми цветами. Третья – широкая, с ромбической каймой, заполненная выстроенным в линию фигурами с медальоном в центре. В каждой первой полосе каждого модуля – чередование цвета цветков (розового, голубого, розового с голубым, розовым, голубым). **Окантовка** нижнего края пояса повторяет декор первой полосы середника, но кайма снизу меняет ромбический орнамент на шашечный. Боковая окантовка – цветочно-растительный вьюнок; кайма с орнаментом «черточки».

Страна с коричневым доминантным цветом.

Цвета – коричневый, золотистый, розовый, алый, голубой, синий, серебристо-серый, салатовый. **Композиционно-графическое решение концов, середника, окантовки** – такое же, как на обороте, но с зеркальным чередованием цвета фонов и фигур орнамента.

6. Пояс двусторонний четырехлицевой

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

В углу на одном конце одного из фрагментов метка «SŁUCK».

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

140x36.

Составлен из двух фрагментов одного и того же пояса, когда-то разрезанного и вшитого в литургическое облачение (капу). Бахрома утрачена.

Поступил из костела Святой Троицы (г. Глубокое Витебской обл.) в 1984 г.

Музей древнебелорусской культуры, КП 5285.

Страна с черно-малиновыми полосами

Цвета – палевый, черный, малиновый, синий, розовый, белый, коричневый. **Концы** – двукратное повторение растительного мотива декоративного типа «цветущие пни». Сверху и снизу – полосы, декорированные упрощенным бегунком, окантованные узкими полосами с ромбическим орнаментом; нижние полосы трактуются как окантовка.

Серединник – широкие гладкие двухцветные полосы (половина полосы черного цвета, половина – малинового), разделенные узкой волнистой палевой полосой. Разность цветов левой и правой частей полос делает страну двухлицевой.

Окантовка боковая – цветочно-растительный вьюнок, кайма с орнаментом «черточки»; окантовка низа – нижние полосы композиции концов.

Страна с бело-оранжевыми полосами

Цвета – черный, оранжевый, белый, палевый, голубой.

Композиционно-графическое решение концов, середника, окантовки – то же, что и на обороте. Разность цветов (белый и оранжевый) левой и правой частей полос делает страну двухлицевой. **Изменение цветов:** фон концов и окантовки меняется с палевого на черный, голубой цвет цветков в орнаментах меняется на палевый, белый – на оранжевый.

7. Пояс двусторонний четырехлицевой литой

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

В углу на сохранившемся конце метка «SŁUCK».

Цветной шелк, золотная и серебряная нити; ткачество.
360x29,6; бахрома 11.

Страна с золотной нитью в орнаменте сдублирована на ткань – тонированный газ.

Реставрирован в 1993 г. во Всероссийском художественном научно-реставрационном центре им. И. Э. Грабаря (г. Москва). Реставраторы: Е. В. Семечкина, А. Ф. Чарторыйская, Т. Н. Вентцель.

Приобретен у частного лица (г. Минск) в 1986 г. Место бытования не установлено.

Литературный музей Максима Богдановича, КП 4829.

Цвета: сохранность пояса не дает возможности определить изначальные цвета, но очевидно, что две продольные половины ткани с обеих сторон имели отличия в цвете.

Страна с золотной нитью в фоне

Концы – двукратное повторение растительного мотива с изображением утонченной цветочной ветви. Тип декора – «сухарик». Сверху и снизу – узкие полосы, обведенные орнаментом из прямоугольников, затканные цветочным бегунком; нижние полосы трактуются как окантовка. **Серединник** – поле с орнаментом «чешуя карпа», разделенное вдоль на две половины. «Чешуйки» одной из половин – в светлой обводке, другой – в темной, что делает страну двухлицевой. **Окантовка:** боковая – геометрический цветочно-растительный вьюнок, кайма с орнаментом «прямоугольники», возле бахромы – нижние полосы композиции концов.

Страна с золотной нитью в орнаменте

Композиционно-графическое решение концов, середника, окантовки – то же, что и на обороте.

8. Пояс односторонний

Слуцкая мануфактура, 1776–1780 гг.

В углах одного из концов метка «IOANNES / MADZARSKI», в углах другого – «MEFECIT / SŁUCIAE»

Цветной шелк, золотная нить, золотная бахрома; ткачество.

296x29; бахрома 10.

По всей длине пояса – два параллельных залома (следы от трехкратного складывания его по длине при ношении).

Передан из собрания Черниговского государственного исторического музея (инв. № 11 / 479) в 1961 г. До 1888 г. принадлежал Василию Тарновскому, любителю древностей, помещику, владельцу поместья Качановка на Черниговщине.

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 5746.

Лицевая сторона (с розовыми полосами)

Цвета – светлая охра, зеленый, коричневый (в контуре цветочных лепестков). На одном из участков середника сохранился первоначальный розовый оттенок в гладких полосах и цветочных лепестках в орнаментированных полосах. Золотная нить присутствует в окантовке, бегунковых полосах середника, композициях концов пояса, не заходя на изображения цветков и меток.

Концы – трехкратное повторение композиции из растительного мотива в виде стебля с двумя цветками на основной оси и парно симметричными четырех цветков и шести бутонов по бокам. Подножие мотива – попарно симметричные зубчатые листья. **Серединник** – чередование гладких и заполненных растительным орнаментом (бегунком) полос, одинаковых по цвету по всей ширине середника. **Окантовка** – повторение полосы с бегунком середника.

Изаночная сторона (с молочно-белыми полосами)

Цвета – молочно-белый (гладкие полосы середника); оставшиеся – те же, что на лицевой стороне. Золотная нить присутствует в изображениях цветов и меток. **Композиционно-графическое решение концов, середника, окантовки** – то же.

Пояс односторонний двухлицевой литой
Белорусская мануфактура, 1780–1807 гг.
Цветной шелк, золотная и серебряная нить, золотная бахрома; ткачество.
401x34,6; бахрома 14,5.
На одном из концов метка «ЛЕО МА / ЖАРСКИЙ»; в углу другого – «ВЫГРДЬ / СЛУЦКЪ».
Передан из Мозырского районного краеведческого музея в 1966 г. Найден в г. Мозыре во время земляных работ. Надлежал шляхтичу Линьковичу (?–1837), мозырской старости (?).
Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 10503.

Сохранность пояса не позволяет точно определить изначальные цвета. По отдельным фрагментам можно предположить, что голубого цвета в изображениях цветков середника. **Концы** – двукратное повторение растительного мотива с доминирующим изображением цветка гвоздики (тип декора «карумфиль»). **Середник** – последовательное чередование четырех полос, разующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой и изображением цветочно-растительного бегунка. Вторая и четвертая – узкие, с волнообразной компоновкой узких цветных листьев и -(подобными фигурами. Третья – широкая, с ромбической окантовкой и чередованием четырехлепестковых цветков и мелких парных горизонтально размещенных цветков лютика. Цвета двух половин этой полосы разные. В каждой половине каждого модуля наблюдается чередование цветов цветков. **Окантовка** возле бахромы аналогична первой полосе и делается из середника. Боковая окантовка – цветочно-растительный мотив, кайма с орнаментом «ромбы».

9. Пояс слуцкого типа двусторонний четырехлистовой
Белорусская мануфактура в Кобылках (г. Варшава, Польша), вторая половина XVIII в.
В одном углу каждого из концов метка «КОВ / УЛКИ».
Цветной шелк, серебряная нить, шелковая бахрома; ткачество.
342x31; бахрома 8,5.
Цвета частично утратили изначальную выразительность, о них можно судить по сохранности на отдельных участках полотна.
Дар Польской Народной Республики Белорусской ССР, 1956 г. Передан из собрания Белорусского государственного музея истории Великой Отечественной войны (inv. № 5590) в 1961 г.
Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 6133.

Страна с серебристым (с оттенком желтого) и палевым доминантными цветами
Цвета (современное состояние) – серебристый с оттенком желтого и палевого, светло-бирюзовый, светло-розовый, коричневый, серебристый. **Концы** – поле, затканное двенадцатью орнаментальными мотивами (три горизонтальных ряда с четырьмя мотивами в каждом) в виде стилизованной веероподобной ветви, перевязанной лентой с бантом. Концы лент соединены цветущими стеблями. Сверху и снизу композиции – полосы с декором виде цветков, соединенных волнообразной лентой. Нижние полосы трактуются как окантовка. **Середник** – чередование попечечных полос двух видов. Первая – гладкая, разделенная цветом пополам (палевый – светло-розовый). Вторая заткана орнаментом, идентичным орнаменту верхней и нижней полос композиции концов, но с другим колоритом (светло-бирюзовым цветом фона и светло-розовым – середины цветков). **Окантовка**. Орнаменты окантовки боковых сторон разные: справа – в виде цветков, соединенных широкой волнообразной лентой, слева – в виде последовательного чередования тонких веток с ягодами и абстрактных растительных форм. Кайма окантовки – узкие полосы с зубчатым орнаментом. Окантовка возле бахромы – нижние полосы композиции концов.

Страна с желтым, светло-бирюзовым и коричневым доминантными цветами
Цвета – коричневый, светло-бирюзовый, желтый, светло-розо-

вый, серебристый с оттенком желтого. **Композиционно-графическое решение концов, середника, окантовки** – такое же, как на обороте, но со сменой цвета гладких полос середника (желтого на светло-бирюзовый) и с зеркальным чередованием цветов фона и фигур орнамента.

11. Пояс слуцкого типа односторонний двухлицевой
Мастерская Якуба Пасхалиса (Пасхалиса Якубовича) в Липкове (Польша), конец XVIII в.
В углах на концах метка «Pascha / lis».
Цветной шелк, золотная нить, золотная бахрома; ткачество.
401x43,5; бахрома 12.
Приобретен у частного лица (г. Гродно) в 1994 г.
Гродненский государственный историко-археологический музей, КП 54044.

Цвета – темно-коричневый, белый, карминовый, голубой, салатовый, палевый. **Концы** – три цветочных мотива. На золотистом поле – три стебля с крупными цветками гвоздики вверху (центральный цветок – палевый, боковые – карминовые). От каждого стебля симметрично отходят ветви с мелкими белыми и голубыми цветками и карминовыми ягодами. Стебли выходят из корней белого цвета. **Середник** – чередование полос двух типов. Одна из них цветом поделена на две части (белую и карминовую), что делает пояс двухлицевым. На ней – орнамент зеленого цвета из геометрических фигур и листьев. Вторая полоса, золотистого цвета, орнаментирована лентой из листьев и цветков (голубых и карминовых). Между основными полосами – узкая полоса с золотистыми ромбами на темно-коричневом фоне.

Окантовка – орнамент из ветвей, листьев и цветков с голубыми и карминовыми лепестками. На ветвях – стилизованные изображения попугаев с белой грудкой и карминовыми крыльями и клювами.

12. Пояс слуцкого типа односторонний двухлицевой
Лионская мануфактура (г. Лион, Франция), вторая половина XVIII в.
В каждом из углов обоих концов метка «F S». Метки «лежат» относительно края конца буквой S к середине.
Цветной шелк, золотная нить, золотная бахрома; ткачество.
352x35; бахрома 14.
Передан в дар Анжеем Цехановецким (г. Лондон, Великобритания) в 1989 г.
Музей древнебелорусской культуры, КП 6915.

Цвета – золотисто-палевый, зеленый, розовый, красный, белый, голубой, коричневый.
Концы – двукратный повтор мотива букета, поставленного в вазу классицистической формы. Вся композиция обведена «рамкой». **Середник** – последовательное чередование двух полос одинаковой ширины с шашечной окантовкой, образующих модуль. Первая полоса – ряд ромбов с цветками в середине. Цвета фона двух половин полосы разные, что делает пояс двухлицевым. На изнаночной стороне золотисто-палевый цвет ромбов и цветков меняется на голубой. На второй полосе – цветочно-растительный орнамент. На изнаночной стороне палево-золотистый цвет фона меняется на коричневый. Середник, как и концы, обведен отдельной «рамкой». **Окантовка** – повторяющиеся ветви с тремя цветками разной величины (мелкий – крупный – мелкий).

13. Пояс односторонний двухлицевой с декоративными мотивами липковских поясов Якуба Пасхалиса
Лионская мануфактура (г. Лион, Франция), вторая половина XVIII в.
В каждом из углов обоих концов метка «S F». Метки «лежат» относительно края конца буквой F к середине.
Цветной шелк, золотная бахрома; ткачество.
390x35; бахрома 11.
Из довоенного музеиного собрания БГМ (inv. № 1724). Резвакация из Германии (№ 1280 по описи). Передан из собрания Белорусского государственного музея истории

Великой Отечественной войны (инв. № 2488) в 1958 г.
Национальный музей истории и культуры Беларуси,
КП 5780

Цвета – золотисто-охристый, голубой, зеленый, молочно-белый, бежево-розовый, коричневый. **Концы** – двукратное повторение растительного мотива в виде стебля, увенчанного соцветием из множества мелких пятилепестковых цветков. Внизу, попарно симметрично относительно стебля, – два больших цветка с зубчатыми лепестками; посередине – две ветви с четырьмя соцветиями по три цветка в каждом, аналогичных по форме цветкам верхней части стебля. Подножие мотива – геометрически-растительная форма. Рисунок содержит изображение трех типов листьев: длинных узких, мелких сердцеобразных и зубчатых. **Середник** – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с горошковой окантовкой и изображениями цветков, соединенных лентообразной линией. Вторая и четвертая – узкие, с изображением мелких четырехлепестковых цветков, соединенных волнообразной линией. Третья – широкая, с горошковой окантовкой, заполненная геометрическим орнаментом с ромбическими формами, вписанными в овал. Цвета фона двух половин этой полосы разные, что делает пояс двухлицевым. В каждой первой полосе каждого модуля – чередование цветов (голубого, бежево-розового, голубого с бежево-розовым, голубым, бежево-розовым и т. д.).

Окантовка боковая – повторение ветвей с четырьмя мелкими цветками. Ветви вдоль боковых сторон середника крупнее по сравнению с ветвями по краям концов. Окантовка возле баҳромы с узкой каймой в шашечный орнамент по декору аналогична первой полосе модуля середника, но вместо лентообразной линии – выгнутые стебли с изображением трилистников.

14. Пояс слуцкого типа односторонний двухлицевой

Мануфактура не установлена, конец XVIII в.

Без меток.

Цветной шелк, шелковая баҳрома; ткачество.

422x32,5; баҳрома 10.

По всей длине пояса – залом, пересекающий централь-

ные растительные мотивы концов (след от складывания ткани вдоль пополам при ношении).

Из довоенного музеиного собрания БГМ (инв. № 3419). Резакция из Германии (№ 1275 по описи). Передан из собрания Белорусского государственного музея истории Великой Отечественной войны (инв. № 2486) в 1958 г. Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 5781.

Цвета – желтый, коричневый, голубой, молочно-белый, бежево-розовый, зеленый.

Концы – трехкратное повторение растительного мотива в виде стебля с трехъярусным размещением крупных цветков (2, 3, 1 цветок) и попарно симметричными цветущими ветвями между вторым и третьим ярусами. Основание мотива – зубчатые листья и попарно симметричные стилизованные изображения птиц. Цвета центрального цветочного мотива отличаются от боковых.

Середник – последовательное чередование четырех полос образующих модуль. Первая полоса широкая, с изображением изгибающейся ветви с мелкими цветками и листьями и с окантовкой в мелкие квадраты. Вторая и четвертая – узкие, с крестово-ромбическим орнаментом. Третья – шире первой, со стилизованным растительным орнаментом и окантовкой в мелкие квадраты; разница цветов этой полосы делит ее пополам на две равные части, что делает пояс двухлицевым. В каждой первой полосе каждого модуля – чередование цвета цветков (розового, голубого, желтого, голубого, розового с белым, розовым, желтым, розовым, белым и т. д.). **Окантовка** боковая – плотный цветочно-растительный выонок, узкая кайма с шашечным орнаментом; окантовка возле баҳромы аналогична первой полосе модуля середника.

На изнаночной стороне цвет фона концов, окантовки и первой полосы середника меняется с золотисто-охристого на коричневый. Во второй, четвертой полосах и одной половине третьей полосы середника – зеркальное изменение цветов относительно правой стороны. Во второй половине третьей полосы середника цвет фона меняется с золотисто-охристого на молочно-белый цвет орнамента – с зеленого на желтый.

Фрагменты кунтушовых поясов

15. Фрагмент двустороннего двухлицевого пояса

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

В двух углах конца метка «SŁUCK».

Цветной шелк; ткачество.

131x28.

Фрагмент – часть середника с окантовкой, с одним концом без баҳромы.

Привезен экспедицией Государственного музея БССР (современный НМИ И КБ) из костела Святого Иоанна Крестителя (д. Комар Поставского р-на Витебской обл.) в 1972 г.

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 31592/5 Т 38.

Страна с гладкими малиновыми полосами

Цвета – желтый, малиновый, синий.

Конец – двукратное повторение растительного мотива «цветущие пни». **Середник** – чередование гладких малиновых полос и полос, заполненных растительным орнаментом в виде уточченных ветвей, соединенных лентой, очертания которой подобны арабской вязи. Орнаментированные полосы окантованы узкими полосами в мелкие квадраты. **Окантовка** боковая – цветочно-растительный выонок, узкая кайма с ромбическим орнаментом; окантовка нижнего края повторяет декор орнаментированной полосы середника.

Страна с гладкими палевыми полосами

Цвета – темно-голубой, палевый, желтый. **Композиционно-графическое решение конца, середника, окантовки** – то же, что на обороте, но с разницей цветов фона и фигур орнамента конца, цветов полос середника, а также с зеркальной переменой цветов фона и фигур орнаментированной полосы.

16. Фрагмент одностороннего двухлицевого пояса

Слуцкая мануфактура, 1760 (1762)–1776 гг.

В углу на сохранившемся конце метка «SŁUCK».

Цветной шелк, золотная и серебряная нить; ткачество. 98,2x28,6.

Фрагмент – часть середника с окантовкой, с одним концом без баҳромы.

Изнаночная сторона сдублирована на газовую тонированную ткань.

Реставрирован в 1993 г. во Всероссийском художественном научно-реставрационном центре им. И. Э. Грабаря (г. Москва). Реставраторы: Е. В. Семечкина, А. Ф. Чарторижская, Т. Н. Вентцель. Укреплен дублировочной тканью. Приобретен у частного лица (г. Минск) в 1990 г. Бытовал в д. Большая Колпеница Барановичского р-на Брестской обл.

Литературный музей Максима Богдановича, КП 6589.

Цвета – синий, малиновый, зеленый, бежевый. Сохранность пояса не дает возможности идентифицировать все цвета. Золотая нить присутствует в фоне и фигурах орнамента.

Конец – двукратное повторение растительного мотива декоративного типа «буquet». Сверху и снизу – полосы, затканные цветочно-растительным бегунком, с окантовкой в прямоугольники.

Середник – поле с орнаментом крупная «карповая чешуя». Внутри каждой «чешуйки» – четырехлепестковый цветок. Цвета фона двух продольных половин поля разные (синий и малиновый), что делает пояс двухлицевым. **Окантовка** – цветочно-растительный выонок, кайма с орнаментом «в шашечки».

17. Фрагмент двустороннего четырехлицевого пояса

Слуцкая мануфактура, 1767–1780 гг.

Метки утрачены.

Цветной шелк, шелковая баҳрома; ткачество.

330x33; бахрома 16,3.

Фрагмент – середник с пришитой бахромой, без концов. Из довоенного музеиного собрания (?). Резакуация из Германии (№ 1274 по описи). Передан из собрания Белорусского государственного музея истории Великой Отечественной войны (инв. № 2485) в 1958 г. Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 5782.

Страна с лимонно-желтым и золотисто-охристым доминантными цветами

Цвета – лимонно-желтый, золотисто-охристый, молочно-белый, бежевый, оливково-бежевый, розовый, голубой, синий. На расстоянии 57,5 см от одного края и 12,8 см от второго основной лимонно-желтый цвет **фона** меняется на золотисто-охристый. Середник – последовательное повторение четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с растительно-цветочным бегунком, окантованная узкими полосами с ромбическим орнаментом. Вторая и четвертая – узкие, с волнообразной компоновкой узких вытянутых листьев и ромбическими фигурами из четырех мелких горошин. Третья – широкая, с ромбической окантовкой и геометрическим растительным орнаментом. Цвета двух половин этой полосы разные. В каждой первой полосе каждого модуля – чередование цвета цветков (голубого, молочно-белого, голубого с молочно-белым, голубым, молочно-белым). Фигуры орнамента обведены контурной линией. Окантовка – цветочно-растительный выонок; кайма с орнаментом «черточки».

Страна с синим и золотисто-охристым доминантными цветами

Цвета – лимонно-желтый, золотисто-охристый, молочно-белый, бежевый, оливково-бежевый, розовый, голубой, синий. На расстоянии 57,5 см от одного края и 12,8 см от второго основной лимонно-желтый цвет **орнаментов** меняется на золотисто-охристый. Середник – композиционно-графическое решение то же, что и на обороте. В первой полосе модуля – смена лимонно-желтого цвета фона на синий. Во второй, третьей и четвертой полосах – зеркальная смена цветов относительно стороны с желтым и охристым доминантными цветами. Контурная линия фигур орнамента отсутствует. Окантовка – смена синего цвета выонка на лимонно-желтый.

18. Фрагмент одностороннего литого пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

В углу метка «ВЫГРДЬ / СЛУЦКЪ».

Цветной шелк, золотная и серебряная нить; ткачество. 164x17.

Фрагмент – пояс, разрезанный вдоль пополам (середник с окантовкой, с концами без бахромы). Часть того же пояса, из которого выкроен фрагмент пояса из собрания Национального музея истории и культуры Беларуси, КП 31592/4 Т 36 (кат. поз. 19).

Реставрация: 1974 г., реставрационные мастерские Государственного музея БССР (современный НМИ И КБ). Привезен сотрудниками Государственного музея БССР из экспедиции в Витебскую обл. в 1972 г. (костел Святых Петра и Павла, д. Дрисвяты Браславского р-на).

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 31592/3 Т 36.

Цвета – золотисто-палевый, бирюзово-голубой, голубой, розовый, белый, синий, оранжевый, зеленый, светло-зеленый, коричневый.

Конец – цветочный мотив в виде стилизованного букета из декоративно интерпретированных васильков, гвоздик и фантастических цветов. Размещение букета попарно симметричное относительно центральной оси. В основании мотива – небольшой цветочный горшок, стоящий на постаменте, покрытом скатертью с кистями. Середник – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с шашечной окантовкой и изображением цветочно-растительного бегунка. Вторая и четвертая – узкие, с изображением изгибающейся ветви с листьями. Третья – широкая, с шашечной окантовкой и геометрическо-растительным орнаментом. В каждой первой полосе каждого модуля – чередование цвета цветков (голубого, оранжевого, голубого с оранжевым, голубым, оранжевым и т. д.). Окантовка боковая – цветочно-растительный выонок, кайма

с ромбическим орнаментом; окантовка нижнего края конца пояса повторяет узор первой полосы модуля середника.

19. Фрагмент одностороннего литого пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

Метка утрачена.

Цветной шелк, золотная и серебряная нить; ткачество. 168x17,5.

Фрагмент – пояс, разрезанный вдоль пополам (середник с окантовкой, с концами без бахромы). Часть того же пояса, из которого выкроен фрагмент пояса из собрания Национального музея истории и культуры Беларуси, КП 31592/3 Т 36 (кат. поз. 18). Реставрация: 1974 г., реставрационные мастерские Государственного музея БССР (современный НМИ И КБ). Привезен сотрудниками Государственного музея БССР из экспедиции в Витебскую обл. в 1972 г. (д. Дрисвяты Браславского р-на, костел Святых Петра и Павла).

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 31592/4 Т 36.

Композиционно-графическое и цветовое решение – то же, что во фрагменте пояса из собрания Национального музея истории и культуры Беларуси, КП 31592/3 Т 36 (кат. поз. 18).

20. Фрагмент одностороннего двухлицевого пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

В углах конца метка «ВЫГРДЬ / СЛУЦКЪ».

Цветной шелк, золотная нить, бахрома; ткачество. 42x36; бахрома 13.

Фрагмент – конец с окантовкой, пришитой бахромой и с незначительной частью середника.

Передан из собрания Государственного Исторического музея (г. Москва, Россия, № 55639/И 167) в 1974 г.

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 31451 Т 14.

Цвета – золотисто-палевый, серебристо-серый, розово-бежевый, зеленый, синий, голубой, бирюзовый, коричневый, лимонно-желтый. Конец – двукратное повторение растительного мотива с доминантным изображением цветка василька. Тип декора – «vasilek». Цвета фигур каждого из мотивов и их фонов разные, что делает ткань двухлицевой. Середник – фрагмент в виде одной полосы с изображением растительно-цветочного бегунка, окаймленной узкими полосами с ромбическим орнаментом. Цвета двух половин полосы разные. Окантовка боковая – растительно-цветочный выонок, кайма с ромбическим орнаментом. Цветки выонка противоположных сторон отличаются по цвету. Окантовка возле бахромы идентична полосе середника.

21. Фрагмент двухстороннего четырехлицевого пояса

Слуцкая мануфактура, после 1762 г.

Цветной шелк, золотная нить; ткачество. 109,5x28x22,2.

Фрагмент середника с окантовкой в виде части края орната. Часть того же пояса, из которого выкроен фрагмент в собрании Витебского областного краеведческого музея (ВОКМ); КП 1343/1 ТК 814 (кат. поз. 22). На обеих сторонах – номера неустановленного происхождения: на светлой – 14854, на темной – 2849. Вдоль ткани, по центру относительно композиции орнаментов, – залом, образовавшийся от складывания пояса при ношении. Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928). Резакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1272 ТК 1503.

Страна с золотистым и серебристо-серым доминантными цветами

Цвета – золотистый, серебристо-серый, розовый, голубой, синий, молочно-белый, коричневый, лимонно-желтый, малиновый, болотно-зеленый. Середник – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой и со стилизованными овалами с медальоном в центре. Цвета орнаментов двух половин полосы раз-

ные, что делает пояс двухлицевым. Вторая и четвертая – узкие, с волнообразной компоновкой узких вытянутых листьев и \rangle -подобными фигурами. Третья – широкая, с ромбической окантовкой и изображением цветочно-растительного бегунка. В каждой третьей полосе каждого модуля – чередование цвета цветков (лимонно-желтого, синего, розового, голубого с синим, лимонно-желтым, голубым, розовым). **Окантовка** – цветочно-растительный выюнок, кайма с ромбическим орнаментом.

Сторона с коричневым и болотно-серым доминантными цветами

Цвета – коричневый, болотно-серый, молочно-белый, золотистый, розовый, синий, голубой.

Композиционно-графическое решение середника и окантовки – то же, что на стороне с золотистым и серебристо-серым доминантными цветами. **Изменение цветов фона и орнамента середника:** в первой полосе золотистый цвет фона одной из сторон меняется на коричневый, серебристо-серый цвет второй половины – на молочно-белый. Во второй и четвертой полосах серебристо-серый цвет фона меняется на болотно-серый. В третьей полосе золотистый – на коричневый. **Смена цвета фона окантовки** (золотистого на коричневый).

22. Фрагмент двустороннего четырехлицевого литого пояса

Слуцкая мануфактура, после 1762 г.

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

19x12x9.

Фрагмент середника с окантовкой неправильной формы. Часть того же пояса, из которого выкроен фрагмент пояса из собрания Витебского областного краеведческого музея, КП 1272 ТК 1503 (кат. поз. 21).

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928). Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1343/1 ТК 814.

Цвета и орнаментация – см. кат. поз. 21 (Витебский областной краеведческий музей, КП 1272), середник, окантовка.

23. Фрагмент двустороннего четырехлицевого литого пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

В углу сохранившегося конца метка «ЛЕО, МА / ЖАРСКИЙ»

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

73,5x30x16,5.

Фрагмент середника неправильной формы с окантовкой и частью конца с закругленной линией. Часть того же пояса, из которого выкроены фрагменты пояса из собрания Витебского областного краеведческого музея, КП 1296 (кат. поз. 24), КП 1340 ТК 1505 (кат. поз. 25) и КП 1346 ТК 1502 (не экспонировался). На стороне со светлым фоном композиции конца – номера 2706 и 14862 неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928). Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1287.

Страна со светлым фоном композиции конца

Цвета – золотистый, серебристо-серый, голубой, синий, розовый, коричневый, палевый, зеленый, молочно-белый. **Концы** (один утрачен) – двукратное повторение растительного мотива декоративного типа «карумфиль». **Середник** – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой и изображением цветочно-растительного бегунка. Вторая и четвертая – узкие, с волнообразной компоновкой узких листьев и \rangle -подобными фигурами. Третья – широкая, с ромбической окантовкой и со стилизованными изображениями цветущих растений. Цвета фона двух половин этой полосы разные (золотистый и серебристо-серый), что делает сторону двухлицевой. В первой полосе каждого модуля – чередование цвета цветков (розового с голубым).

Окантовка боковая – цветочно-растительный выюнок, кайма с геометрическим орнаментом в виде ромбов. Нижняя окантовка идентична первой полосе модуля середника.

Страна с темным фоном композиции конца.

Цвета – коричневый, розовый, лимонно-желтый, золено-голубой, синий, золотистый, серебристо-серый. **Композиционно-графическое решение конца, середника и окантовки** – то же, что и на обороте. **Смена цветов фона конца:** золотистого и серебристо-серого – на коричневый. **Смена цветов фона середника:** в первой полосе модуля золотистый и серебристо-серый меняются на коричневый, во второй и четвертой – на золено-голубой, в третьей полосе золотистый – на розовый, серебристо-серый – на коричневый. **Смена цвета фона окантовки:** золотистого на коричневый.

24. Фрагмент двустороннего четырехлицевого литого пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

63,3x28,8x13,3.

Фрагмент середника с окантовкой в виде части края (полка) одежды.

Часть того же пояса, из которого выкроены фрагменты поясов из собрания Витебского областного краеведческого музея: КП 1287 (кат. поз. 23), КП 1340 ТК 1505 (кат. поз. 25), КП 1346 ТК 1502 (не экспонировался).

На стороне с темным фоном растительного мотива – номер 213 (написан дважды; черная тушь, перо) неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928).

Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1296.

Цвета и орнаментация – см. кат. поз. 23 (Витебский областной краеведческий музей, КП 1287), середник, окантовка.

25. Фрагмент двустороннего четырехлицевого литого пояса

Слуцкая мануфактура, 1780–1807 гг.

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

36,5x16,5x6,5.

Фрагмент середника в виде части стулы, сшит из шести мелких фрагментов. Часть того же пояса, из которого выкроены фрагменты пояса из собрания Витебского областного краеведческого музея: КП 1287 (кат. поз. 23), КП 1296 (кат. поз. 24), КП 1346 ТК 1502 (не экспонировался).

На стороне с темным фоном первой полосы модуля середника – номера 214 (написан дважды; тушь, перо) и 2760 неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928).

Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1340 ТК 1505.

Цвета и орнаментация – см. кат. поз. 23 (Витебский областной краеведческий музей, КП 1287), середник.

26. Фрагмент одностороннего полулитого пояса

Слуцкая мануфактура, вторая половина XVIII в.

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

11x11.

Фрагмент конца с частью композиции декоративного типа «китайские облачка». С правой стороны сохранился незначительный фрагмент окантовки в виде узкой полосы с орнаментом в виде ромбов. На лицевой стороне – номер 209 (черная тушь, перо) неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928).

Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1344 ТК 1507.

Цвета – золотистый, малиновый, зеленый.

27. Фрагмент двустороннего пояса

Слуцкая мануфактура (?), вторая половина XVIII в.

Цветной шелк; ткачество.

Концы и значительная часть середника утрачены. Состояние сохранности пояса не позволяет точно определить первоначальные цвета.

114x10,1.

Поступил из Слуцкого районного краеведческого музея в 1963 г.

Минский областной краеведческий музей, КП 1474.

Страна со светлым фоном первой полосы модуля середника

Цвета (современное состояние) – палевый, светло-желтый, розовый, голубой, молочно-белый, зеленовато-серый, коричневый.

Середник – последовательное повторение четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с растительно-цветочным бегунком, окантованным узкими полосами с орнаментом в виде ромбов. Вторая и четвертая – узкие, с волнообразной компоновкой узких вытянутых листьев и мелкими стилизованными четырехлепестковыми цветками. Третья – широкая, с орнаментом в виде ромбов в окантовке.

Страна с коричневым фоном первой полосы модуля середника

Цвета (современное состояние) – коричневый, палевый, бежевый.

Композиционно-графическое решение середника – то же, что на обороте.

28. Фрагмент одностороннего двухлицевого литого пояса

Слуцкая мануфактура (?), вторая половина XVIII в.

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

287x20, 5.

Фрагмент – середник с окантовкой, с неровной стороной, выкроенный вдоль по косой линии.

Выявлен экспедицией Государственного музея БССР (современный НМИ И КБ) в костеле Святых Петра и Павла (д. Дрисяты Браславского р-на Витебской обл.) в 1971 г. Национальный музей истории и культуры Беларуси, №/в 21110/1.

Цвета – золотистый, малиновый, оливковый, молочно-белый, голубой, синий, розовый.

Середник – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой и упрощенным изображением растительно-цветочного бегунка. Вторая и четвертая – узкие, с изображением мелких стилизованных четырехлепестковых цветков, соединенных волнообразной линией. Третья – широкая, с ромбической окантовкой, заполненная геометрическим орнаментом в виде крестообразных фигур. Цвета фона двух половин этой полосы разные, что делает пояс двухлицевым. В каждой первой полосе каждого модуля – чередование цвета цветков (голубого, розового, голубого с розовым, голубым, розовым).

Окантовка – цветочно-растительный выонок, кайма с орнаментом «черточки».

29. Фрагмент двустороннего двухлицевого литого пояса

Слуцкая мануфактура (?), вторая половина XVIII в.

Цветной шелк, золотная нить; ткачество.

37x31.

Фрагмент – середник с окантовкой, сшитый из двух частей в форме прямоугольника.

Выявлен экспедицией Государственного музея БССР (современный НМИ И КБ) в костеле Святой Троицы (д. Чернавчицы Брестского р-на Брестской обл.) в 1971 г. Национальный музей истории и культуры Беларуси, №/в 21107.

Страна с молочно-белым доминантным цветом

Цвета – молочно-белый, малиновый, золотисто-оливковый, ко-

ричневый. **Середник** – поле с орнаментом «карповая чешуя». **Окантовка** – повторение ветвей с мелкими цветками на затканном золотыми нитями фоне, кайма с шашечным орнаментом. **Страна с малиновым доминантным цветом**

Цвета – те же, что на обороте. **Композиционно-графическое решение середника и окантовки** – такое же, как на обороте. Золотная нить присутствует только в орнаментах окантовки.

30. Фрагмент одностороннего пояса слуцкого типа

Лионская мануфактура (?), вторая половина XVIII в.

Цветной шелк; ткачество.

26x17x10.

Фрагмент середника неправильной формы, сшит из двух частей. Цвета совпадают с теми, что на поясах из собрания Национального музея истории и культуры Беларуси (КП 5780, кат. поз. 13), композиционно-графическое решение очень близкое к тому, которое присутствует на названном поясе, кроме первой полосы модуля середника.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928). Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1342.

Цвета – золотисто-охристый, голубой, зеленый, молочно-белый, бежево-розовый, коричневый. **Середник** – последовательное чередование четырех полос, создающих модуль. Первая полоса широкая, с горошковой каймой, с изображением цветков, соединенных изогнутой ветвью с листьями. Вторая, третья и четвертая – см. кат. поз. 13 (Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 5780).

31. Фрагмент одностороннего полулитого пояса слуцкого типа

Мануфактура не установлена, вторая половина XVIII в.

Цветной шелк, серебряная нить; ткачество.

292x28.

Фрагмент – середник с окантовкой с одной стороны, без концов; четверть ткани утрачена.

По всей длине пояса – два параллельных залома от складывания ткани трижды по длине при ношении.

Из довоенного музейного собрания БГМ (инв. № 1789). Реэвакуация из Германии (№ 1276 по описи). Передан из собрания Белорусского государственного музея истории Великой Отечественной войны (инв. № 2487) в 1958 г. Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 5775.

Цвета – серебристо-серый, палевый, светло-зеленый, темно-зеленый, серо-бежевый. Золотая нить присутствует в фоне.

Середник – поле с мелкими пятилепестковыми цветами на невысоком стебле с зубчатыми листьями. Цветы, размещенные рядами, чередуются в шахматном порядке. Изображения цветов направлены в одну сторону вдоль ткани. На расстоянии 122 см с одной стороны и 170 см с другой в обводку цветков середника и окантовки вместо бежевого введен синий цвет. **Окантовка** – цветочно-растительный выонок, кайма с орнаментом в виде ромбов.

32. Фрагмент двустороннего пояса слуцкого типа

Мануфактура не установлена, вторая половина XVIII в.

Цветной шелк; ткачество.

31x21.

Фрагмент середника правильной прямоугольной формы. На стороне с гладкими голубыми полосами – номер 2785 неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928). Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1339.

Страна с гладкими голубыми полосами

Цвета – голубой, бежевый, молочно-белый, коричневый. **Середник** – последовательное чередование полос: гладких голубых без орнамента и бежевых с орнаментом (растительным и геометрическим). Полосы с растительным орнаментом обведены узкой полосой с орнаментом в виде пунктирной линии.

Сторона с гладкими бежевыми полосами

Цвета – бежевый, молочно-белый, коричневый. **Композиционно-графическое решение** – то же, что и на обороте. **Смена цвета** гладких полос (голубого на бежевый). В орнаментированных полосах – зеркальная смена цветов (бежевого на молочно-белый и наоборот).

33. Фрагмент одностороннего пояса слуцкого типа

Мануфактура не установлена, вторая половина XVIII в.
Цветной шелк; ткачество.
16x16.

Фрагмент конца пояса в форме квадрата с незначительной частью полосы окантовки. Сохранность ткани не позволяет определить первоначальные цвета.

На лицевой стороне – номера 2551 и 14879 неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928).
Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1320 Т 1504.

Цвета (современное состояние) – палевый, бежевый, голубой, зеленый. **Концы** (фрагмент конца) – изображение верхней части цветочного мотива: стебель, увенчанный пышным цветком, в окружении зубчатых листьев и цветов меньшего размера. **Окантовка** – фрагмент представляет собой узкую полосу с орнаментом в виде ромбов.

34. Фрагмент двустороннего пояса слуцкого типа

Мануфактура не установлена, вторая половина XVIII в.
Цветной шелк; ткачество.
66,5x16,3x7.

Фрагмент середника неправильной вытянутой формы с незначительной частью окантовки. Сохранность ткани не позволяет определить первоначальные цвета. На стороне с палевым и оливковым доминантными цветами – номера 215, 5212, 5312 (розовый карандаш), 2749 (черная тушь, перо; зеркальная позиция) неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928).
Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1345 ТК 812.

Сторона с палевым и бежевым доминантными цветами

Цвета (современное состояние) – палевый, бежевый, оливково-зеленый, коричневый, голубой. **Середник** – последовательное чередование двух полос, образующих модуль. Первая полоса – цветочный бегунок, окантовка в горошек. Вторая – геометрический орнамент в виде ромбоподобных фигур с медальоном в середине. **Окантовка** – цветочный выонок, кайма с шашечным орнаментом.

Сторона с голубым и коричневым доминантными цветами

Цвета (современное состояние) – голубой, коричневый, бежевый, палевый, оливково-зеленый. **Композиционно-графическое решение** – то же, что на обороте. **Смена цветов середника:** в первой полосе – цветов фона (бежевого на коричневый) и бегунка (оливково-зеленого на бежевый); во второй – цвета орнамента (палевого на голубой). **Смена цвета фона окантовки** (бежевого на коричневый).

35. Фрагмент двустороннего пояса слуцкого типа

Мануфактура не установлена, вторая половина XVIII в.
Цветной шелк; ткачество.
10x9.

Фрагмент середника в форме, близкой к квадрату. На «малиновой стороне» – номера 219 (черная тушь, перо) и 4784 (или 2784) неустановленного происхождения.

Находился в коллекции А. Р. Бродовского (?) (1859–1928).
Реэвакуация из г. Саратова (Россия), 1945 г.

Витебский областной краеведческий музей, КП 1350/15 ТК 1509.

Сторона с малиновым доминантным цветом

Цвета – малиновый, палевый, серо-голубой, коричневый. **Середник** – последовательное чередование двух полос. Первая полоса – цветочный выонок. Вторая – с каймой «пунктирная линия» и орнаментом с ромбовидными вытянутыми в ширину фигурами, в центре которых – медальон с цветком.

Сторона с коричневым доминантным цветом

Композиционно-графическое решение – то же, что на обороте. **Смена цветов фона и орнаментов.** В первой полосе: палевого на коричневый (фон), малинового и серо-голубого на палевый (орнаменты). Во второй: малинового на палевый (фон), палевого на серо-голубой (орнаменты).

Одежда и аксессуары

Размеры даны в сантиметрах

36. Омофор литой

Слуцкая мануфактура, 70-е гг. XVIII в.

В углах левого конца метка «SŁUCK».

Цветной шелк, серебряная и золотная нити, золотная бахрома; ткачество, аппликация, шитье.

206x23, бахрома 5.

К верхнему краю на расстоянии 42 см от правого конца пришита металлическая шаровидная пуговица, рядом – «воздушная» петля; на расстоянии 43 см от левого края – такая же пуговица и следы петли рядом.

Поступил из Государственного Ярославо-Ростовского историко-архитектурного и художественного музея-заповедника (№ 5291-а) в 1961 г.

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 4756.

Общая композиция ткани содержит элементы структуры слуцкого пояса: очевидно разделение на середник и концы, присутствуют окантовка и полосы, бахрома, метка мануфактуры. **Цвета** – серебристо-серый, голубой, розовый, светло-зеленый, темно-коричневый, молочно-белый, золотистый. **Середник** – гладкое поле, в центре которого – круглый медальон с восьмиугольным картушем, украшенным цветами лилии и василька. Внутри картуша в окантовке в виде четырехлепесткового цветка – изображение ягненка. Слева и справа от медальона выткани кресты

с цветочным орнаментом. Слева и справа от крестов, на значительном расстоянии от них – узкие полосы, заполненные цветочно-растительным бегунком в ромбической окантовке. Середник завершается гладким полем, по форме близким к квадрату.

Концы – двукратное повторение трех полос (широкая – узкая-широкая), между которыми гладкое поле, по форме близкое к квадрату. Широкие полосы с окантовкой в виде ромбов затянуты цветочно-растительным бегунком; узкие полосы гладкие, без орнамента. Цвет цветков на широких полосах чередуется: розовый, голубой, розовый с голубым, розовым, голубым. В середине гладкого поля – аппликация в виде креста с «лепестковыми» сторонами. К концам пришита бахрома.

Окантовка – цветочно-растительный выонок, кайма с орнаментом «черточки». **Обратная сторона** подшита гладким светло-серым муаровым шелком.

37. Орната со вставками из слуцкого пояса

Место изготовления орната не установлено, возможно, Слуцкая мануфактура, конец XVIII – первая половина XIX вв.

Шелк, хлопчатобумажная ткань, золотная нить; ткачество, шитье.

Размеры передней части орната 91x57.

Размеры задней части орната 102x62,5.

Вставки – фрагменты пояса Слуцкой мануфактуры, конец XVIII – начало XIX вв.

Вставка передней части – 68x21.

Вставка задней части – 90x21.

Выявлен экспедицией Государственного музея БССР (современный НМИ И КБ) в костеле Святого Вацлава (г. Волковыск Гродненской обл.) в 1971 г.

Национальный музей истории и культуры Беларуси, н/в 21108.

Вставки – фрагменты середника с окантовкой одного и того же пояса; окантовка с одной из сторон пришита. **Цвета** – золотистый, серебристый, коричневый, голубой, розовый, молочно-белый, оливково-зеленый, светло-зеленый. **Середник** – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая – широкая, с ромбической окантовкой, изображением растительно-цветочного бегунка и золотной нитью в фоне. Вторая и четвертая – узкие, с серебряной нитью в фоне, с волнообразной компоновкой узких вытянутых листьев и }-подобных фигур. Третья – широкая, с золотной нитью в фоне и ромбической окантовкой, заполненная геометрическим орнаментом из ромбовидных фигур, в центре которых – «монета».

Окантовка – цветочно-растительный выонок с золотной нитью в фоне, кайма с орнаментом в виде ромбов.

38. Стула

Место изготовления не установлено, XIX (?) в.

Цветной шелк, хлопчатобумажная ткань, золотная и серебряная нити, тесьма; ткачество, шитье.

200x16x6,5.

Сшина из середника полулитого слуцкого пояса последней трети XVIII в.

Концы стулы имеют трапециевидную форму, обшиты золотной тесьмой. В центре концов, как и в центре всей ткани, – аппликации из золотной тесьмы в виде равноконечного креста. Обратная сторона подшина хлопчатобумажной тканью.

Выявлен экспедицией Государственного музея БССР (современный НМИ И КБ) в костеле Святых Петра и Павла (д. Дрисвяты Браславского р-на Витебской обл.) в 1971 г. Национальный музей истории и культуры Беларуси, н/в 21110/2.

Цвета – золотистый, молочно-белый, голубой, синий, светло-зеленый, малиновый. **Орнаментация** – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой, изображением растительно-цветочного бегунка и серебряной нитью в фоне. Вторая и четвертая – узкие, с изображением мелких стилизованных четырехлепестковых цветов, волнообразно соединенных узкими листьями. Третья полоса широкая, с ромбической окантовкой, заполненная геометрическим орнаментом в виде ромбообразных вытянутых в ширину фигурами.

39. Стула

Место изготовления не установлено, XIX (?) в.

Цветной шелк, хлопчатобумажная ткань, золотная и серебряная нити; ткачество, шитье.

188x16x8.

Сшина из середника полулитого слуцкого пояса последней трети XVIII в. Концы стулы обшиты золотной тесьмой, имеют грушевидную форму. В центре концов, как и в центре всей ткани, – аппликации из золотной тесьмы в виде равноконечного креста. Обратная сторона подшина хлопчатобумажной тканью.

Авторская реконструкция одежды

Из собрания Витебского областного краеведческого музея

Размеры даны в сантиметрах

Костюм шляхтича второй половины XVIII в.

Авторы: Юрий Пискун, Галина Клименко, 1999 г.

42. Жупан (размер 48)

Полусукно синее, галун, пуговицы (7 единиц).
н/в 10093/1.

Поступила из костела Святого Зачатия (д. Нача Вороновского р-на Гродненской обл.) в 1983 г.

Музей древнебелорусской культуры, КП 4966 ТХ 452.

Цвета – золотистый, серебристо-серый, малиновый, светло-зеленый, голубой, розовый, коричневый. **Орнаментация** – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой и растительно-цветочным бегунком. Вторая и четвертая – узкие, с волнообразной компоновкой узких листьев и }-подобными фигурами. Третья – широкая, с ромбической окантовкой, заполненная орнаментом в виде ромбов в центре.

40. Стула

Место изготовления не установлено, XIX (?) в.

Цветной шелк, хлопчатобумажная ткань, золотная и серебряная нити; ткачество, шитье.

210x14,5x4,3.

Сшина из середника полулитого слуцкого пояса второй половины XVIII в. Концы стулы имеют шаровидную форму. Традиционные изображения крестов отсутствуют.

Передана из собрания Государственного Исторического музея (г. Москва, Россия, № 19333 ид/рб 1847; атрибуция «этоль») в 1974 г.

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 31452 Т 15.

Цвета – серебристый, золотистый, лимонно-желтый, палевый, оранжевый, темно-зеленый, синий, малиновый, коричневый.

Орнаментация – последовательное чередование полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой, серебряной нитью в фоне и упрощенным изображением растительно-цветочного бегунка. Вторая и четвертая – узкие, с золотной нитью в фоне и изображениями мелких стилизованных четырехлепестковых цветов, соединенных волнообразной линией. Третья – широкая, с ромбической окантовкой и серебряной нитью в фоне, заполненная геометрическим орнаментом с ромбовидными вытянутыми в ширину фигурами, в центре которых – «монета».

41. Бурса

Место изготовления не установлено, XIX (?) в.

Цветной шелк, шелк, золотная и серебряная нити; ткачество, шитье.

20x23.

Сшина из середника и окантовки литого слуцкого пояса второй половины XVIII в. Внутри подшина тонкой шелковой тканью белого цвета. На внешней стороне сохранилась пуговица.

Поступила из костела Вознесения (п. Желудок Щучинского р-на Гродненской обл.) в 1981 г.

Музей древнебелорусской культуры, КП 2288 ТХ 41.

Цвета – золотистый, серебристо-серый, зеленый, голубой, розовый, коричневый.

Середник – последовательное чередование четырех полос, образующих модуль. Первая полоса широкая, с ромбической окантовкой, с изображением цветочно-растительного выноска. Вторая и четвертая – узкие, с изображением изогнутой ветви с листьями. Третья – широкая, с ромбической окантовкой и размещенными горизонтально в два ряда изображениями стилизованных бутонов тюльпана на стеблях. **Окантовка** – цветочно-растительный выонок.

43. Кунтуш (размер 48)

Атлас желтого цвета в мелкие вертикальные полосы, пуговицы (30 единиц).

н/в 10093/2.

44. Пояс (имитация слуцкого)
Шелк, бахрома. 150x60.
н/в 10093/3.

45. Шапка-рогатунка (размер 56)
Полусукно синее, галун, мех норки.
н/в 10093/4.

Костюм шляхтича XVII в.

Авторы: Юрий Пискун, Галина Клименко, 1999 г.

46. Жупан (размер 52)
Парча, пуговицы, канты.
н/в 10124/3.

47. Делия (размер 52)
Сукно черное, мех, сутаж, галун.
н/в 10124/4.

48. Пояс (имитация персидского)
Шелк, тесьма, бахрома. 381x37.
н/в 10124/5.

49. Шапка (размер 52)
Мех песца, парча.
н/в 10124/6.

Костюмные куклы

Размеры даны в сантиметрах

Серия «Европейский костюм XVII – XVIII вв.»

Авторские работы Елены и Николая Байрачных, 2002–2004 гг.
Авторская коллекция художников Е. и Н. Байрачных.

50. Шляхтич Речи Посполитой в костюме XVII в.

Кунтуш, пояс персидского типа с золотной нитью, нашейник, жупан, рубашка, штаны, сапоги со шпорами, шапка-двуроговка с китой (аграфом с перьями), пояс для сабли, сабля, ножны.
Фарфор, волос натуральный постижорный, бархат, шелк, хлопчатобумажная ткань, кожа, мех молодняка норки, перья птиц, галун, люрекс, стразы, металл; вышивка, шитье, ковка.
Высота (вместе с головным убором) 80.

51. Дама в костюме XVII в.

Корсетный лиф, рубашка с длинными рукавами и манжетами с кружевом, юбка, воротник, головной убор, нижняя рубашка, нижняя юбка, кринолин, чулки, туфли на каблуках, серьги.
Фарфор, волос натуральный постижорный, бархат, шелк, хлопчатобумажная ткань, батист, мех молодняка норки, стразы, полурагоценные камни, тесьма; вышивка, шитье.
Высота (вместе с головным убором) 80.

52. Венгерский шляхтич в костюме XVIII в.

Кунтуш, пояс золотый с золотыми кистями, жупан, рубашка, штаны, сапоги со шпорами, шапка венгерская с плюмажем, пояс для сабли, сабля, ножны.
Фарфор, волос натуральный постижорный, бархат, шелк, хлопчатобумажная ткань, кожа, мех молодняка норки, перья птиц, галун, люрекс, стразы, металл; вышивка, шитье, ковка.
Высота (вместе с головным убором) 80.

53. Дама в венгерском костюме XVIII в.

Корсетный лиф, рубашка с рукавами до локтя, украшенными кружевом, воротник плоский, юбка, передник, шапочка-двуроговка с китой, шубка типа ментика, нижняя рубашка, нижняя юбка, кринолин, чулки, туфли на каблуках, серьги, шейная цепочка с кулоном.
Фарфор, волос натуральный постижорный, бархат, шелк, хлопчатобумажная ткань, батист, мех молодняка норки, перья птиц, галун, стразы, полудрагоценные камни, металл, тесьма; вышивка, шитье.
Высота (вместе с головным убором) 80.

Рукопись и печатное издание

Размеры даны в сантиметрах

54. Альбом с фрагментами образцов тканей Слуцкой и других (?) мануфактур

Вторая половина XVIII в.

Составлен в первой трети XX в.

Составитель Вацлав Ластовский (1883–1938), директор Белорусского государственного музея (современный НМИ И КБ) с мая 1927 г. по август 1929 г.

Картон, бумага, тушь, ткань, холст; рукопись, аппликация.

Использован стандартный альбом фабричного производства.

22 листа. Формат 19x24,5.

В верхнем левом углу второй страницы оправы – наклейки: напечатанный знак производственной фирмы с датой «1871», марка торгового дома Жуковского и Борковского на Святоянской (Ивановской) улице, д. 19, в Вильно (напечатано на русском и польском языках).

Нумерация листов авторская односторонняя. Пронумерованных листов 20. Помещено 34 образца тканей: фрагменты в виде полос, прикрепленных к листам. На послед-

ней странице надпись, сделанная рукой В. Ластовского 4 марта 1928 г.

Дар художника Петра Сергиевича (1900–1984), белорусского и литовского живописца, графика.

Передан в музей в 1968 г.

Национальный музей истории и культуры Беларуси,
н/в 16127/1-34.

55. Каталог выставки слуцких поясов

«Каталёг выстаўкі слуцкіх паясоў Беларускага Дзяржаўнага Музэя», апрель 1927 г., г. Минск, Белорусский государственный музей (современный НМИ И КБ).

Брошюра. Бумага; печать.

20 страниц. Формат 17x13,5.

Вводная статья Павла Харламповича (1884–?), деятеля культуры, нумизмата, директора БГМ (декабрь 1923 г. – май 1927 г.)

Национальный музей истории и культуры Беларуси, КП 39435.

**Клад западноевропейских монет
XVII – начала XVIII вв.**

Количество 25 монет. Вес 627 г.

Найден возле д. Слобода Червенского р-на Минской обл. в сентябре 1961 г.

74–76. Патагон

Без года; времен Альберта и Изабеллы (1598–1621).

Испанские Нидерланды, Брабант.

Серебро. D 41 мм.

КП 7828/1 а, б, в.

77. Патагон

Без года; времен Альберта и Изабеллы (1598–1621).

Испанские Нидерланды, Фландрис.

Серебро. D 42 мм.

КП 7828/2.

78–79. Патагон

1622 г., Испанские Нидерланды, Брабант.

Серебро. D 42 мм.

КП 7828/3 а, б.

80. Патагон

1627 г., Испанские Нидерланды, Франш-Конте.

Серебро. D 41 мм.

КП 7828/4.

81. Патагон

1635 г., Испанские Нидерланды, Франш-Конте.

Серебро. D 42 мм.

КП 7828/6.

82. Патагон

1650 г., Испанские Нидерланды, Брабант.

Серебро. D 45 мм.

КП 7828/7.

83. Патагон

1652 г., Испанские Нидерланды, Турне.

Серебро. D 41 мм.

КП 7828/8.

84. Патагон

1655 г., Испанские Нидерланды, Брабант.

Серебро. D 44 мм.

КП 7828/9.

85. Патагон

1678 г., Испанские Нидерланды, Брабант.

Серебро. D 44 мм.

КП 7828/10.

86. Патагон

1685 г., Испанские Нидерланды, Брабант.

Серебро. D 44 мм.

КП 7828/11.

87. Патагон

1706 г., Испанские Нидерланды, Брабант.

Серебро. D 39 мм.

КП 7828/12.

88. Левендаальдер

1650 г., Объединенные Провинции Нидерландов, Гельдерн.

Серебро. D 42 мм.

КП 7828/13.

89. Левендаальдер

1651 г., Объединенные Провинции Нидерландов, Гельдерн.

Серебро. D 43 мм.

КП 7828/14.

90. Левендаальдер

1651 г., Объединенные Провинции Нидерландов, Западная Фризия.

Серебро. D 33 мм.

КП 7828/15.

91. Риксдаальдер

1663 г., Объединенные Провинции Нидерландов, Девентер.

Серебро. D 46 мм.

КП 7828/16.

92. Риксдаальдер

1694 г., Объединенные Провинции Нидерландов, Уtrecht.

Серебро. D 43 мм.

КП 7828/17.

93. Риксдаальдер

1698 г., Объединенные Провинции Нидерландов, Девентер.

Серебро. D 43 мм.

КП 7828/18.

94. Марка

1617 г., Дания.

Серебро. D 30 мм.

КП 7828/22.

95. Орт

1622 г., Пруссия, Бранденбург.

Серебро. D 30 мм.

КП 7828/23.

96. Гульденталер

1626 г., Нюрнберг.

Серебро. D 43 мм.

КП 7828/24.

97. Экю

1653 г., времен Гонория II (1604–1662), Монако.

Серебро. D 44 мм.

КП 7828/25.

98. Патагон

1623 г., Испанские Нидерланды, Фландрис.

Серебро. D 42 мм.

КП 7828/26.

Портретная живопись

Размеры даны в сантиметрах

99. Портрет Анны Екатерины Радзивилл, урожденной Сангушко (1676–1746),

матери Михала Казимира Радзивилла (Рыбоньки), основательницы многих семейных мануфактур.

Неизвестный художник, 1722 (?) г.

Холст, масло. 85x65.

Национальный музей истории и культуры Беларуси,
КП 44256.

100. Сильвестр Август Мирис (?) (1700–1790).

Портрет Михала Казимира Радзивилла (Рыбоньки) (1702–1762), великого литовского гетмана, IX ордината Несвижа, основателя Слуцкой мануфактуры, сына Анны

Екатерины Радзивилл, урожденной Сангушко, и Кароля Станислава Радзивилла. Середина XVIII в.

Копия неизвестного художника XIX в.

Холст, масло. 71x54,2.

Национальный художественный музей Республики Беларусь, КП 2675.

101. Гавриил Виер (1890–1964)

Портрет Кароля Станислава Радзивилла (Пане Константина) (1734–1790), виленского воеводы, X ордината Несвижа, сына Михала Казимира Радзивилла (Рыбоньки) и Франтишки Ursuly Radzivill, урожденной Вишневецкой.

Копия портрета второй половины XVIII в. художника Константина Александровича (?–?), 1936 г.
Холст, масло. 70,5x53.
Национальный музей истории и культуры Беларуси,
КП 41228.

102. Викентий Слендинский (1837–1907)
Портрет Тадеуша Богдановича, ловчего Минского воеводства, судьи Главного Трибунала литовского, синдика ордена ксендзов бернардинцев, посла на сейм во время правления короля Станислава Августа Понятовского, 1891 (?) г.

Холст, масло. 83,5x63,5.
Национальный художественный музей Республики Беларусь, КП 2673.

103. Портрет Андрея Укольского, тиуна и подкомория Трокского воеводства, основателя монастыря тринитариев в Кривичах.
Неизвестный художник, вторая половина XVIII в.
Холст, масло. 104x76.
Музей древнебелорусской культуры, КП 592.

Краткий толковый словарь терминов и малоупотребительных слов

Бегунок – орнамент в виде волнообразной, обычно пышной растительно-цветочной гирлянды, размещение цветков которой происходит в последовательности «цветок лепестками вверх – цветок лепестками вниз». Обычно используется в декоре полос середника.

Бурса – сумка для сбора пожертвований в костеле во время службы.

Вьюнок – орнамент в виде S-образной утонченной растительно-цветочной гирлянды или отдельных S-образных веток с цветками. Обычно используется в декоре окантовки.

Кайма – узкие полосы, обрамляющие окантовку.

Ловчий – распорядитель великоокняжеской охоты; с конца XVII в. – почетный титул сановника.

Модуль – композиционная единица, на основании которой строится целостная композиция.

Окантовка – часть композиции пояса в виде узкой орнаментированной полосы, расположенной по периметру ткани.

Омофор – элемент литургического облачения православного духовенства (епископа) в виде широкой длинной полосы ткани с бахромой, двумя поперечными полосами, а также изображениями крестов на концах. Огибает плечи священника, спускаясь одним концом с левого плеча спереди, другим – с того же плеча сзади; в определенных случаях оба конца могут опускаться на грудь. Символизи-

рует заблудшую овцу (грешных людей), которую спасает Христос, возложив ее на свои плечи.

Ординат – владелец неделимой и неотчуждаемой собственности того или иного магнатского рода в Речи Посполитой.

Орнат – верхнее литургическое облачение римско-католического священника. Состоит из двух полотнищ, закругленных внизу и закрепленных боковыми швами. Надевается через голову поверх другой одежды.

Подкоморий – должностное лицо в ВКЛ: назначался великим князем, рассматривал земельные тяжбы шляхты в судах.

Стула (греч. *stola*) – элемент литургического одеяния римско-католического священника в виде длинной узкой ткани, расширяющейся у концов, с изображениями крестов посередине и на концах, которую кладут на плечи поверх других одежд, опуская концы вниз на грудь. Стула на плечах священника означает, что он готов осуществлять святые таинства – исповедовать и т. д.

Тиун – должностное лицо в ВКЛ, представитель собственника поместья.

Тринитарии – монахи католического ордена св. Троицы.

Этоль (франц. *étole*) – то же, что «стула» (см. выше). По своему назначению близкая к епитрахили православного священника.

Именной указатель

1. Александрович Константин 47
2. Альберт [и Изабелла] 46
3. Бем (*Behm*) 31, 32
4. Богданович Максим 29
5. Богданович Тадеуш 47
6. Больцевич Б. 32
7. Борковский 44
8. Боткин П. К. 31
9. Бродовский А. Р. 30, 39, 40, 41, 42
10. Вентцель Т. М. 36, 38
11. Виер Гавриил 46
12. Гирст 31
13. Годовский Ян 28
14. Грабарь И. Э. 36, 38
15. Жуковский 44
16. Иппель Альберт (*Albert Ippel*) 30
17. Карпенко Елена 29, 30
18. Клименко Галина 4, 43, 44
19. Костомаров Н. И. 31
20. Ластовский Вацлав 44
21. Ленский Зенон 30
22. Линькевич (шляхтич) 37
23. Луцкевич Иван 30
24. Маджарский Леон 29, 32, 33, 34
25. Маджарский Ян 28, 29, 31, 32, 33, 34
26. Малиньский А. 32
27. Масловский Франтишек 34
28. Мирис Сильвестр Август 46
29. Монюшко Станислав 29
30. Панов А. 29
31. Пасхалис Якуб (Пасхалис Якубович) 30, 34, 37
32. Петрович Н. И. 29
33. Пискун Юрий 43, 44
34. Понятовский Станислав Август 47
35. Потоцкие (князья) 29
36. Путиловский Антоний 34
37. Радзивилл Анна Екатерина, урожденная Сангушко 46
38. Радзивилл Кароль Станислав (Пане Коханку) 46
39. Радзивилл Магдалена, урожденная Завиша 30
40. Радзивилл Михал Казимир (Рыбонька) 46
41. Радзивилл Франтишка Урсула,
урожденная Вишневецкая 46
42. Селеменев В. 30
43. Селицкая Л. 30
44. Семечкина Е. В. 36, 38
45. Сергиевич Петр 44
46. Слендинский Викентий 47
47. Тарновский Василий 36
48. Трокянский Иосиф 34
49. Турчинович А. 32
50. Укольский Андрей 47
51. Усова Надежда 29
52. Фрумкин В. 32
53. Харлампович Павел 30, 44
54. Хоецкий Томаш 28
55. Цехановецкий Анджей 37
56. Чарторыйская А. Ф. 36
57. Шукелойт Антон 30
58. Щукин И. В. 31
59. Щукин Петр Иванович 25, 28, 29, 31, 32, 35, 36
60. Щукин Сергей 31
61. Щукина Екатерина Петровна 31
62. Якунина Лидия Ивановна 29, 31, 32
63. Ян Казимир [Ян Казимир Король] 45
64. Filsjean S. (Фильсьен С.) 34

Список сокращений

ед. хр. – единица хранения

Кат (кат). поз. – каталожная позиция

л. – лист

ОПИ ГИМ – отдел письменных источников Государственного Исторического музея (г. Москва)

С. (S) – страница, страницы

Ф. – фонд

Ф.К.С.Р. – «фабрика князья скарба радзивилловского»

н/в – научно-вспомогательный фонд

National History and Culture Museum of Belarus

Slutsk Sashes

The Exhibition Catalogue

September 29, 2005 – January 31, 2006

Introduction. The background

The edition "Slutsk sashes" presents the materials of the exhibition of the same name which took place in the National History and Culture Museum of Belarus in 2005 – 2006. Sashes from the collections of Belarusian museums and the State Historical Museum in Moscow (SHM) were exhibited there. In this edition for the first time is given, systematized, described in details the overwhelming majority of the Slutsk and Slutsk-type sashes with their occurrence being indicated and belonging to the Belarusian museum collections. The edition gives us a clear idea of the number and quality of these arts and crafts works. In the articles preceding the Catalogue you can find the information not only about the Slutsk sashes creation history, being a traditional one for similar editions, but also about their fate and exhibiting history in the 20th century. In the article written by T. Ivanova (SHM, Moscow) there is given an interesting for a Belarusian reader information on the biography of P. Shchukin, a well-known Russian patron of art. It was just his collection which is stored at present in the SHM and from which some perfect sashes manufactured at the Slutsk manufactory were brought to Minsk exhibition. T. Ivanova has used in her article the unpublished materials from the written sources department of SHM. In the Catalogue there is also an article of the arts critic I. Skvartsova dealing with the problem of design patterns of the Slutsk sashes end panels.

The Catalogue comments on the sashes have got from 12 to 18 sets (it depends on the complexity of a sash – one-sided, double-sided, quadri-face). There is also information about the sashes themselves, their receipt sources, movement along the other collections, detailed description of their composition and graphic structure. The list of contextual displays (weapons, clothes, etc.) is included in the structure of the Catalogue.

There is also the list of literature, used by the compilers while preparing this publication, short glossary of the terms and obsolete words, name index, the list of abbreviations being the museum codes.

We'll not depart an old tradition of the depicting a problem of the Slutsk sashes manufacturing, yet we'd like to make some remarks.

Up to the present moment there is a moot point of the authorship of the Slutsk sash art concept and their sketches and drawings creators. Most of the researchers are sure that Yan Madzharsky¹ was both the artist and the producer. Moreover, in the period of the manufacture prosperity he did not even make any special sketches, but just improvised, looking at the original specimens of sashes – Persian, Indian or Turkish (*the Bibliography*, pos. 6, p. 10).

There is still another point of view on this problem. According to it the court artists of the Radzivils (Tamash Khaetsky, Yan Hadoński, etc.) developed a decor and Madzharsky realized the sketches in a weaving technique with a virtuosity (*the Bibliography*, pos. 19, p. 5). One can admit, that other artists also participated in the drawings working out. Yet no doubt that the Slutsk sash became an art phenomenon due to Yan Madzharsky. Being a master, a creator, an outstanding organizer, he gathered a team of associates, having become a moving spirit of the undertaking. Only with the advent of Madzharsky a sash had become recognized as actually a Slutsk sash.

Architectonics of the sash according to the concept of its creator is very simple and expressive. Long and narrow cloth is divided across into three parts – the longest central part (centre) and two panels at the ends of a sash (ends or heads).² An important element of a sash is a fringe attached to the ends. This scheme is completed with an image. The centre is usually decorated with crosswise stripes – fields, plain or with fine floristic or geometrical design, the heads are indispensable two big floral patterns. All composition is arranged with borders (shlyachki) on the perimeter, like a framework. Such a design of the sash with an accent put on the end panels is caused by the fashion of sash wearing in the Rech Pospolitya. The sash was usually fastened without making a knot. It was wound round the waist, with the heads set over the central part and smoothed down at the front to attract people's attention.

The sashes from the Radzivils' manufactory (persiarnya)³ had quickly penetrated the market of the whole Rech Pospolitya. The well-known weaving-mills in Grodno, Lipkou, Kablyky, and even in Lyons began to make sashes according to the Slutsk sash design. Still the Slutsk sashes excelled other sashes in art qualities and techniques. The Slutsk weavers achieved the greatest fame in the performance of two-sided, quadri-face sashes, which were usually worn in four colour variants. This type of sashes generally contained silver, gilded and golden metal threads⁴ added (lame and half-lame sashes). The works of the Slutsk persiarnya were undoubtedly attractive owing to their high aesthetic value and stable performing standards. Of no less significance was also an economic factor as the sashes from Slutsk, fashionable and beautiful as they were, cost less than the imported ones. The researchers give evidence that in the year 1796 the Slutsk manufactory issued about 200 silk sashes with gold threads at the price of 5 up to 50 ducats each. The workshop owned 24 operating looms and employed 48 weavers.⁵

Modern researchers, I. Skvartsova in particular (*the Bibliography*, pos. 16, p. 25 – 26), single out 6 periods of the Radzivils' factory activity:

1. The years 1743 – 1760 (1762): Nyasvizh period, initial stage of the production development.
2. The years 1760 (1762) – 1776: the initial Slutsk period. The production is managed by Yan Madzharsky. The sashes are signed with the following marks: "SŁUCK"^{*}, "MEFECIT/SŁUCIÆ" ("Slutsk", "Made in Slutsk").

* There is also a variant with L (SLUCK).

3. The years 1776 – 1780: Yan Madzharsky is a leaseholder of the Slutsk sash-weaving factory; the most weavers come from the Radzivil estates. The marks changed: "IOANNES MADZARSKI, MEFECIT/SŁUCIAE" ("Yan Madzharsky, made in Slutsk") or just "IOANNES MADZARSKI".

4. The years 1780 – 1807: Lyavon Madzharsky, Yan's son, takes over the lease of the factory. From this time onwards the marks are made in Cyrillic alphabet: «СЛУЦКЪ», «ВЪГР'Дѣ** / СЛУЦКЪ», «ЛЕО МАЖАРСКИ ВЪГР'Дѣ/СЛУЦКЪ».

5. The years 1807 – 1818: Lyavon Madzharsky relinquishes the lease of the factory; the factory goes into hands of the Radzivil estate administration. Signs attributed to this period: «СЛУЦКЪ» or «Ф.К.С.Р./СЛУЦКЪ».

6. The years 1818 – 1846: Final stage of the work, the factory suffers a complete decline due to the quick change of leasers and sashes quality reduction. The sashes may be signed with the name of the town «СЛУЦКЪ».

At the end of the 18th – beginning of the 19th centuries to wear the traditional kuntush costumes by gentry on the territory which became a part of the Russian Empire after the Rech Pospolitya disintegration meant a demonstration of disloyalty to the imperial power. Gradually traditional clothes of gentry were replaced by the European suit. People kept the sashes at home like a family relic. Some of them were donated to Roman Catholic churches (seldom to Orthodox ones), where they were adjusted for the ceremonies. Sometimes the sashes containing precious metals were used as means of payment. In such a case the sashes were burnt and only melted metal remained.

Only in the second half of the 19th century the society realized that the Slutsk sashes possess a great intrinsic artistic value and should be preserved and collected like works of art. Being hoarded up at first in the privately collections they passed later to the expositions of many European museums. The most considerable collections of Slutsk sashes except the SHM are in the National Museum in Lviv (A. Shaptytsky's collection, Ukraine), the National Museum in Warsaw (Poland), the Chartaryzhsky's Museum in Krakow (Poland), the National Museum of Lithuania (Vilnius).

We express our sincere gratitude to our colleagues from Moscow as well as from Belarusian Museums for their good will, encouragement and work thanks to which the exhibition and this edition became possible. We are also grateful to Ms. Nadzeya Usava, the deputy director of the National Art Museum of the Republic of Belarus, Ms. Alena Karpenka, the head of the Old Belarusian Art Department of the same Museum for useful information which has enriched the Album Catalogue.

Iryna Zvaryka,
Leading researcher
of the National History and Culture Museum
of Belarus

Comments

¹ Yan Madzharsky (Avanes Madzharants) (Istanbul or Semigrad - around 1800). In 1740s he settled in the town of Stanislav (now Ivano-Frankovsk, Ukraine) working for the weaving workshop of the Princes Pototskys. In the year 1758 Mikhail Kazimir Radzivil invited him to Nyasvizh and later to Slutsk, where Madzharsky took the management of a sash-weaving factory. In 1776 – 1777 he was a leaser of the factory (*the Bibliography*, pos. 7, p. 33). In the fourth generation he had the famous Belarusian and Polish composer Stanislaū Manyushka (1819–1872) as a great-great-grandson by a female line (*the Bibliography*, pos. 9, p. 79).

² The general composite structure of a Slutsk sash can be brought to the following scheme: two end panels ("heads"), "centre" and border ("shlyachok"). Depending on the weaving technology a sash can be one-sided or double-sided (in the last case each side is a right one). Depending on the colour decision it can be double-faced (when longitudinal halves of a one-sided sash or each side of a double-sided one are different in colour) or quadri-face (each of the longitudinal halves of a double-sided sash has its own colour).

³ Persiarnya is a manufactory producing the kuntush sashes according to the Eastern, Persian style.

⁴ In this case a gilded (aureate) thread (*the Bibliography*, pos. 21, p. 138) is a technical term meaning a silver thread covered with gold. The silver, golden and gilded threads were wound around silk ones and thus were intertwined into a lame or half-lame sash depending on the number of metal threads in a sash. Based on the archival records N.I. Pyatrovich gives the examples of the silver and the gold consumed by the Nyasvizh sash manufactory: to produce one of the sashes there was used over 150 gram of gold, for another one – 200 gram of gold and about 60 gram of silver (*the Bibliography*, pos. 14, p. 161–162).

⁵ L.Yakunina (*the Bibliography*, pos. 5, p. 32, 74) and A. Panoū (*the Bibliography*, pos. 24, p. 7) give such data.

A Way to the Exhibition. Fate of the Slutsk Sashes in the First Half of the 20th Century

The exhibition "Slutsk sashes" took place in Minsk from September 29, 2005 to January 31, 2006. It was a joint project of the National History and Culture Museum of Belarus and the State Historical Museum (Moscow, Russia) realized in the context of "The Year of the Russian Culture in the Republic of Belarus". Discussing the subject matter of the combined exhibition which was to be held in the capital of Belarus the officials of both museums made an exact choice for the Slutsk sashes as the subject of the exposition. On the one hand, these splendid arts and crafts works are closely connected with the history of our country, on the other hand, in the SHM there is stored a wonderful collection of these sashes gathered by the patron P.I. Shchukin.

** The apostrophe in the text is substituted for a special woven sign.

The "Slutsk sashes" notion occupies a significant place among such arts and crafts phenomena as the Vologda lace, the Damask blade, the Utrecht velvet, the Maysen porcelain, the Bohemia crystal being a synonym of originality and of the highest skill. It won't be an exaggeration to say that the Slutsk sash is a "visiting card" of the Belarusian art of the second half of the 18th century.

The native Belarusians know about the Slutsk sashes since their childhood from the school poem "Slutsk weavers" (1912) written by the classic of the Belarusian poetry Maxim Bahdanovich (1891 -1917), still only few of them got an opportunity to see them with their own eyes¹. One of the first exhibitions of the Slutsk-type sashes took place in Belarus in 1916 and was held in Minsk city museum. Among 250 displays there were indicated the "Polish sashes" under catalogue numbers of 190 – 199 (*the Bibliography, pos.22, p. 28-29*). Most likely they were kuntush sashes made according to the Slutsk pattern at different manufactories of the Rech Pospolitya. Under the number of 202 there was indicated the chasuble (a Roman Catholic liturgical vestment) which was sewed out of the Slutsk sash (*the Bibliography, pos.22, p. 30-31*). In 1918, in Minsk, at the exhibition "Minsk regional exhibition. Antiquities. Art", which was organized by Dr. Albert Ippel (1885-1960), a German historian, and Ivan Lutskevich, a Belarusian collector and archaeologist, among the exhibits displayed one could see five samples of the lame sashes. Four of them had the Slutsk persiarnya marks "SLUTSK" (in the Catalogue for this exhibition there was indicated: "Mark: "Slutsk") (*the Bibliography, pos.23, p. 36-37*). One of them belonged to the Princess Mahdalena Radzivil (born Zavisha) (1861-1945), an outstanding figure of the Belarusian national rebirth (*the Bibliography, pos.23, p. 36-37*). The fifth one had a sign of the master Paskhalis Yakubovich (Yakub Paskhalis, the second quarter of the 18th century – 1816 or 1817) who worked at the manufactory in Lipkou near Warsaw. This sash was offered by Zyanon Lensky, a well-known painter (1864-1927). All sashes at the exhibition must have been in good fettle².

The exhibition of Slutsk sashes took place in Belarus in April 1927. The exhibition displayed the collection of the Belarusian State Museum (now it is the National History and Culture Museum of Belarus). The exhibition was organized "in connection with the replenishment of the Slutsk sashes collection... for to make the population acquainted with the sashes production history and their ornamentalism" (*the Bibliography, pos.24, p. 3*). Pavel Kharlampovich who was a director of the museum at that time expressed his great regret in the introduction to the Catalogue, that the Belarusian State Museum "has neither excellent samples nor the entire sashes of the Slutsk sash manufactory. Almost all the collection consists of fragments of the sashes, which have been cut into many parts." He also named sources of the sashes collecting. "A certain part of these displays was received from the Church historic committee in Mensk, another part came from Mensk customs, one more – from the Historical Museum in Moscow and the State Museum Foundation" (*the Bibliography, pos.24, p. 3-4*). Unfortunately the sources mentioned in that Catalogue didn't point to the particular sashes, although there are quite detailed descriptions of them. All in all 21 sashes made at different factories (mostly fragments) were exhibited. According to the descriptions and given sizes there were 5 entire sashes, and 3 sashes had got the mark of Slutsk manufactory "SLUTSK" (*the Bibliography, pos.24, p. 15-18*).

At present, there is no information about the number of sashes stored in the museums of Belarus in a pre-war period and their accessibility to the visitors. But it is a well-known fact that a great number of them was taken out from the country at different periods of time: on the eve and at the beginning of the World War I, in the period of 1922 – 1929 according to the Riga Pact, in the first half of the 1930s to be sold at the international auctions. The fate of the sashes in the period of the World War II is still not clear.

The director of the National Archive of Belarus V. Selyameneū and the researcher of the same archive L. Syalitskaya drew the attention in their article "Crying on the Slutsk Sashes", published in "The Narodnaya Gazeta" in 2000 to the list of items from the Belarusian State Museum selected for sale abroad. The list was dated by November 2, 1932 (*the Bibliography, pos. 17, p. 13*). Among other values there were indicated 17 Slutsk sashes in it. It is unknown what collections they fell into.

In June, 1940 two Slutsk-type sashes (the entire one and a fragment) were demonstrated at the BSSR Decade of Art Exhibition in Moscow. In the catalogue of that exhibition the sashes were indicated as the Minsk Historical Museum property (the name of the Belarusian State Museum was changed at that time) (*the Bibliography, pos.25, p. 105*). Then they seem to have come back to the native collection. During the time of the German occupation in 1941 – 1944 the Museum continued to fulfill its collecting and storing functions (*the Bibliography, pos. 18, p. 14*). In spring of 1944 the survived sashes and other items of the Belarusian State Museum collection were taken out to Germany (*the Bibliography, pos. 18, p. 14*). After being re-evacuated in 1948 they came back to the Belarusian State Museum of the Great Patriotic War History. In 1958 the sashes were handed to the Belarusian State Museum (the National History and Culture Museum of Belarus at present). There were returned five sashes (two of them being the Slutsk sashes and three – the Slutsk-type ones). Four of them are included into present catalogue. The fifth hasn't been included as it was not exhibited because of its poor state.

The researcher Alena Karpenka gives some new information about the sashes from the pre-war collection of the Art Gallery (the present National Art Museum of the Republic of Belarus) (*the Bibliography, pos. 12, p. 16-18*). In January – April 1940 32 sashes (Slutsk and Slutsk-type ones) of high quality and in good condition had been handed over from the Radzivils Niasvizh Castle to the Art Gallery. In June of that year they were exhibited on the mentioned above art exhibition of the BSSR in Moscow during the Decade of Belarusian art. Then they were returned to Minsk. During the World War II those sashes were lost. According to Anton Shukeloyts's evidence (he worked at the Minsk Historical Museum during the war period), in 1941 the sashes collection had been taken out to Koenigsberg (*the Bibliography, pos. 18, p. 14*). Their fate is unknown. Our colleagues from the National Art Museum of the Republic of Belarus continue the quest of those sashes through the International Centre of Cultural Heritage Preservation (Nicolas Vitsen Information Department in St. Petersburg).

In fact there is no information about the sash fragments location from the Vitsebsk Regional Museum. It is known that they

were returned to Vitsebsk from Saratov in 1945. Who and when sent them inland of Russia? Were there any entire sashes among them? Do they have anything in common with the collection of A.R. Brodovsky, a renowned collector. The questions still remain unanswered.

In modern Belarus not numerous sashes made at the Slutsk manufactory or the Slutsk-type sashes of other weaving mills of the second half of the 18th century are stored in the collections of 7 museums. They are: the Vitsebsk Regional Museum (19 different sized fragments of Slutsk and Slutsk-type sashes – the rests of patterns), the Hrodna State Archaeological Museum (1 entire Slutsk-type sash), the Literary Museum of Maxim Bahdanovich (1 entire Slutsk sash, 1 fragment), the Minsk Regional Museum (1 Slutsk sash sewed from fragments; 1 fragment of Slutsk sash), the Museum of the Old Belarusian Culture of the K. Krapiva Institute of Art, Ethnography and Folklore of the National Academy of Sciences of Belarus (1 Slutsk sash composed of two parts; 1 entire Slutsk-type sash; 4 chasubles using the fragments of Slutsk and Slutsk-type sashes), the National History and Culture Museum of Belarus (2 entire Slutsk sashes; 1 entire Slutsk omophorion sash; 4 Slutsk-type sashes; 8 fragments of the Slutsk and Slutsk-type sashes; 1 chasuble with a fragment of the Slutsk sash), the National Art Museum of the Republic of Belarus (2 fragments of the Slutsk sashes, 3 chasubles with fragments of the Slutsk sashes). So there are 11 entire sashes, 5 of them were made in Slutsk, and 6 other of the Slutsk-type sashes coming from other manufactories.

The exhibition of 2005 – 2006 gave an opportunity to examine the Slutsk sashes from the Belarusian museums, and to gather if not all still the majority of these wonderful works in the same room for to have a review of them and their state. At the exhibition there were 10 entire sashes (5 proper Slutsk sashes, and 5 Slutsk-type ones) and 21 fragments from the Belarusian museums. A number of works were exhibited for the first time with a new ascription³. The situation looks like the Slutsk sashes represented in Belarus were somehow similar to the Coptic fabrics which are valuable fragments and artifacts of the ancient civilization preserved up to the present day and giving us an idea of high artistic values of the entire article and its production technique.

For the first time we enjoyed an opportunity to host the Slutsk sashes from the Moscow State Historical Museum (SHM), its collection being one of the richest in Europe. The major part of the sashes came from the collection of Petr I. Shchukin (1853-1912), a well-known Russian patron of fine arts. Four masterpieces from this collection occupied their places in the showcases of the National History and Culture Museum of Belarus for three weeks. For the first time they were in Belarus as the museum items. Some damages on the sashes didn't affect their magnificent expository merits. The Slutsk sashes from the SHM and our museums taken together demonstrated a high standard of mastery achieved by Yan Madzharsky, aesthetic improvements made by his son and successor Lyavon (about 1740 – 1811) and made possible for us to follow the artistic evolution of the sashes woven at the Slutsk manufactory.

In addition to the sashes at the exhibition there were shown, as a context to it, the objects of high historical and artistic value from other collections, which included arms, glass, numismatics, fine and applied arts items, as well as reconstructed magnates' costumes.

Iryna Zvaryka,
Leading researcher of
the National History and
Culture Museum of Belarus

Comments

¹ It should be mentioned that design patterns and motifs of the Slutsk sashes were very popular among Belarusian graphic artists of the 1920s. The same can be said about the architectural projects decor of Minsk centre of the 1950s. Up to the present the main avenue of the capital is being lit by the lanterns with the pedestals being decorated with the floral motifs similar to the Slutsk sashes ends. The motif of convolvulus can be seen on the buildings № 91 and 93 of the same avenue.

² The sashes displayed at that exhibition might have been in good fettle as the catalogue does not contain any remarks on the issue (*the Bibliography, pos. 23, p. 36-37*).

³ For instance, the sash from the Museum of the Old Belarusian Culture (MOBC) was shown for the first time at the exhibition as attributed to the Lyons textile factory. (Cat.no.12) (ascription of I. Skvartsova).

Collection of the Slutsk Sashes in the State Historical Museum. From History of Collection

The collection of the Slutsk sashes in the State Historical Museum (SHM) is impressive both in number and value of every particular sash design. L. I. Yakunina, a well-known expert in the field, in her book "Slutsk sashes" defined the SHM collection as the largest one on the territory of the former USSR (*the Bibliography, pos. 5, p. 90*). Its size and portliness make possible for us to evaluate this phenomenon as an important contribution to the world cultural history. The collection proper and many other rarities of the Russian Antiquities Museum¹ were a brilliant result of P.I. Shchukin, the Russian patron of art, activity and became a part of the Imperial History Museum (the present State Historical Museum) in 1912 after his death according to his testament of 1905.

Here is a biography of this prominent figure. Shchukin was born on the 18 February, 1853 in the family of I.V. Shchukin, a well-known merchant of the first guild, who was the head of the most respected firm in Moscow (*the Bibliography, pos.2, p. 145*). Since childhood he was brought up moving in the circle of writers, scientists and collectors, as his mother, Yekaterina Petrovna, being a daughter of P.K. Botkin, a rich tea merchant, had among her kindred many noted scientists and famous Russian cultural workers (*the Bibliography, pos.8, p. 119-120*). When he was ten years he leant at the Behm² school in Vyborg and then together with his brother Sergey he finished the Hirst boarding school in St. Petersburg. Already in this school time period he revealed his craving for knowledge. Particularly, Shchukin attended lectures on Russian history given by N.I. Kostomarov at the Art club. In 1872 his father took him abroad to work for trade and textile firms (two years in Berlin and four years in Lyons), where he was gaining experience for further activities. It was in Lyons, where he began collecting French books and photos.

On his return to Russia, Shchukin's collecting interests extended. Working together with the father, he would visit a yearly trade fair in Nizhny Novgorod. Eastern, especially Persian things from antique shops inspired him greatly. Later on Shchukin would deal mostly with the Old Russian life and art works collecting but his passion for the East remained till the end of his days, what is reflected in the choice of objects for his collection. His interest in the Slutsk sashes might have been rooted in their oriental origin.

Shchukin says in his "Memoirs" (*the Bibliography, pos.4, p. 179*) that he grew interested in woven sashes reading books about the old Polish life and traditions. "As if on purpose, a sacristan of the Roman Catholic church that is on the Miliutinsky lane called at our shop in the Shuisk farmstead offering some Slutsk sashes. From that time onwards I started collecting sashes, and for a definite time the sacristan became my major supplier having received the sashes and chasubles from his father, a Roman Catholic priest³, who served somewhere in the Kovno province." Although Shchukin himself didn't antedate these events they might be referred to the 1980s.

Later on he closely cooperated with B. Baltsevich, A. Malinsky and V. Frumkin, the Warsaw antiquarians, and was in correspondence with A. Turchynovich regarding sash purchasing.

Shchukin has profound knowledge of the Slutsk sashes due to the literature (mainly in Polish), knew the background and personalia involved, and that's why his collecting activity was intensive and purposeful. In particular, in his letters to the antiquarians he asked them to look for sashes with specific distinguishing marks and qualities. Moreover, he tried to inquire about the yet unknown events and the historic figures related to the target sashes. Sometimes he managed to get some information from the antiquarians he dealt with (*the Bibliography, pos. 13, u.i. 42, 67*).

The correspondence with the Warsaw antiquarians related to the Slutsk sashes is kept at the department of manuscript sources of the State Historical Museum and dates back to the period of 1890 – 1906, yet in 1890 it was most active. However, it took much more time to compile the collection. By 1912 "there has been formed a large collection of sashes, those from Lithuania, Poland and Russia" (*the Bibliography, pos.4, p. 179*). In the Soviet period (in the 1920s and 1930s) some sashes from the collection were handed over to Lithuania (museums of Vilnius), some – to different Belarusian museums and to the special organization of the Antiques. Fortunately, in the 1950s a considerable part of the collection was returned from the Antiques to museums.

At present, the department of textiles and costume in the SHM contains more than 80 entire sashes and more than 60 in fragments, which are ascribed to Slutsk sashes. Nineteen of them are marked with the signs showing that they originate from the Slutsk manufactory. Among others there are included those signed by the individual marks "Yan" or "Leo Madzharsky". B. Baltsevich wrote to Shchukin in his letter of March 1 (13), 1890 about one of them: "The sash signed "Leo Madzharsky", being tattered, still is very rare and precious, in fact, and there is hardly can be found one sash per dozens having a mark "Leo Madzharsky" (*the Bibliography, pos.13, u. i. 22, l.13*). Four sashes from the SHM presented at the exhibition are made exactly at the Slutsk manufactory.

Most likely, the number of sashes from Slutsk in the collection of the State Historical Museum may be higher than it is given above. Such an opinion was initially expressed by L.I. Yakunina and was based on the comparative analysis of the design patterns and textiles of the sashes (*the Bibliography, pos.5, p. 83*). All the rest of the sashes come from other Belarusian and Polish workshops. The Slutsk-type sashes of Russian and Eastern production from Shchukin's collection, similar to those made at Slutsk, are not included into this number.

Speaking about the Slutsk sashes collection in the SHM we should mention Lidiya Ivanovna Yakunina (1889 – 1967), a curator and a researcher of the collection during the several decades, the author of the album (to be more exact – of the fundamental monograph) "Slutsk sashes" dedicated to the Slutsk manufactory and published in Belarus (*Bibliography, pos.5*). Any researcher of any country couldn't fail to mention this study.

The name of Lidiya Ivanovna Yakunina (Ivanova by her maiden name) got a historical education having graduated from the Moscow high women's school (1914), then from the Moscow University (1915), and after that from the Moscow archeological institute (1918). She had been working at the State Historical Museum since 1918 to the beginning of the 1960s mainly at the department of textiles being exactly that place where the Slutsk sashes collection is kept up to the present. Being a Candidate of historical sciences and an expert in different fields of the textile history she published her articles in the "Works of the SHM". Besides the "Slutsk sashes" monograph she was the author of the following books: "Russian printed textiles of the 16th – 17th centuries" (Moscow, 1954) and "Russian embroidery in pearls" (Moscow, 1955) published by the State Historical Museum.

The sashes made at the Slutsk manufactory and preserved in the SHM do still attract the attention of both the researchers and connoisseurs of art, that being proved by the exhibition at the National History and Culture Museum of Belarus.

Tatstsyana Ivanova,
Head of the department
of textiles and costume
of the State Historical Museum
(Moscow, Russia)

Comments

¹ That was the name of the private public museum of P.I. Shchukin for which he had a building purposely built and which was opened in 1895 (*the Bibliography, pos.3, p. 438, 439*).

² In some publications this school is wrongly named as the Bell's school. In fact, the founder of the school was Mr. Behm, and Shchukin called it as the Behm school (*Behmsche Schule*).

³ Sic. Shchukin might have been mistaken about the social status of the supplier's father, for priests of the Roman Catholic church vowed celibacy.

Design Patterns of the Slutsk Sash End Panels

At the beginning of the 18th century on the Belarusian lands there have appeared the favourable conditions for different arts and crafts products manufacturing, including the artistic textiles. The unique political system of the Rech Pospolitya (being, in fact, the republic of the nobility when the sovereign became the lifelong elected official and the aristocracy having a real power of the country was formally equal to the king) caused a kind of confrontation between the royal and magnates' power. The confrontation was supported by the Sarmatist ideology and had various manifestations. The aristocracy, for instance, founded the arts and crafts production, and their articles, the sashes included, were announced to be a compulsory attribute of the Sarmatian image according to the nobility code of honour.

Goods of the Belarusian weaving manufactories were to replace fabrics imported from the East and Western Europe, that have come into use by the end of the 17th century in everyday, festive and religious life of the well-to-do Belarusian people indicating their high social and property status, noble birth and dignity.

The Radzivils' sash weaving manufactories in Nyasvizh and Slutsk were considered to be the most popular in the Rech Pospolitya. Since the early 1750s in their production there has started an active process of the compositional, colouristic and ornamental strand fabric transformation.

About 1770s at the Radzivils Slutsk manufactory there has been worked out an original artistic style adjusted to the local gentry taste and based on the textile traditions, ornamentation and colourist techniques of the Western Europe and Middle East. It was characterized by the typologically new set patterns of the end panels, created by Yan and Lyavon Madzharsky, as well as original designs of the sash central part. There can be differentiated seven types of design patterns of the end panel ornaments: "karumfil", "sukharyk", "Chinese clouds" (two types), "cornflower", "bouquet", "wreaths and medallions", "flowering stubs" (two types), as well as original designs of the sash central part. Each type has its key distinctive features giving grounds for their modern associative names.

"Karumfil". The name is of Turkish origin, translated as "carnation flower". Twice-recurring carnation flower makes up the main motif of the end panel design pattern. The design is graphically stylized – flowers, leaves, buds look as if they were composed of the geometrical figures of rectangles, trapeziums and semicircles. The motif is silhouetted against a lighter background, with the colours being intense and contrasting.

"Sukharyk" or "sukaryk". The name is also of Turkish origin and denotes "sprouts". The motif is formed by two symmetrically placed fine small plants (on some patterns with small roots), of dark green colour, with elongated, narrow, indented and slightly arched leaves and small white or red flowers.

"Chinese clouds." The name originates from the decoration itself since a winding ribbon embracing a floral motif greatly resembles a long chain of cumulus clouds. The common feature is the straight main stem with side twigs arranged symmetrically. The flowering shrub is enclosed by a winding ribbon; the flowers of the side twigs dominate over those on the main stem in complexity and size. Though greatly stylized, the flowers are easily recognizable: roses, ox-eye daisies, cornflowers and carnation flowers.

There are two variants of this design pattern:

1) the ornamental pattern of the first one is made up by a twice-recurring plant with four lush flowers on the side branches with a winding ribbon;

2) the second variant presents a three-flower-bunch (with a bigger central flower), arranged on the apexes of an imaginary isosceles triangle. The top and the bottom of a plant are embraced by ribbons-arms similar to square brackets.

In a number of sashes of the given design, figures of birds, animals and women go alongside with the floral motif. They can be interpreted as separate figures or a genre scene: like one where a woman with a twig is shepherding a goat, with a bird flying

up in the sky.

Typologically the “**cornflower**” set pattern looks like the “karumfil” one. Instead of a carnation flower on the main stem there is a big flower resembling a cornflower, with smaller ones on the side twigs. The central flower can be presented like a bud or being in bloom.

The “**bouquet**” design pattern is made up by a twice-recurring motif of flower bunches. The bunch with a winding ribbon is placed in a vase or on a stand. The flowers are greatly stylized, looking rather like ideograms of flowers being difficult to define. The central flower is three – five times bigger than the others, what reminds us of the “cornflower” design. The “bouquet” design pattern is of interest due to some elements of the Western European art style being introduced by Yan Madzharsky: a vase or stand resembling the forms of ancient ceramics and decorated with a meander-like ornament (paying a homage to classicism) or a winding ribbon (a favourite rococo style motif).

Another pattern encountered on the Slutsk sashes is that of “**wreaths and medallions**”. The ornamental pattern is composed of two lush, vertically elongated wreaths of tiny pinks, cornflowers, daisies with long stalks and narrow indented leaves. Unlike the other types of design where two floral motifs are divided only by an imaginary symmetrical axis there appear two parallel going pedicles with whiskers on the tops, smoothly bending around the nearest wreath silhouette. The space between the pedicles is filled with a cross-rhombic ornament, undoubtedly borrowed from the Belarusian folk weaving art. Pedicles with whiskers, as well as geometrically formed ornament are also seen on the wreath’s other side. Along with the central pedicle and ornament they create “medallions” that embrace the wreaths. The combination of floral and geometrical motifs looks surprisingly harmonious in the design. Their conformity is achieved through the equal sans-serif contours. In spite of the fact that “medallions” are very typical and popular in the oriental art textile, their new interpretation creates a new style of design pattern, being independent and original.

Still another pattern occurring on the Slutsk sashes only is “**flowering stubs**”. This ornamental composition is never met in either oriental or West-European textile or even other manufactories. Dominating is an image of the dry, uprooted stubs giving rise to a shoot with two big blossoming flowers. Two variants of this type are encountered:

1) the first one is formed by two stubs, with shoots and flowers vertically arranged in a symmetrical chain: a stub – a shoot – flowers;

2) the pattern design is a little bit complicated. There is a twice-occurring motif: the blossoming shoots are pushing through two stubs, their thin pedicels are intertwined. A silhouette of this intertwining resembles an elongated rectangle with the symmetry axis going through three cross points of these shoots intertwining.

Since 1807 the Slutsk manufactory widely used still another ornamental pattern for sash end panels developed by Lyavon Madzharsky several years before. Its refined motif is similar to that of the “sukharyk”, with a plant resembling a stylized flax flower.

Design patterns of the Slutsk sash end panels developed by Yan and Lyavon Madzharsky were used during the whole period of the Slutsk manufactory operation being an evidence of the original art language of the Slutsk sashes. They appeared in early 1780s and acquired a forming character as they became a model for other textile mills of the Rech Pospolitaya. Moreover, under their influence there came into being the so-called “Slutsk-type” sashes made at the manufactories of S.Filsjean in Kabylki, Paskhalis Yakubovich in Lipkou, Frantishak Masloŭsky, Antony Putsiloŭsky, Joseph Trayanoŭsky in Krakow, etc.

Iryna Skvartsova,
Candidate of Arts,
Head of the Education department,
National Art Museum
of the Republic of Belarus

Catalogue

Kuntush sashes

There are two types of sash description in the catalogue: the first one used at the State Historical Museum and the another – at the National History and Culture Museum of Belarus.
The composition and graphic pattern description of the sashes is made according to a vertical position of a sash.
The measurement is given in centimeters.

Collection of the State Historical Museum (Moscow)

1. The one-sided sash

The Slutsk manufactory. 1760(1762)-1776.
Signed "ME FECIT/SŁUCIÆ" in the corners of one end panel.
Coloured silk, spun silver, silver fringe; weaving.
318.0 x 28.5, fringe 10.0
Of Shchukin's collection
SHM 20087 щ И-106

The one-sided sash with gilded threads added. **The end panels**¹ are damasked with two white flowers in figured stamps woven with silver threads on a cream-coloured groundwork (the right side) and with light silk against a brown background (the wrong side). **The central part** is divided into cross-stripes, with plain pale-yellow stripes alternating stripes with stylized flowers in silver; between flowers – a deflecting stripe of the greenish-yellow colour. **The border** is ornamented with flowers woven with silver threads on a cream-coloured groundwork (the right side) and in brown silk (the wrong side). The fringe attached to "heads" is from spun silver.

2. The two-sided, quadri-face sash.

The Slutsk manufactory. 1760 (1762) – 1776.
Signed "SŁUCK" in the corners of one end panel.
Coloured silk, gilded threads, gilded fringe; weaving.
373.0 x 36.0, fringe 12.0
Of Shchukin's collection
SHM 20931 щ И-74

The gilded sash. **The end panels**² each are decorated with two complicated flowers with sky blue and pale-yellow cups, and pale-yellow and greenish coloured leaves. On the light side – gilded threads, on the dark one – black silk. **The central part** is divided into plain cross-stripes (of rick-red and cream colour on the side with a light "head"; of sky blue and goldish colour on the side with a dark "head"), which are further divided by a gilded stripe on the dark background. **The border** is damasked with a floral scroll with alternating cups of sky blue and rick-red colour. The fringe is from spun gilded threads.

3. The one-sided, bi-face sash.

The Slutsk manufactory. 1780 – 1807.
Signed "ВЬГР'Дѣ/СЛУЦКъ" in the corners of one end panel.
Coloured silk, gilded and silver threads, golden and silver fringe; weaving.
375.0 x 35.0, fringe 12.0
Of Shchukin's collection
SHM 2139 щ И-50

The gilded one-sided sash. **The "end panels"**³ each are adorned with two figured rosettes of rosy and sky blue flowers at the ends, inscribed into leaves' rectangles. The right side background contains gilded or silver threads, the wrong side – brown silk. **The central part** is divided into alternating stripes of three types: 1) Winding twig with three-petal buds (sky blue and pale-yellow); 2) Stylized ornament in the form of a wavy line of green constituents, with figuratively stylized flowers of rick-red and pink colour (the right side groundwork is gilded and silver one, the wrong side – green one); 3) The stripe's groundwork is vertically divided in two parts; the octagonal rosette is placed in the centre of each part, with a floral stylization on the sides. In the first part – a brown pattern on the golden groundwork, in the second part – a white pattern on the silver groundwork. The stripes are alternating in the following way: 1st, 2nd, 3rd; 4th repeats the 2nd pattern, next the same order is repeated. **The border** is decorated with alternating deflecting flowers of sky blue and rick-red colours on black stems. One half of the fringe is of gilded spun threads, another one – of silver ones.

4. The two-sided, quadri-face sash.

The Slutsk manufactory. 1780-1807.
Signed "ЖАРСКІЙ/ЛЕО МА" in the corners of one end panel, and "СЛУЦКЪ/ВЬГР'Дѣ" of the other one.
Coloured silk, silk fringe; weaving.
372.0 x 35.0, fringe 14.0
Of Shchukin's collection
SHM 21924 щ И-38

The two-sided, quadri-face silk sash. **The end panels**⁴ each are damasked with complex flowers with sky blue and pink cups growing from the earth mound. The light side has a pale-yellow groundwork, the dark one is brown. **The central part** is divided into alternating stripes of three types: 1) Winding twig with three-petal buds (on pale-yellow background); 2) Stylized ornament in the form of a wavy line of blue constituents, with figuratively stylized flowers of rick-red (-like figures (the light side groundwork is pale-yellow, the dark side is blue); 3) The stripe's groundwork is vertically divided in two parts (of rick-red and blue colour on the light side, and of white and yellowish colour – on the dark one); with the figures in the form of white and yellowish clouds. The stripes are alternating in the following way: 1st, 2nd, 3rd; 4th repeats the 2nd pattern, next the same order is repeated. **The border** is decorated with a floral scroll. The fringe contains yellow twisted silk threads.

1. The "Chinese clouds" design pattern according to I. Skvartsova
2. The "Cornflower" design pattern according to I. Skvartsova
3. The "Wreaths and medallions" design pattern according to I. Skvartsova
4. The "Karumfil" design pattern according to I. Skvartsova

Collections of the Belarusian Museums

5. The two-sided, bi-face sash.

The Slutsk manufactory. 1760 (1762) – 1776.
The "SŁUCK" sign is in the corners of an extant "head".
Coloured silk, gilded and silver threads; weaving.
244.0 x 29.5
The sash is sewn of ten fragments of the same sash being once cut. One of the end panels and the fringe are lost.

The sash is donated by the SHM, Moscow, Russia in 1968. The SHM received it from the P.I. Shchukin Museum in 1905. MRM, cat.no.3208

The side with goldish-yellow dominant colour.

The colours – goldish-yellow, pink, sky blue, chlorine, olive-green, pale-yellow, silvery-grey, crimson, blue and brown. **The end panel**

presents a twice-recurring floral motif of the "flowering stubs" design pattern. **The central part** is represented as a rhythmic alternation of four stripes (fields) that form a module. The first wide stripe is edged with a rhombic ornament with fancy floral scrolls. The second and the fourth narrow stripes are a wavy combination of narrow elongated leaves and stylized small four-petal flowers. The third wide stripe edged with a rhombic pattern is filled with the lined up oval-like figures with a medallion in the centre. Each first stripe of each module has a flower colours alternation (pink, blue, pink, blue, pink, blue). **The lower border** repeats the pattern of the first stripe of the central part, though its lower edging is changed from rhombic to check weave. The side (vertical) borders are embellished with a floral motif of convolvulus, edged with the ornament of short lines.

The side with brown dominant colour

The colours – brown, goldish, pink, scarlet, sky blue, blue, silvery-grey, light green.

The composition and graphic pattern of the "heads", central part and border is the same as on the reverse side, but with a mirror alternation of groundwork's colour and ornaments' figures.

6. The two-sided, quadri-face sash.

The Slutsk manufactory. 1760 (1762) – 1776.

The "SLUCK" sign is preserved in a corner of one fragment's end panel.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

140.0 x 36.0

The sash is put together of its two fragments (once being cut and then stitched into a liturgical vestment). The fringe is lost.

The sash was donated by the Holy Trinity Roman Catholic Church in the town of Glybokae, Vitsebsk region in 1984.

MOBC, cat.no. 5285.

The side with black and crimson stripes.

The colours – pale-yellow, black, crimson, blue, pink, white and brown. **The end panels** – twice-recurring floral motif of the "flowering stubs" design pattern. At the top and bottom there are stripes decorated with a simplified scroll and edged with narrow rhombic ornamented stripes. The stripes at the bottom serve as a border. **The central part** – wide plain two-colour (black and crimson) stripes separated by a narrow wavy pale-yellow stripe. Due to differing colours of the left and right stripes' parts the side is bi-face. **The border**: the vertical borders are a convolvulus floral motif edged by narrow stripes with the ornament of short lines; the horizontal borders – the lower stripes of the end panels' ornamentation.

The side with white and orange stripes.

The colours – black, orange, white, pale-yellow and blue.

The composition and graphic pattern of the "heads", central part and border is the same as on the reverse side. Due to differing colours (white and orange) of the left and right stripes' parts the side looks like a bi-face one. Colour modification: a pale-yellow groundwork of the "heads" and borders is changing into black one; sky blue flower colour in the ornaments is changing into pale-yellow and white – into orange.

7. The two-sided, quadri-face lame sash.

The Slutsk manufactory. 1760 (1762) – 1776.

The "SLUCK" sign is in a corner of an extant "head".

Coloured silk, gilded and silver threads; weaving.

360.0 x 29.6; fringe 11.0.

The side with gilded threads in the ornament is duplicated on the toned gas. Restored in the I.Grabar All-Russian research and restoration art centre by Ye. Semechkin, A. Chartorizhskaya, T. Venttsel in 1993. The sash is fastened on a doubling textile.

The sash was purchased from an unknown person in Minsk in 1986.

LMMB cat.no.4829

The colours: it is difficult to define the initial colours because of its state. Still it is obvious that two vertical parts of the fabric's sides presumably varied in colour.

The side with gilded threads in the groundwork

The end panels – twice-recurring floral pattern of a fine flower twig. The design pattern is related to "sukharyk". At the top and the bottom there are narrow stripes with rectangles' edging, interwoven with a floral scroll. The stripes at the bottom serve as the border. **The central part** – field with the "carp-scale" pattern vertically divided in two parts. "Scales" of one part are in a light edging, "scales" of the other one – in dark, thus making the side bi-face. **The border:** The vertical border is represented as a geometrized pattern of a convolvulus edged by narrow ornamented stripes with rectangle figures. The lower stripes of the end panels' floral motifs serve as the horizontal borders.

The side with gilded threads in the pattern

The composition and graphic pattern of the "heads", central part and border is the same as on the reverse side.

8. The one-sided sash.

The Slutsk manufactory. 1776 – 1780.

Signed "IOANNES/MADZARSKI" in the corners of one end panel, and "ME FECIT/SŁUCIÆ" in the corners of the other one.

Coloured silk, gilded threads, gilded fringe; weaving.

296.0 x 29.0, fringe 10.0.

There are two parallel going creases along the full length of the sash and marks of the three-times folding along the fabric made by use.

Donated by the Chernigov State Historical Museum (i.no.11/479) in 1961. Up to 1888 the sash belonged to Vasily Tarnovsky, the antiquities fancier, a landlord and an owner of the Kachanovka estate in Chernigov region.

NHCMB, cat. no. 5746

The right side of the sash (with rosy stripes).

The colours – light ochre, green, brown (in petals' outline).

One fragment of the central part has preserved an initial rosy tint of plain stripes and flower petals. The gilded thread is seen in the border, in the stripes with floral fancy scrolls of the central part, and at the end panels not touching the flowers and signs segment. **The end panels** – ornamental pattern is made up by three times recurring floral motif in the form of a stem with two flowers on the main axis, four flowers and six buds, in pairs symmetrical on the sides. The motif is placed on the pedestal of double-symmetrical indented leaves. **The central part** presents an alternation of plain stripes and stripes with fancy floral scrolls, which have the same colour along the whole width of the central part. **The border** – iteration of the stripe with a floral fancy scroll of the central part.

The wrong side (with milk-white stripes)

The colours – milk-white (plain stripes of the central part); others are similar to those of the right side. Gilded thread is found in the flower motifs and signs. **The composition and graphic pattern** of the "heads", border and the central part is the same as on the reverse side.

9. The one-sided, bi-face lame sash.

The Slutsk manufactory. 1780 – 1807.

Coloured silk, gilded and silver threads, gilded fringe; weaving.

Signed "ЛЕО МА /ЖАРСКИЙ" in the corner of one end panel and "ВЪГР'Дъ/СЛУЦКъ" – of the other one.

415.4 x 34.6, fringe 14.5.

Donated by the Mazyr Regional Museum in 1966; found during the excavations in Mazyr. Belonged to the gentleman Linkevich (? – 1837), the Lord-Lieutenant of Mazyr.

NHCMB an.f. 10503.

The colours: it is difficult to define exactly the initial colours because of the sash's state. Still some fragments make possible to see a sky blue colour of the central part flowers. **The end panels** have a

twice-recurring floral motif with a dominating carnation flower - the "karumfil" design pattern. **The central part** - a rhythmic alternation of four stripes that create a module. The first wide stripe is edged with a rhombic ornament with fancy floral scrolls. The second and the fourth narrow stripes are a wavy combination of narrow elongated leaves and Y-like oval figures. The third wide stripe is edged with a rhombic ornament and alternating four-petal flowers and horizontally placed paired tulips. Two parts of the stripe differ in colour. Every first stripe of each module has the alternating flower colours. **The border** along the fringe is similar to the first stripe of the central part's module. The vertical border is adorned with a floral motif of a convolvulus edged with narrow stripes with a rhombic ornament.

10. The two-sided, quadri-face sash of the Slutsk type.

The textile factory in Kabylki (Warsaw, Poland). The second half of the 18th century.

Signed "KOB/YŁKI" in a corner of each end panel.

Coloured silk, silver threads, silk fringe; weaving.

342.0 x 31, fringe 8.5.

The colours have partly lost their authentic expressiveness that can be fancied by separate undamaged parts of the fabric.

Donated by the Polish People's Republic to the BSSR in 1956; received from the State Museum of the Great Patriotic War History (inv.no. 5590) in 1961.

NHCMB cat.no.6133.

The side with silvery (with yellow tint added) and pale-yellow dominant colours.

The colours (present state) - silvery (with yellow tint added), pale-yellow, light turquoise, light pink, brown and iron-grey. **The end panels** - a field interwoven with twelve patterns (three horizontal lines with four motifs in each one) in the form of a stylized fan-shaped twig tied with ribbons. The ribbons are linked by flowering stems. The top and the bottom of a composition have stripes with a floral motif jointed with a winding ribbon. The lower stripes serve as a border. **The central part** presents an alternation of cross-stripes of two types. The first plain stripe is divided in two by the colour (pale-yellow/light pink); the second one with a pattern similar to that of the upper and lower stripes of the "heads" composition, with differing colours (light turquoise groundwork and light pink flower centres). **The border**. The ornamental patterns of the vertical borders vary: the right-hand pattern is represented as a bunch of flowers with a winding ribbon; the left-hand one is an alternation of thin twigs with berries and floral forms. The border is edged with narrow stripes with indented ornament. The lower stripes of the "heads" patterns serve as a border along the fringe.

The side with yellow, light turquoise and brown dominant colours.

The colours - brown, light turquoise, yellow, light pink, silvery (with yellow tint added).

The composition and graphic pattern of the "heads", central part and border is the same as on the reverse side, yet there is a different colour of the central part plain stripes (yellow/light turquoise) and a mirror alternation of the groundwork colours and patterns' figures.

11. The one-sided, bi-face sash of the Slutsk type.

The workshop of Yakub Paskhalis (Paskhalis Yakubovich) in Lipkou, Poland, the end of the 18th century.

Signed "Pascha/lis" in corners of the end panels.

Coloured silk, gilded threads, gilded fringe; weaving.

401.0 x 43.5, fringe 12.0.

Purchased from a private person in Hrodna in 1994.

HSHAM cat.no. 54044.

The colours - deep-brown, white, carmine, sky blue, light green, pale-yellow, goldish. **The end panels** contain three floral motifs. On the goldish field there are stems (with white roots) with big carnation flowers on the top (the central one is pale-yellow, the side ones - carmine). The twigs symmetrically growing from each stem are embellished with fine white and sky blue flowers, as well as carmine berries. **The central part** - an alteration of two types of stripes. One

of them is divided in two parts (white and carmine), that makes the sash bi-face. The stripe is adorned with a green pattern of geometric figures and leaves. Another stripe of goldish colour is ornamented with a ribbon of leaves and flowers (sky blue and carmine). The main stripes-fields are separated by a narrow stripe with goldish rhombuses on the deep-brown groundwork. **The border** is a pattern of twigs with leaves and flowers with carmine petals. There are also motifs of stylized parrots with white breasts and carmine wings and beaks placed on the twigs.

12. The one-sided, bi-face sash of Slutsk type

The Lyons factory, France, the second half of the 18th century.

The "FS" sign in corners of both end panels, the signs are placed relative to the border with the centrally directed letter "S".

Coloured silk, gilded threads, gilded fringe; weaving.

352.0 x 35.5, fringe 14.0

Donated by Andzhey Tsekhanavetsky (London) in 1989, MABC cat.no.6915.

The colours - pale-yellow and goldish, green, pink, red, white, sky blue, brown. **The end panels** - twice-recurring floral motif of a bouquet placed in a vase of a classic form. The composition is framed. **The central part** is represented as a rhythmic alternation of two stripes of the same width with a check edging forming a module. The first stripe is ornamented with a line of rhombuses with flowers inscribed. The groundwork of two parts varies in colour, thus making the sash bi-face. The goldish and pale-yellow colour of rhombuses and flowers is changed into sky blue on the wrong side. The second stripe is with a floral motif. The pale-yellow and goldish colour of the groundwork is changed into brown on the wrong side. The central part and the "heads" are set in a kind of a frame. **The border** is an alternation of three-flower twigs (small - big - small). The frames of the central part and the "heads" are separated by an ornament identical to that of the border.

13. The one-sided, bi-face sash of the Lipkou-style design patterns

The Lyons factory, France, the second half of the 18th century.

The "FS" sign is in corners of both end panels, with the letter "F" centrally directed.

Coloured silk, gilded fringe; weaving.

390.0 x 35.5, fringe 11.0

From a pre-war museum collection (inv.no.1724 BSM); evacuated from Germany (inventory N 1280). Received from the collection of the Belarusian State Museum of the Great Patriotic War History (inv.no.2488) in 1958.

NHCMB cat.no.5780

The colours - goldish-ochre, sky blue, green, milk-white, beige-pink, brown. **The end panels** - the pattern is made up by a twice-recurring floral motif of a stem with inflorescence of plenty small five-petal flowers; at the bottom there are two big flowers with indented petals, symmetrically placed in relation to a stem; the centre is taken up by two twigs, each with four three-flower bunches, with the flowers looking like those of the upper part. Geometric and floral form serves as a basis for a motif. The pattern includes three types of leaves: narrow and elongated, fine cordiform and indented. **The central part** - a rhythmic alternation of four stripes that create a module. The first wide stripe edged with "peas" ornament embellished with flowers jointed together by a ribbon-like line. The second and the fourth narrow stripes have small four-petal flowers, jointed by a wavy line. The third wide one edged with "peas" ornament is filled with geometric ornament of rhombic forms inscribed in ovals. The groundwork of two parts of the stripe differs in colour, that making the sash bi-face. Every first stripe of each module has a flower colours alternation (sky blue, beige-pink, sky blue with beige-pink, sky blue, beige-pink, etc.)

The border - an alternation of twigs with four small flowers each. The twigs along the vertical border of the central part are bigger than those along the end panels. The edging along the fringe is outlined with narrow stripes with a check ornament, similar to that of the first edging of the central part's module, but instead of the wavy line the flowers are jointed together by arched stems with trefoil.

14. The one-sided, bi-face sash of the Slutsk type.

The factory is unknown, the end of the 18th century.

No signs.

Coloured silk, silk fringe; weaving.

422.0 x 32.5, fringe 10.0

There is a crease along the whole length of the sash crossing the central floral motifs of the "heads", that is a mark of the fabric being folded lengthwise in two by use.

From the pre-war museum collection (inv.no.3419 BSM); re-evacuated from Germany (inventory №1275). Received from the collection of the Belarusian State Museum of the Great Patriotic War History (inv.no.2486) in 1958.

NHCMB cat.no.5781

The colours – yellow, brown, sky blue, milk-white, beige-pink, green. **The end panels** are the ornamental patterns composed of thrice-recurring floral motif in the form of a stem with a triple arrangement of big flowers (2-3-1) in pairs and symmetrical flowering twigs between the second and third tiers. Indented leaves with stylized and

symmetrically placed birds serve as a pedestal. Colours of the central flower motif differ from those of the side ones.

The central part is a rhythmic alternation of four stripes, which create a module. The first wide stripe edged with an ornament of small squares is adorned with a deflecting twig in small flowers and leaves. The second and the fourth narrow stripes present a cross-rhombic pattern. The third stripe edged with an ornament of small squares is filled with stylized floral motif. The groundwork of two parts of the stripe varies in colour, so making the sash bi-face. Every first stripe of each module has a flower colours alternation (pink, sky blue, yellow, sky blue, pink with white, pink, yellow, pink, white, etc.).

The border along the fringe is similar to that of the first stripe of the central part's module. The vertical borders present a floral dense motif of convolvulus edged with narrow stripes with a check weave.

The groundwork of end panels, border and the first stripe of the central part of the wrong side changes from goldish-ochre into brown one; on the second, the fourth and one half of the third stripes of the central part there is a mirror change of colours related to the right side. On the second half of the third stripe of the central part the groundwork colour changes from goldish-ochre to milk-white and the ornament's colour – from green to yellow.

The sash fragments

15. The two-sided, bi-face sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1760 (1762) - 1776.

Signed "ŚLUCK" in the corners of the end panel.

Coloured silk; weaving.

131.0 x 28.0

The fragment is a part of the central part with borders and one end panel without a fringe.

The fragment is found by an expedition of the BSSR State Museum (now NHCMB) in the John the Baptist Roman Catholic Church, Vitsebsk region, 1972.

NHCMB cat.no.31592/5T38

The side with plain crimson stripes.

The colours – yellow, crimson, dark blue. **The end panel** – twice-recurring floral motif of the "flowering stubs" design pattern. **The central part** – an alternation of plain crimson stripes and stripes with a floral motif in the form of fine twigs jointed together with a ribbon of Arabic character. Ornamented stripes are framed into a small squares pattern. **The border** – a pattern of the horizontal border is identical to that of the ornamented stripe of the central part. The vertical borders present a floral motif of convolvulus edged with narrow stripes with a rhombic ornament.

The side with pale-yellow stripes.

Colours – dark blue, pale-yellow and yellow.

The composition and graphic pattern of the "head", central part and border is as above, but has a varying colour of the groundwork and figures of the "head", of the plain stripes of the central part, and a mirror change of the groundwork and ornamental figures colours.

16. The one-sided, bi-face sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1760 (1762) – 1776.

Signed "ŚLUCK" in the corners of the extant end panel.

Coloured silk, gilded and silver threads; weaving.

98.2 x 28.6

The fragment is a part of the central part with borders and one end panel without a fringe.

The wrong side is laminated on the toned gas cloth.

The fragment is restored in the E. Grabar All-Russian research and restoration art centre by U. Semechkina, A. Chartorizhskaya, T. Venttsel in Moscow in 1993. The fragment is fastened on a doubling textile.

The fragment is purchased from a private person (Minsk) in 1990; comes from Brest region.

LMMB cat.no.6589

The colours – dark blue, crimson, green and beige. All the colours

are difficult to identify due to the fragments' state. The groundwork and pattern's parts contain gilded threads. **The end panel** – a twice-recurring floral motif of the "bouquet" design pattern. At the top and the bottom there are stripes edged with rectangles' ornament, interwoven with floral fancy scrolls. **The central part** – a field with a big "carp-scales" pattern. Every "scale" has a four-petal flower inside it. The groundwork of two longitudinal parts of the field varies in colour (blue/crimson), that makes the sash bi-face. **The border** – a floral motif of convolvulus with an edging of narrow stripes and a check weave.

17. The two-sided, quadri-face sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1767 - 1780.

No signs.

Coloured silk, silver fringe; weaving.

330.0 x 16.3

The fragment is a central part with an attached fringe; no end panels.

Presumably comes from a pre-war museum collection; re-evacuated from Germany (inventory N 1274). Received from the collection of the Belarusian State Museum of the Great Patriotic War History (inv.no.2485) in 1958.

NHCMB cat.no.5782

The side with primrose and goldish-ochre dominant colour.

The colours – primrose, goldish-ochre, milk-white, beige, olive-beige, pink, sky blue and dark blue. Within the 57,5 cm from one side and 12,8 cm from another one the dominating primrose colour of the groundwork is changing into goldish-ochre. **The central part** – a rhythmic alternation of four stripes, which create a module. The first wide stripe is decorated with fancy floral scrolls, the edging is filled with narrow stripes and a rhombic ornament. The second and the fourth narrow stripes have a wavy combination of narrow elongated leaves and rhombus-like figures made up by four small peas. The third wide stripe - with a rhombic edging and a geometrically formed floral pattern. Two parts of the stripe differ in colour. Every first stripe of the modules has the flower colours alternation (blue, milk-white, blue with milk-white, blue, milk-white). The figures of the pattern are outlined. **The border** – a floral motif of convolvulus edged with narrow stripes with a "short lines" ornament.

The side with blue and goldish-ochre dominant colours.

The colours – primrose, goldish-ochre, milk-white, beige, olive-beige, pink, sky blue and dark blue. Within the 57,5 cm from one side and 12,8 cm from another one the dominating primrose colour of the ornaments is changing into goldish-ochre. **The central part** - the composition and graphic pattern is as above. The first stripe of the module is changing into blue. On the second, third and fourth stripes there is a mirror change of colours as to the side with yellow and ochre dominant colours. The figures of the pattern are not outlined.

The border – the colour of the convolvulus is changing from blue to primrose.

18. The one-sided lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1780 – 1807.

The "ВЪГР'Дѣ/СЛУЦКѣ" sign in the corner.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

164.0 x 17.0

The fragment presents a sash cut in two parts lengthwise (the central part with borders and "heads", without a fringe). The given fragment, along with another one (NHCMB, cat. no.31592/4T36; cat.no.19) are taken from the same sash.

Was restored at the restoration workshops of the BSSR State Museum in 1974.

The fragment is found by an expedition of the BSSR State Museum (now NHCMB) in the SS Peter and Paul Roman Catholic Church (village of Drysvyat, Braslaŭ district, Vitsebsk region), Vitsebsk region in 1972.

NHCMB, cat.no.31592/3T36

The colours – goldish and pale-yellow, turquoise-sky blue, sky blue, pink, white, dark blue, orange, green, chlorine and brown. **The end panel** – a flower motif in the form of a bouquet of decoratively interpreted cornflowers, carnation flowers and stylized flowers. The bouquet is placed symmetrically in pairs as to the central axis. The bottom of the pattern is a small flowerpot on the pedestal covered with a table cloth with tassels. **The central part** – a rhythmic alternation of four stripes creating a module. The first wide stripe edged with a check weave is decorated with fancy floral scrolls. Winding twig with leaves fills the second and fourth narrow stripes. The third wide stripe – with a check edging and a geometrically formed floral pattern. Every first stripe of the modules has the flower colours alternation (blue, orange, blue with orange, blue, orange, etc.). **The border** – the horizontal border of the "head" pattern is identical to that of the first stripe of the central part's module. The floral motif of convolvulus framed by narrow stripes with a rhombic ornament embellishes the vertical borders.

19. The one-sided lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1780 - 1807.

The sign is lost.

Coloured silk, gilded and silver threads; weaving.

168.0 x 17.5

The fragment presents a sash cut in two parts lengthwise (the central part with borders and "heads", without a fringe). This fragment, along with another one (NHCMB, cat.no.31592/3T36; cat.no.18) is taken from the same sash. Was restored at the restoration workshops of the BSSR State Museum in 1974.

The fragment is found by an expedition of the BSSR State Museum (now NHCMB) in the SS Peter and Paul Roman Catholic Church (village of Drysvyat, Braslaŭ district, Vitsebsk region) in 1972.

NHCMB cat.no.31592/4T36

The composition and graphic pattern and colours are the same as of the fragment in the collection of the NHCMB, cat.no.31592/3T36 (cat.no.18).

20. The one-sided bi-face sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1780 - 1807.

The "ВЪГР'Дѣ/СЛУЦКѣ" sign in the corners of the "head".

Coloured silk, gilded threads, fringe; weaving.

42.0 x 36.0

The fragment is the end panel with borders, attached fringe and a small part of the central part.

Received from the State Historical Museum, Moscow, Russia (inv.no.55639/И167) in 1974.

NHCMB cat.no.31451 T 14

The colours – goldish and pale-yellow, silvery-grey, beige-pink, green, dark blue, sky blue, turquoise, brown and primrose.

The end panel – a twice-recurring floral motif with a cornflower dominating in the ornament; attributed to the "cornflower" design pattern. The motifs differ in colour, that makes the sash bi-face.

The central part – a fragment in the form of one stripe with floral fancy scrolls is edged with narrow stripes with a rhombic ornament. Two parts of the stripe differ in colour.

The border along the fringe is the same as that of the central part's stripe.

The vertical borders are decorated with a floral motif of a convolvulus framed by narrow stripes with a rhombic pattern. The flowers of the opposite sides' borders are of different colour.

21. The two-sided quadri-face lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. After 1762.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

109.5 x 28.0 x 22.2

The fragment, a central part with a border, presents a cut of a chasuble (Roman Catholic ceremonial garment). Along with a fragment cat.no.22 (Cat.no.1343/1TK 814), this fragment comes from the same sash. Both sides have numbers of a unidentified origin (14854 on the light side and 2849 – the dark one). There is a fold going along the fabric, in the centre against the ornamental pattern.

The fragment is re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably was in the collection of A.R. Brodovsky (1859 – 1928).

VRM cat.no. 1272 TK 1503

The side with goldish and silvery-grey dominant colours.

The colours – goldish, silvery-grey, pink, blue, dark blue, milk-white, brown, primrose, crimson and marsh-green. **The central part** – a rhythmic alternation of four stripes creating a module. The first wide stripe is decorated with stylized ovals with medallions inside, the edging filled with a rhombic ornament. The stripe's halves differ in colour, making the sash bi-face. The second and the fourth narrow stripes have a wavy combination of narrow elongated leaves and)-like figures. The third wide stripe – with a rhombic edging and fancy floral scrolls. Every third stripe of each module has the flower colours alternation (primrose, dark blue, pink, blue with dark blue, primrose, blue, pink). **The border** is embellished with floral motif of a convolvulus edged with lines of a rhombic ornament.

The side with brown and marsh-grey dominant colours.

Colours – marsh-grey, brown, milk-white, goldish, pink, dark blue, sky blue.

The composition and graphic pattern of the central part and the border is the same of the side with goldish and silvery-grey dominant colours. The colour change in the groundwork and in the central part's pattern is as follows: in the first stripe the goldish groundwork colour of one half is changing into brown; the silvery-grey colour of another half – into milk-white. Silvery-grey of the second and fourth stripes is changing into marsh-grey. Goldish of the third one is changing into brown. **The border** is changing its goldish colour into brown one.

22. The two-sided quadri-face lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. After 1762.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

19.0 x 12.0 x 9.0

The fragment of a central part with a border of an irregular form. Along with a fragment cat.no.21 (Cat.no.1272/ TK 1503) this fragment comes from the same sash.

The fragment is re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).

VRM cat.no. 1343/1 TK 814

The colours and design pattern – see cat.no.21 (VRM cat.no. 1272), central part and border.

23. The two-sided quadri-face lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1780 -1807.

Signed "ЛЕО, МАЖАРСКИЙ" in the corner of the extant "head".

Coloured silk, gilded threads; weaving.

73.5 x 30.0 x 16.5

The fragment, a central part with a border and a part of the "head", is of an irregular form and has a rounded line of the "head". Along with a fragment cat.no.24 (VRM, cat.no.1296), a fragment cat.no.25 (cat.no.1340 TK 1505) and one more fragment (cat.no.1346 TK 1502; not exhibited), this fragment comes from the same sash. The side with a light floral motif of the end panel has numbers of an unidentified origin (2706 and 14862).

The fragment is re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).

VRM cat.no. 1287

The side with a light floral motif of the end panel.

The colours – goldish, silvery-grey, blue, dark blue, pink, brown, pale-yellow, green and milk-white. **The end panel** (second "head" is lost) is ornamented with floral motifs of the "karumfil" design pattern.

The central part – a rhythmic alternation of four stripes creating a module. The first wide stripe with fancy floral scrolls is edged with a rhombic ornament. The second and the fourth narrow stripes have a wavy combination of narrow leaves and)-like figures. The third wide stripe is filled with a rhombic edging and a stylized flower motif. The halves of the stripe differ in colour (goldish and silvery-grey) making the sash bi-face. Every first stripe of each module has an alternation of flower colours (pink with sky blue). The vertical **border** is embellished with a floral motif of a convolvulus edged with lines with a rhombic ornament. The horizontal border is similar to the first stripe of the central part's module.

The side with a dark floral motif of the end panel.

Colours – brown, pink, primrose, aquamarine, dark blue, goldish and silvery-grey.

The composition and graphic pattern of the "head", central part and border is the same as on the back side. The goldish and silvery-grey colours of the "head" are changing to brown one. The central part colour alternation occurs in a following way: goldish and silvery-grey of the first stripe of the module are changing into brown; goldish and silvery-grey of the second and fourth stripes – into aquamarine; goldish of the third stripe is changing into pink and silvery-grey – into brown.

The border is changing its colour from goldish to brown.

24. The two-sided quadri-face lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1780 -1807.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

63.3 x 28.8 x 13.3

A fragment of the central part with the border, a part of some clothes. Along with fragments cat.no.24 and 25 and a fragment cat.no.1346 TK 1502 (not exhibited), this fragment comes from the same sash.

The side with a dark floral motif has numbers of an unidentified origin (213).

The fragment is re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 –1928).

VRM cat.no. 1296

The colours and design pattern – see cat.no.23 (VRM cat. no. 1287), central part and border.

25. The two-sided quadri-face lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. 1780 -1807.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

36.5 x 16.5 x 6.5

The fragment, a central part, is in the form of a part of a stole (Roman Catholic liturgical vestment). Along with fragments cat.no.23 and 24 and a fragment cat.no.1346 TK 1502 (not exhibited), this fragment comes from the same sash.

The side with a dark first stripe of the module has numbers of an unidentified origin (214 and 2760).

The fragment is re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).

VRM cat.no. 1340 TK 1505

The colours and design pattern – see cat.no.23 (VRM cat. no. 1287), central part.

26. The one-sided half-lame sash fragment.

The Slutsk manufactory. The second half of the 18th century.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

11.0 x 11.0

The fragment of a "head" is attributed to the "Chinese clouds" design pattern. On the right side there is a little fragment of the border's edging of the narrow stripe pattern with a rhombic ornament. The right side has a number of an unidentified origin (209).

The fragment is re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).

VRM cat.no. 1344 TK 1507

The colours – goldish, crimson and green.

27. The two-sided sash fragment.

The Slutsk manufactory (?), the second half of the 18th century.

Coloured silk; weaving.

The end panels and most of the central part are lost. It is difficult to distinguish the initial colours of the sash because of its state.

114.0 x 10.0

Received from the former Slutsk Regional Museum in 1963.

MRM cat.no. 1474

The side with a light first stripe of the central part's module.

The colours (present state) – pale-yellow, straw, pink, sky blue, milk-white, green-grey and brown. **The central part** – a rhythmic alternation of four stripes creating a module. The first wide stripe with fancy floral scrolls is edged with a narrow rhombic ornament. The second and the fourth narrow stripes have a wavy combination of narrow elongated leaves and tiny stylized four-petal flowers. The third wide stripe is filled with a rhombic edging.

The side with a brown first stripe of the central part's module.

The colours (present state) – brown, pale-yellow and beige.

The composition and graphic pattern of the central part is the same as on the wrong side.

28. The one-sided, bi-face lame sash fragment.

The Slutsk manufactory (?), the second half of the 18th century.

Coloured silk, gilded threads; weaving.

287.0 x 20.5

The fragment representing the central part with a border and an irregular side is diagonally cut lengthwise.

Found by an expedition of the BSSR State Museum (now NHCMB) in the "SS Peter and Paul Roman Catholic Church" (village of Drysvyat, Braslav district, Vitsebsk region) in 1971.
NHCMB an.f. 21110/1

The colours – goldish, crimson, olive, milk-white, sky blue, dark blue and pink. **The central part** - a rhythmic alternation of four stripes creating a module. The first wide stripe with simple fancy floral scrolls is edged with a rhombic ornament. The second and the fourth narrow stripes are embellished with tiny stylized four-petal flowers jointed together by a wavy line. The third wide stripe with a rhombic edging is filled with a geometric ornament of elongated cross-forms. The halves of the stripe vary in colour, thus making the sash bi-face. Every first stripe of each module has an alternation of flower colours (sky blue, pink, sky blue/ pink, sky blue, pink). **The border** is filled with a floral motif of convolvulus, edged with narrow stripes with a "short lines" ornament.

29. The two-sided, bi-face sash fragment.

The Slutsk manufactory (?), the second half of the 18th century.
Coloured silk, gilded threads; weaving.
37.0 x 31.0

The fragment being a central part with a border is sewn together from two parts into the form of a rectangle.
Found by an expedition of the BSSR State Museum (now NHCMB) in the Holy Trinity Roman Catholic Church (village of Charnauchytsy, Brest district, Brest region) in 1971.
NHCMB an.f. 21107

The side with a milk-white dominant colour.

The colours – milk-white, crimson, goldish-olive and brown.
The central part – a field with a "carp scales" ornament.
The border – an alternation of twigs with small flowers on the groundwork interwoven with gilded threads; an edging – narrow stripes with a check ornament.
The side with a crimson dominant colour.
The colours – the same as on the wrong side.
The composition and graphic pattern of the central part and the border is the same as on the wrong side. Gilded threads are used in the ornaments only.

30. The one-sided sash fragment of the Slutsk type.

Presumably the Lyons manufactory, the second half of the 18th century.
Coloured silk; weaving.
26.0 x 17.0 x 10.0

The central part fragment of an irregular form is sewn together from two parts. The colours exactly coincide with those of the sash cat.no. 13. The composition and graphic pattern of the fragment is similar to the mentioned sash except for the first stripe of the central part's module.
The fragment is re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).
VRM cat.no. 1342

The colours – goldish-ochre, sky blue, green, milk-white, beige-pink and brown. **The central part** - a rhythmic alternation of four stripes creating a module. The first wide stripe with flowers jointed together by a wavy branch with leaves is edged with a "peas" ornament. The second, third and fourth stripes – see cat.no.13.
NHCMB, cat.no.5780

31. The one-sided, mono-face, half-lame sash fragment of the Slutsk type.

Unknown manufactory, second half of the 18th century.
Coloured silk, silver threads; weaving.
292.0 x 28.0

The fragment is a central part with a border; no end panels; one fourth of the fabric is lost.
The sash has two parallel going folds lengthwise.
Comes from a pre-war museum collection (inv.no. 1789, BSM); re-evacuated from Germany (inventory №1276). The sash is received from the collection of the Belarusian State Museum of the Great Patriotic War History (inv.no.2487) in 1958.
NHCMB cat.no.5775

The colours – silvery grey, pale-yellow, chlorine, deep green and grey-beige; gilded threads in the groundwork.
The central part – a field with small five-petal flowers on a short thin stem with indented leaves. The flowers arranged in lines are alternating as on a chess-board. Flowers are homomalous lengthwise. In 122 cm from one side and 170 cm from the other in the central part and border flowers inking there is a dark colour instead of beige. **The border** is filled with a floral motif of convolvulus edged with narrow stripes with a rhombic ornament.

32. The one-sided sash fragment of the Slutsk type.

Unknown manufactory, the second half of the 18th century.
Coloured silk; weaving.

31.0 x 21.0
The central part fragment of a rectangle form.
The side with plain sky blue stripes has a number of an unidentified origin (2785).
Re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).
VRM cat.no. 1339

The side with plain sky blue stripes.

The colours – sky blue, beige, milk-white and brown.
The central part - a rhythmic alternation of plain sky blue stripes without ornament and beige ones with an ornament (of floral or geometric form). The stripes with a floral ornament are edged with a "dotted line" ornament.

The side with plain beige stripes.

The colours – beige, milk-white and brown.
The composition and graphic pattern is as above. The colour of plain stripes is changing from sky blue into beige. The ornamented stripes have a mirror alternation of colours: beige/milk-white and vice versa.

33. The one-sided sash fragment of the Slutsk type.

Unknown manufactory, the second half of the 18th century.
Coloured silk; weaving.

16.0 x 16.0
The fragment is a square end panel with a little part of a border's edging.
The authentic colours are impossible to define due to the fragment's state.
The right side has unidentified numbers (2551 and 14879).
Re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).
VRM cat.no. 1320 T 1504

The colours (present state) – pale-yellow, beige, sky blue and green. **The end panels** (a fragment) reproduce an upper part of a floral motif: a stem with a lush flower attached to indented leaves and smaller flowers. **The border** – a fragment in the form of a narrow stripe of edging with a rhombic ornament.

34. The one-sided sash fragment of the Slutsk type.

Unknown manufactory, the second half of the 18th century.
Coloured silk; weaving.

66.5 x 16.3 x 7.0
The central part fragment of an irregular elongated form with

a little part of the border. The authentic colours are impossible to define due to the fragment's state.

The side with pale-yellow and olive dominant colours has unidentified numbers (251, 5212, 5312 and 2749).

Re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).

VRM cat.no. 1345 TK 812

The side with pale-yellow and beige dominant colours.

The colours (present state) – pale-yellow, beige, olive-green, brown and sky blue. **The central part** – a rhythmic alternation of two stripes creating a module. The first stripe is embellished with a "peas" edging and a flower motif. The second stripe presents a geometric ornament of rhombus-like figures with a medallion inside. **The border** is filled with a floral motif of convolvulus, edged with narrow stripes with a check ornament.

The side with sky blue and brown dominant colours.

The colours (present state) – sky blue, brown, beige, pale-yellow and olive-green.

The composition and graphic pattern is as above.

The colour alternation of the central part: the first stripe is changing from beige into brown; a scroll – from olive-green into beige. The second one is changing the ornaments' colour from pale-yellow into sky blue.

The border is changing its beige into brown.

35. The two-sided sash fragment of the Slutsk type.

Unknown manufactory, the second half of the 18th century.

Coloured silk; weaving.

10.0 x 9.0

The square fragment of the central part.

The crimson side has unidentified numbers (219, 4784 or 2784).

Re-evacuated from the town of Saratov, Russia, in 1945; presumably from the collection of A.P. Brodovsky (1859 – 1928).

VRM cat.no. 1350/15 TK 1509

The side with a crimson dominant colour.

The colours – crimson, pale-yellow, blue-grey and brown. **The central part** – a rhythmic alternation of two stripes. The first stripe has a floral motif of a convolvulus. The second one is edged with a "dotted line" and has an ornament of the wide rhomboid figures with a medallion and a flower in the centre.

The side with a brown dominant colour.

The composition and graphic pattern is as above.

The groundwork and ornament colours change. In the first stripe pale-yellow is changing into brown (groundwork); crimson, blue-grey – into pale-yellow (ornaments). The second stripe: crimson – into pale-yellow (groundwork); pale-yellow – into blue-grey (ornaments).

Vestment and accessories

Measurement is given in centimeters.

36. The lame omophorion (the Orthodox liturgical vestment article).

The Slutsk manufactory. 1770s.

The "SLUCK" sign is in the corners of the left end panel.

Coloured silk, gilded and silver threads, gilded fringe; weaving, applique' work, sewing.

206.0 x 23.0; the fringe 5.0

A metal ball-shaped button is sewn to the upper end in 42 cm from the right end, close to it – a hanging loop; in 43 cm from the left end – a similar button and a trace of the hanging loop.

Received from the State History, Architecture and Art Reserve Museum of Yaroslavl and Rostov (№5291-a) in 1961.

NHCMB 4756

A composition pattern of the fabric resembles the Slutsk sash architectonics: a clear division into a central part and "heads"; there are also borders and stripes, fringe, a factory's sign.

The colours - silvery grey, sky blue, pink, chlorine, deep brown, milk-white, goldish.

The central part presents a field with a round medallion and octagonal cartouche in the centre, embellished with lilies and cornflowers. Inside a cartouche there is an image of a lamb in a four-petal flower edging. The left and the right sides of the medallion are taken by crosses with flower patterns. On the left and the right of the crosses, at some distance from them, there are narrow stripes filled with fancy floral scrolls and edged with a rhombic ornament. The central part ends in a square-like plain field.

The end panels – alteration of three stripes (wide – narrow – wide), with a square-like plain field between them. Wide stripes are adorned with fancy floral scrolls with a rhombic edging; narrow stripes are plain. Flower colours on the stripes are also alternating: pink, sky blue, pink/sky blue, pink, sky blue. In the centre of the plain field there is an applique' work in the form of a cross with petal-like sides. The fringe is attached to the "heads".

The border is filled with a floral motif of convolvulus edged with narrow stripes with the "short lines" ornament. **The wrong side** is lined with plain light grey moiré silk.

37. The chasuble (*arnat*, the Roman Catholic liturgical vestment).

Presumably the Slutsk manufactory, end of the 18th – first half of the 19th century.

Silk, cotton, gilded threads, gilded fringe; weaving, sewing.

Front: 91.0 x 57.0

Back: 102 x 62.5

The Slutsk sash fragments serve as insets; end of the 18th – beginning of the 19th century.

The front inset: 68.0 x 21.0

The back inset: 90.0 x 21.0

Found by an expedition of the BSSR State Museum (now NHCMB) in the St Vatslaū Roman Catholic Church (Vaŭkavysk, Hrodna region) in 1971.

NHCMB an.f. 21108

Insets are the fragments of the central part and the borders of the same sash, one of the side borders is sewn to the garment.

Colours – goldish, silvery grey, brown, sky blue, pink, milk-white, olive-green and chlorine.

The central part presents a rhythmic alternation of four stripes creating a module. The first wide stripe is rhombic edged with fancy floral scrolls and gilded thread in the groundwork. The second and the fourth narrow stripes have a silver thread in the groundwork, with a wavy combination of narrow elongated leaves and)-like figures. The third wide stripe, with gilded thread in the groundwork and rhombic edging is filled with rhombus-like geometrical figures, with a "coin" in the centre. **The border** has gilded threads in the groundwork and is adorned with a floral motif of convolvulus, edged with narrow stripes with a rhombic ornament.

38. The stole (Roman Catholic liturgical vestment article).

Unknown origin, presumably the 19th century.

Coloured silk, cotton, gilded and silver threads, lace; weaving, sewing.

200.0 x 16.0 x 6.5

Made from a half-lame Slutsk sash of the last third of the 18th century.

The stole's trapeziform ends are trimmed with gilded lace. The central part of the ends, as well as that of the whole fabric is decorated with gilded lace applique' work forming the cross with equal ends. The wrong side is lined with cotton.

Found by an expedition of the BSSR State Museum (now NHCMB) in the SS Peter and Paul Roman Catholic Church (village of Drysvyat, Braslaŭ district, Vitsebsk region) in 1971.
NHCMB an.f. 21110/2

The colours: goldish, milk-white, sky blue, dark blue, chlorine and crimson.

The ornamentation is a rhythmic alteration of four stripes creating a module. The first wide stripe is decorated with fancy floral scrolls, with silver threads in the groundwork and a rhombic edging. The second and the fourth narrow stripes have stylized four-petal flowers, jointed together by narrow indented leaves. The third wide stripe with a rhombic edging is filled with a geometric ornament of the wide rhomboid figures.

39. The stole (a Roman Catholic liturgical vestment article).

Unknown origin, presumably the 19th century.

Coloured silk, cotton, gilded and silver threads; weaving, sewing.

188.0 x 16.0 x 8.0

Made from a central part of a half-lame Slutsk sash of the second half of the 18th century. The ends trimmed with the gilded lace are pear-shaped. The central part of the ends, as well as that of the whole fabric is decorated with gilded lace applique' work forming the cross with equal ends. The wrong side is lined with cotton.

Received from the Roman Catholic Church of the Immaculate Conception (village of Nacha, Voranau district, Hrodna region) in 1983.

MOBC, cat.no. 4966 TX 452

The colours: goldish, silvery-grey, crimson, chlorine, sky blue, pink and brown. **The ornamentation** is a rhythmic alteration of four stripes creating a module. The first wide stripe with fancy floral scrolls is edged with a rhombic ornament. The second and the fourth narrow stripes have a wavy combination of narrow elongated leaves and)-like figures. The third wide stripe with a rhombic edging is filled with a rhombic ornament with flowers inside.

40. The stole (Roman Catholic liturgical vestment article).

Unknown origin. Presumably the 19th century.

Coloured silk, cotton, gilded and silver threads; weaving, sewing.

210.0 x 14.5 x 4.3

Made of a central part of a half-lame sash in the second half of the 18th century; with rounded end lines; no traditionally damasked crosses.

Received from the collection of the State Historical Museum, Moscow, Russia in 1974 (№19333 ид/рб 1847).

NHCMB cat.no. 31452 T 15

The colours: silvery-grey, goldish, primrose, pale-yellow, orange, deep green, dark blue, crimson and brown. **The ornamentation** is a rhythmic alteration of stripes creating a module. The first wide stripe with a rhombic edging and silver threads in the groundwork is adorned with simplified fancy floral scrolls. The second and the fourth narrow stripes with gilded threads in the groundwork are filled with small stylized four-petal flowers jointed by a wavy line. The third wide stripe with a rhombic edging and silver thread in the groundwork is filled with a geometric ornament of the wide rhomboid figures having a "coin" in the centre.

41. The bursa (a bag used in the Roman Catholic Church for offertory taking in).

The factory is unknown.

Coloured silk, cotton, gilded and silver threads; weaving, sewing.

20.0 x 23.0

Made of a central part and borders of a lame Slutsk sash of the second half of the 18th century. Inside the bursa is lined with a thin white silk fabric. There is a button kept on the outside of the bag.

Received from the Ascension Roman Catholic Church (Zhaludok, Shchuchyn district, Hrodno region) in 1981.

MOBC cat.no. 2288 TX 41.

The colours: goldish, silvery-grey, green, sky blue, pink and brown. **The central part** is a rhythmic alteration of four stripes creating a module. The first wide stripe with a rhombic edging is adorned with a floral motif of a convolvulus. The second and the fourth narrow stripes are filled with a winding twig with leaves. The third wide stripe with a rhombic edging has a decoration of stylized tulip buds on the pedicles, arranged in two horizontal rows.

The border has a floral motif of a convolvulus.

Author's reconstruction of the garments

From the Vitsebsk regional museum collection

The measurement is given in centimeters.

Costume of a gentleman of the second half of the 18th century.

Reconstructed by Yury Piskun, Galina Klimenka in 1999.

42. The zhupan (men's coat, size 48). Costume's cloth, antiquarian galloon and buttons (7).

VRM an.f. 10093/1

43. The kuntush (size 48).

Yellow satin with small vertical stripes, buttons (30 units)

VRM an.f. 10093/2

44. The sash (a Slutsk pattern). Silk, antiquarian fringe.

150.0 x 60.0

VRM an.f. 10093/3

45. The two-horn cap "ragatunka" (Size 56). Blue costume's cloth, mink, galloon.

VRM an.f. 10093/4

Costume of a gentleman of the 17th century.

Reconstructed by Yury Piskun, Galina Klimenka in 1999.

46. The zhupan (men's coat, size 52). Brocade, buttons, edging.

VRM an.f. 10124/3

47. A fur coat (The deliya, size 52). Black cloth, fur, soutache, galloon.

VRM an.f. 10124/4

48. A sash (a Persian pattern). Silk, braid, fringe. 381.0 x 37.0

VRM an.f. 10124/5

49. A cap (size 52). Polar fox, brocade.

VRM an.f. 10093/6

Puppets in costumes

European costume of the 17 – 18th centuries series.

Author's works of Alena and Mikalai Bairachny, 2002-2004.

Personal collection of the Bairachny family.

The measurement is given in centimeters.

50. A gentleman of the Rech Pospolitaya in a costume of the 17th century.

Costume: the kuntush, a Persian-type sash with gilded threads, a collar, zhupan, a shirt, trousers, boots with spurs, two-horn cap with an agraffe (with feathers), a saber sash, a saber, sheath.

Puppet: porcelain, natural hair, velvet, silk, cotton, leather, fur of a young mink, feathers, galloon, lurex (shining artificial fabric), pastes, metal; embroidery, sewing, forging.

The height (with a hat) is 80.0.

51. A lady in a costume of the 17th century.

Costume: a corselet, a long-sleeved shirt with cuffs trimmed with lace, a skirt, a collar, a head-dress, an undershirt, an underskirt, crinoline, stockings, heeled shoes, and ear-rings.

Puppet: porcelain, natural hair, velvet, silk, cotton, cambric, fur of a young mink, pastes, semiprecious stones, braid; embroidery, sewing.

The height (with a hat) is 80.0

52. A Hungarian gentleman in a costume of the 18th century.

Costume: the kuntush, a gilded sash with gilded tassels, zhupan, shirt, trousers, boots with spurs, a Hungarian cap with a plume, a saber sash, a saber, sheath.

Puppet: porcelain, natural hair, velvet, silk, cotton, leather, fur of a young mink, feathers, galloon, lurex, pastes, metal; embroidery, sewing, forging.

The height (with a hat) is 80.0.

53. A lady in a Hungarian costume of the 18th century.

Costume: a corselet, an elbow long sleeves shirt (trimmed with lace), a plain collar, a skirt, an apron, a little two-horn cap with an agraffe, a fur coat, an undershirt, an underskirt, crinoline, stockings, heeled shoes, ear-rings, a necklace with a pendant.

Puppet: porcelain, natural hair, velvet, silk, cotton, cambric, fur of a young mink, feathers, galloon, pastes, semiprecious stones, braid, metal; embroidery, sewing.

The height (with a hat) is 80.0

Manuscript and published edition

The measurement is given in centimeters

54. The album with fabrics pattern fragments of the Slutsk and other (?) manufactories.

The second half of the 18th century. Compiled by Vatslaŭ Lastoŭsky (1883-1938), a director of the Belarusian State Museum (now NHCMB) since May 1927 to August 1929.

Materials used: cardboard, paper, Indian ink, fabrics, textile; manuscript, appliquй work; a standard factory-made album. The album includes 22 sheets of 19 x 24.5.

In the upper left corner of the cover second page there are labels: the trade mark with the date "1871" and the trademark of the Zhukoŭsky and Barkoŭsky firm in 19, Svyatayanaŭskaya (Ivanaŭskaya) street, Vilnia (typed in Polish and pre-reform Russian).

The foliation is one-sided, made by the author (20 sheets). The album contains 34 fabric patterns: stripe-shaped fragments attached to the sheets outside. The last page has a signature made by V. Lastoŭsky on March 4, 1928.

The album is donated by Petar Serhievich (1900-1984), a Belarusian and Lithuanian painter and graphic artist, in 1968.

NHCMB an.f. 16127/1-34

55. The catalogue of the Slutsk sashes exhibition.

"Catalogue of the exhibition of the Slutsk sashes of the Belarusian State Museum". April 1927. Mensk. Belarusian State Museum (present NHCMB).

A booklet. Paper; printing.

20 pages. 17.0 x 13.5

The introduction is written by Pavel Kharlampovich (1884 – ?), a cultural worker, numismatist, director of the BSM (December 1923 – Mai 1927).

NHCMB cat.no. 39435

Fire-arms and cold steel

From the collection of the NHCMB.

The measure is given in centimeters

56. The percussion-flint pistol.

The second half of the 18th century. Western Europe. The length is 42.

NHCMB cat.no. 1579

The length is 45.

NHCMB cat.no. 8253

57. The percussion –flint pistol.

The cavalry model of 1810, manufactured in 1813 in Tula, Russia. The length is 45.

NHCMB cat.no. 1619

The length is 95.

NHCMB cat.no. 1659

58. The percussion –flint pistol.

The cavalry model of 1810, manufactured in 1813 in Tula, Russia.

The end of the 18th – beginning of the 19 century (?). The Ottoman Empire.

The length is 75.

NHCMB cat.no. 1505

61. The saber.

The 17th century (?), Hungary (?).
The length is 62.
NHCMB cat.no. 1466

62. The saber.

The 17th century, Poland.
The length is 98.
On the blade there is a sign "Jan Kazimierz Krol. MDCLV." ("Jan Kazimir King. 1655").
NHCMB cat.no. 1481

63. The saber. The 17th century. The Ottoman Empire.

The length is 96.
NHCMB cat.no. 1497

64. The saber. The 18th century. The Ottoman Empire.

The length is 103.
NHCMB cat.no. 1498

Glass-ware

From the collection of the NHCMB.

The measure is given in centimeters

65. The goblet.

The 1730s. The Radzivil glass-ware manufactory in Naliboki (now Staūbtsy district, Minsk region).
Glass; engraving, grinding.
The height is 24.
NHCMB cat.no. 43765

67. The tall wine glass with the "JWR" initials.

The 18th century. The Radzivil glass-ware manufactory (?) in Naliboki (now Staūbtsy district, Minsk region).
Glass; engraving, grinding.
The height is 23.
NHCMB cat.no. 1771

66. The tall wine glass with the "AR" initials.

The 18th century. The Radzivil glass-ware manufactory (?) in Naliboki (now Staūbtsy district, Minsk region).
Glass; engraving, grinding.
The height is 20.
NHCMB cat.no. 1776

68. The wine-glass with the "1748" date and "M" initial, jointed with a crown.

1748. The unknown manufactory.
Glass; engraving, grinding.
The height is 8.
NHCMB cat.no. 23753

Hardware

From the collection of the NHCMB.

The measure is given in centimeters.

69. The kumgan (an oriental pitcher with a narrow elongated neck).

The 19th century.
Copper; casting, embossing, gilding, engraving.
The height is 45.
NHCMB cat.no. 2357

70. The kumgan. The 19th century.

Copper, tin; casting, embossing, engraving.
The height is 41.
NHCMB cat.no. 1842

Numismatics

71. Ducat.

1733. Holland.
Gold 900. Diameter 23 mm
NHCMB cat.no. 41332 H 1183

77. Patagon.

No date. From the times of Albert and Elisabeth (1598 - 1621).
The Spanish Netherlands. Flanders.
Silver. Diameter 42 mm
NHCMB cat.no. 7828/2

72. Ducat.

1754. Holland.
Gold 958. Diameter 21 mm
NHCMB cat.no. 27123

78 - 79. Patagon.

1622. The Spanish Netherlands, Brabant.
Silver. Diameter 42 mm
NHCMB cat.no. 7828/3 a, 6

73. Ducat.

1802. Holland.
Gold 900. Diameter 21 mm
NHCMB cat.no. 33416

80. Patagon.

1627. The Spanish Netherlands. Franch-Camté.
Silver. Diameter 41 mm
NHCMB cat.no. 7828/4

The treasury of the West-European coins of the 17th – beginning of the 18th century.

The collection includes 25 coins weighing 627 gram; found by the village of Slabada, Cherven district, Minsk region, in September 1961.

81. Patagon.

1635. The Spanish Netherlands. Franch-Camté.
Silver. Diameter 42 mm
NHCMB cat.no. 7828/6

74 - 76. Patagon.

No date. From the times of Albert and Elisabeth (1598 – 1621).
The Spanish Netherlands. Brabant.
Silver. Diameter 41 mm
NHCMB cat.no. 7828/1 a, 6, b.

82. Patagon.

1650. The Spanish Netherlands, Brabant.
Silver. Diameter 45 mm
NHCMB cat.no. 7828/7

83. Patagon.

1652. The Spanish Netherlands, Turne.

Silver. Diameter 41 mm
NHCMB cat.no. 7828/8

84. Patagon.

1655. The Spanish Netherlands, Brabant.
Silver. Diameter 44 mm
NHCMB cat.no. 7828/9

85. Patagon.

1678. The Spanish Netherlands, Brabant.
Silver. Diameter 44 mm
NHCMB cat.no. 7828/10

86. Patagon.

1685. Spanish Netherlands, Brabant.
Silver. Diameter 44 mm
NHCMB cat.no. 7828/11

87. Patagon.

1706. The Spanish Netherlands, Brabant.
Silver. Diameter 39 mm
NHCMB cat.no. 7828/12

88. Levendaalder.

1650. The United Provinces of Netherlands. Heldern.
Silver. Diameter 42 mm
NHCMB cat.no. 7828/13

89. Levendaalder.

1651. The United Provinces of Netherlands. Heldern.
Silver. Diameter 43 mm
NHCMB cat.no. 7828/14

90. Levendaalder.

1651. The United Provinces of Netherlands. Frisia.
Silver. Diameter 33 mm
NHCMB cat.no. 7828/15

91. Riksdaalder.

1663. The United Provinces of Netherlands. Deventer.
Silver. Diameter 46 mm
NHCMB cat.no. 7828/16

92. Riksdaalder.

1694. The United Provinces of Netherlands. Utrecht.
Silver. Diameter 43 mm
NHCMB cat.no. 7828/17

93. Riksdaalder.

1698. The United Provinces of Netherlands. Deventer.
Silver. Diameter 43 mm
NHCMB cat.no. 7828/18

94. Mark.

1617. Denmark.
Silver. Diameter 30 mm
NHCMB cat.no. 7828/22

95. Ort.

1622. Prussia, Brandenburg.
Silver. Diameter 30 mm
NHCMB cat.no. 7828/23

96. Guldentaler.

1626. Nuremberg.
Silver. Diameter 43 mm
NHCMB cat.no. 7828/24

97. Ecu.

1653. Of times of Honorius II (1604-1662). Monaco.
Silver. Diameter 44 mm
NHCMB cat.no. 7828/25

98. Patagon.

1623. The Spanish Netherlands. Flanders.
Silver. Diameter 42 mm
NHCMB cat.no. 7828/26

Portraiture

The measurement is given in centimeters

99. The portrait of Hanna Katsyaryna Radzivil (born Sangushka) (1676-1746), mother of Mikhal Kazimir

nicknamed "Rybanka", the founder of many family manufactories.
Unknown painter. 1722 (?).
Canvas, oil. 85.0 x 65.0
NHCMB cat.no. 44256

Canvas, oil.

70.5 x 53.0

The copy made by Kanstantsin Aleksandrovich (?-?). 1936.
NHCMB cat.no. 41228

100. Silvester August Mirys (?) (1700-1762)

The portrait of Mikhal Kazimir nicknamed "Rybanka" (1702-1762), the Hetman of the Grand Duchy of Lithuania, IX Ordinate of Nyasvizh, the founder of the Slutsk manufactory, and the son of Hanna Katsyaryna Radzivil (born Sangushka) and Karol Stanislaū Radzivil.
Canvas, oil. 71.0 x 54.2

The copy of an unknown painter of the 19th century.
NAMB cat.no. 2675

102. Vikentsi Slyandzinski (1837-1907).

The portrait of Tadevush Bahdanovich, master of the hunt of the Minsk province, a judge of the Grand Ducal Court, a syndic of the Bernhardine order, an ambassador to the Seym during the King Stanislaū August rein.

1891(?)
Canvas, oil.
83.5 x 63.5
NAMB cat.no. 2673

101. Gabriel Viera (1890-1964).

The portrait of Karol Stanislaū Radzivil nicknamed "Pane Kakhanuk" (1734-1790), High constable of Vilnius, X Ordinate of Nyasvizh, the son of Mikhal Kazimir (Rybanka) and Frantsishka Urshulya Radzivil (born Vishnyavetskaya).

103. The portrait of Andrey Ukolsky, Deputy lieutenant and Chamberlain of the Troki province, the founder of the Trinitarians monastery in Kryvichy.

Unknown painter. The second half of the 18th century.
Canvas, oil.
104.0 x 76.0
MOBC cat.no. 592

**Short Glossary
of terms and obsolete words
used in the Catalogue**

Bursa – a Roman Catholic liturgical item, a bag used for offertory taking in during the divine service.

Chamberlain – a salaried person in the Grand Duchy of Lithuania, who was appointed by the Grand Duke, considered ground disputes of the gentry in courts.

Chasuble – a Roman Catholic liturgical vestment. It consists of two panels rounded at the bottom and sewn on the shoulders; it is put on over the head above the other garment.

Convolvulus – a figure of the S-like ornamental pattern, a kind of waving flower garland. It was used to ornament the border of the sash.

Deputy lieutenant – a salaried person in the Grand Duchy of Lithuania, an agent of a manor proprietor.

Module – a compositional unit, a basis for the whole pattern.

Omophorion – an article of the Orthodox liturgical vestment (of a bishop) in the form of a wide long fabric with a fringe, two horizontal stripes and crosses at the ends. It covers the priest's shoulders, one end going down from the left shoulder

at the front, and the second one – from the same shoulder at the back; sometimes the both ends may go down to the breast. It is a symbol of a lost sheep (sinners) being saved by Christ who placed it on his shoulders.

Ordinate – an owner of an indivisible and inalienable property of some magnates' family in the Rech Pospolitya.

Scroll – an ornamental pattern, a kind of waving garland, usually consists of magnificent flowers and plants, flowers in this pattern are placed in a rhythmic order: "flower petals upwards – flower petals downwards". It is usually used as a decor of the central part of a sash.

Stole (Greek "stola") – a Roman Catholic liturgical vestment article in the form of a long narrow fabric widening to the bottom with crosses in the centre and at the ends, being put on the shoulders above the garment with the ends going down to the breast. The stole on the priest's shoulders means that he is ready to make the holy sacrament: hear confession, etc.

Trinitarians – monks of the Roman Catholic Holy Trinity order.

Name index

1. Albert [and Elizabeth] 67
2. Aleksandrovich Kanstantsin 68
3. Bahdanovich Maxim 52, 53, 71
4. Bahdanovich Tadeush 68
5. Baltsevich B. 54
6. Barkoŭski 66
7. Behm 10, 32, 54, 55
8. Botkin P. K. 54
9. Brodovsky A.R. 53, 61, 62, 63, 64
10. Chartaryzhskaya A. 51
11. Filsjean S. 11, 24, 34, 48, 56
12. Frumkin V. 54
13. Grabar I. E. 58, 60
14. Hadoŭski Yan 50
15. Harlampovich Pavel 52, 66
16. Hirst 54
17. Ippel Albert 7, 30, 52
18. Karpenka Alena 51, 52
19. Khaetsky Tamash 50
20. Klimentka Galina 65
21. Kostomarov N. I. 54
22. Lastoŭsky Vatslaŭ 66
23. Lensky Zyanon 52
24. Linkevich 58
25. Lutskevich Ivan 52
26. Madzharsky Lyavon 51, 54, 55
27. Madzharsky Yan 50, 51, 53, 55, 56
28. Malinsky A. 54
29. Manyushka Stanislaŭ 51
30. Masloŭski Frantsishak 56
31. Mirys Silvester August 68
31. Paniatoŭski Stanislaŭ August 68
32. Panoū A. 51
33. Paskhalis Yakubovich (Yakub Paskhalis) 52, 56, 59
34. Patotsky [Princes] 56
35. Piskun Yury 65
36. Putsiloŭski Antony 56
37. Pyatrovich N.I. 51
38. Radzivil Frantsishka Urshulya (born Vishnyavetskaya) 68
39. Radzivil Hanna Katsyaryna (born Sangushka) 68
40. Radzivil Karal Stanislaŭ ("Pane Kakhanku") 68
41. Radzivil Mahdalena (born Zavisha) 52
42. Radzivil Mikhail Kazimir ("Rybanka") 51, 68
43. Semechkina U. 58, 60
44. Serhievich Petar 56
45. Slyandzinsky Vikentsy 68
46. Tarnoŭski Vasil 58
47. Trayanoŭski Yozaf 56
48. Tsekhanavetsky Andzhey 59
49. Turchynovich A. 54
50. Selyameneū V. 52
51. Shukeloyts Anton 52
52. Shchukin I.V. 54
53. Shchukin Petr Ivanovich 50, 51, 53, 55, 57
54. Shchukin Syarhey 54
55. Shchukina Yekaterina Petrovna 54
56. Syalitskaya L. 52
57. Ukolsky Andrey 68
58. Usava Nadzeya 51
59. Ventsel T. 58, 60
60. Vier Gauryla 68
61. Yakunina Lidia 51, 53, 54
62. Yan Kazimir [King] 67
63. Zhukoŭsky 66

Abbreviations:

Institutions

BSM - The State Museum of the BSSR
VRM - The Vitsebsk Regional Museum
HSHAM - The Hrodna State History and Archeology Museum
SHM - The State Historical Museum (Moscow, Russian Federation)
LMMB - The Literary Museum of Maxim Bahdanovich
MRM - The Minsk Regional Museum (in the town of Molodechno)
MOBC - The Museum of Old Belarusian Culture of the K. Krapiva Institute of Art, Ethnography and Folklore, National Academy of Sciences of Belarus.
NASB - The National Academy of Sciences of Belarus
NHCMB - The National History and Culture Museum of Belarus
NAMB - The National Art Museum of the Republic of Belarus

Terms

u. i. – unit of issue
cat.no. - catalogue number
p. – page
an.f. – ancillary fund
sh. - sheet
f.- fund

Даведачнае выданне

Слуцкія паясы

На беларускай, рускай, англійскай мовах

Пераклад каталожнай часткі на рускую мову I. Зварыка
Пераклад на англійскую мову: Н. Квасавец, В. Мірончык, Л. Скаクун, В. Шабан

Кіраўнік праекта Н. Калымага

Рэдактары: С. Ішчанка, С. Шахура

Аўтары тэксту: I. Зварыка, T. Іванова, I. Скварцова

Фота з архіва ЗАТ «Юніпак» і Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі

Кап'ютэрная падрыхтоўка: М. Лазук

Падпісана ў друк 29.12.2008. Фармат 60x90\8

Папера крэйдаваная. Друк афсетны

Ум. друк. арк. 12,8. Ул.-выд. арк. 15,2

Выдавецтва ЗАТ “Юніпак”

ЛІ № 02330/0150278 ад 03.05.2008

ЛП № 02330/ 0150057 ад 30.04.2004

Вул. Каstryчніцкая, 19, Мінск, 220030, Рэспубліка Беларусь

Тэл./факс: 227-54-87, 227-13-37

Друкарня ТАА “Юстмаж”

ЛП № 02330/0131681 ад 30.04.2004

Вул. Кнорына, 50, Мінск, 220103, Рэспубліка Беларусь

Наклад 500. Замова № 1659.